

LEIDRAAD GEDRAGSCODE SOORTENBESCHERMING GEMEENTEN

Gemeente Westland

Datum 21-9-2021
Rapportnr. 21064/AQT301/DG
Status Definitief

Corsa nr. 21-0289903

Colofon

Titel : LEIDRAAD GEDRAGSCODE SOORTENBESCHERMING GEMEENTEN
Gemeente Westland

Opdrachtgever : Gemeente Westland

Contactpersonen : mw. G. Kampinga

Mw. B. Köster

Projectteam

Projectmanager : dhr. A. Wubben

Contactpersoon : dhr. A. Wubben

Auteurs : mw. D. de Groot

: dhr. M Verschoor

Kwaliteitsborger : mw. T. de Jonge

Projectnummer : 21064

Inhoudsopgave

Begrippenlijst.....	1
1. Inleiding.....	4
2. Werkwijze Wet natuurbescherming.....	6
2.1. Algemene zorgplicht.....	7
2.2. Gedragscode soortenbescherming gemeente van Stadswerk.....	7
2.3. Ontheffing Wet natuurbescherming.....	8
2.4. Soortenmanagementplan.....	8
3. Gebruik leidraad Gedragscode soortenbescherming gemeenten.....	10
3.1. Stappenplan.....	10
3.2. Ruimtelijke ontwikkeling of bestendig beheer?.....	13
4. Werken met de Gedragscode soortenbescherming gemeenten.....	14
4.1. Voorkomen en beperken.....	14
4.2. Wettelijke belangen.....	14
4.3. Wel of geen gedragscode?.....	16
4.4. Projectdossier.....	19
5. Maatregelen per categorie en soortgroep RO.....	21
5.1. Gebouwen en werken.....	22
5.2. Houtige begroeiingen.....	28
5.3. Kruidige begroeiingen en onbegroeid terrein.....	34
5.4. (Half)verharding en terreinmeubilair.....	39
5.5. Wateren en oevers.....	42
6. Maatregelen per categorie en soortgroep BBO.....	47
6.1. Gebouwen en werken.....	48
6.2. Houtige begroeiingen.....	52
6.3. Kruidige begroeiingen en onbegroeid terrein.....	57
6.4. (Half)verharding en terreinmeubilair.....	61
6.5. Wateren en oevers.....	63
7. Verantwoordelijkheden.....	69
7.1. Opdrachtgever.....	69
7.2. Verantwoordelijkheden opdrachtnemer.....	69
7.3. Aansprakelijkheid.....	70
7.4. Training en opleiding.....	70
7.5. Verantwoordelijkheid bij de uitvoering.....	70
7.6. Verantwoordelijkheid voor de communicatie.....	70
8. Onverwachte situaties en calamiteiten.....	72
8.1. Als een soort onverwacht opduikt.....	72
8.2. Bij twijfel een deskundige inschakelen.....	72
8.3. Calamiteiten.....	72
9. Evaluatie en aanpassing van deze Leidraad.....	73
Bijlage 1. Beschermde soorten in de gemeente Westland.....	74
Bijlage 2: Reikwijdte soorten gedragscode (pdf).....	79
Bijlage 3: Reikwijdte inzet gedragscode ruimtelijke ontwikkeling (pdf).....	95
Bijlage 4: Zoneringskaarten.....	98
Bijlage 5: Communicatieplan.....	101
Bijlage 6: Habitatcategorieën.....	102
Bijlage 7: Veel voorkomende werkzaamheden bestendig beheer.....	108

Bijlage 8 Format Ecologisch werkprotocol.....126

Begrippenlijst

Biotoop

Deel van het leefgebied waar een soort gedurende het jaar of in delen van het jaar voorziet in zijn levensbehoeften zoals voor voortplanting, zomerverblijf, of winterrust. Bijvoorbeeld het water van een poel voor de kamsalamander in de zomer en een deel van een dijk in de winter.

Beschermingszone

Fysiek gemarkeerde zone rondom een te beschermen rust- en voortplantingsplaats of essentieel leefgebied om beschadiging en verstoring te voorkomen of te beperken.

Ecologisch deskundige

Persoon die ecologisch advies geeft of werkzaamheden begeleidt op het gebied van met (wettelijk beschermde) soorten. De Rijksdienst voor ondernemend Nederland (RVO) heeft criteria opgesteld waaraan een ecologisch deskundige dient te voldoen. Zie de website van RVO voor de actuele criteria.

Ecologisch werkprotocol

Document waarin maatregelen voor het voorkomen en/of beperken van schade aan flora en fauna zijn uitgewerkt. Tijdens de planvorming en werkvoorbereiding worden hierin verschillende belangrijke stappen uitgewerkt. Zoals inventarisaties, effecten van werkzaamheden, gemaakte keuzes en het zorgvuldig handelen. Voorafgaand aan de realisatie worden de technische specificaties voor een zorgvuldige uitvoering toegevoegd. Het ecologisch werkprotocol is een onderdeel van het plan van aanpak zoals dat wordt gevraagd in contractsystematieken (o.a. de RAW-systematiek).

Essentieel leefgebied

Betekenis van de werklocatie voor een soort als essentieel foerageergebied of essentiële migratieroute gekoppeld aan een vaste rust- en voortplantingsplaats binnen en buiten de werklocatie.

Functionaliteitszone

Zone rond een rust- en voortplantingsplaats die voorziet in de noodzakelijke behoeften van de soort zoals in- en uitvliegruimte, in- en uitloopruimte of in- en uitzwemruimte. Bijvoorbeeld een vrije uitvliegruimte voor de gierzwaluw van 3 meter naar beneden en ongeveer een meter van het gebouw af omdat zij niet vanuit het nest kunnen opstijgen maar zich eerst moeten laten vallen. Watergangen die een verbinding vormen met de foerageerlocatie(s) of plek voor bezonning van de oever met kikkerdril. De plek waar natte klei beschikbaar is voor zwaluwen nabij de nestlocatie.

Kwetsbare periode

Dit zijn de soort specifieke perioden waarbij er sprake is van voortplanting of winterrust. De exacte periode dient te worden bepaald door een ecologisch deskundige.

Leefgebied

De natuurlijke omgeving waarin een soort van nature voorkomt met een betekenis voor de soort als voortplantingsgebied, verblijfsgebied, foerageergebied of migratieroute.

Planvorming

Fase van een project waarin onderzoeken (inventarisaties) plaatsvinden en het ontwerp of de werkopdracht wordt bepaald.

Realisatie

Fase van een project waarin het plan daadwerkelijk wordt aangelegd c.q. gerealiseerd.

Ruimtelijke ontwikkeling of inrichting

In het kader van de Wet natuurbescherming betreft dit een fysieke verandering en/of functieverandering van een terrein, gebouw of voorziening waardoor ook de ecologische functie kan veranderen.

Rust- en voortplantingsplaats

Locatie van een soort om te rusten of zich voort te planten. Elke soort kent zijn eigen type rust- en voortplantingsplaats(en). Ook de onderdelen van de omgeving die onlosmakelijk met het functioneren van de locatie zijn verbonden horen bij de rust- en voortplantingsplaats.

Soort specifieke broedperiode

Vrijwel jaarrond broeden er vogels. Elke vogelsoort heeft een eigen broedperiode. Hiervoor kan de natuurkalender broedvogels van RVO als richtlijn worden aangehouden, zie voor een actuele versie de website van RVO.

Verstoren

Het direct of indirect beïnvloeden van het voortplantingssucces en/of de overlevingskansen van vogels en Europees beschermde diersoorten zonder dat daarbij sprake is van fysieke schade aan de soort of rust- of voortplantingsplaatsen. Bijvoorbeeld het gebruik van een motorzaag naast een boom met een buizerdvoegelnest of trillingen in de muur waar vleermuizen verblijven door het uitzagen van een raam.

Verstoringsvrije afstand

Dit is de minimale afstand tussen de werkzaamheden en soort en/of rust- en voortplantingsplaats waarbij er geen verstoring plaatsvindt.

Werklocatie

Door middel van een werkgrens (inclusief transportroutes en depots) afgebakend gebied waarbinnen werkzaamheden plaatsvinden.

Werkvoorbereiding

Fase van een project waarin de technische uitwerking van een plan plaatsvindt, ter voorbereiding op de realisatie.

Zorgplicht

De algemene zorgplicht houdt een algemeen beschaafd en fatsoenlijk handelen in voor aangewezen natuurgebieden en alle in het wild levende dieren en planten en hun directe omgeving (artikel 1.11 Wet natuurbescherming).

Zorgvuldig handelen

Actief en aantoonbaar optreden om schade aan een soort te voorkomen, te beperken en/of ongedaan te maken. Wat dat in de praktijk betekent, verschilt van geval tot geval en kan worden bepaald door een ecologisch deskundige.

1. Inleiding

De leidraad Gedragscode soortenbescherming gemeenten/ Gemeente Westland (hierna Leidraad) is een vertaling van de nieuwe Gedragscode soortbescherming gemeenten van 4 december 2020 van Stadswerk Nederland (hierna gedragscode soortbescherming) naar een gemeentelijk beleidsdocument. Deze Leidraad is daarmee de opvolger van de vorige Leidraad bestendig beheer en onderhoud groenvoorzieningen van 29 maart 2017. De voorliggende Leidraad is uitgebreider dan zijn voorganger omdat het, evenals de nieuwe Gedragscode soortbescherming, twee onderdelen bevat; namelijk Ruimtelijke ontwikkeling of inrichting en Bestendig beheer of onderhoud.

De Gedragscode soortbescherming gemeenten van 4 december 2020 van Stadswerk Nederland is de opvolger van twee gedragscodes:

- de in 2011 goedgekeurde Stadswerk gedragscode Ruimtelijke ontwikkeling of inrichting;
- de in 2014 goedgekeurde Stadswerk gedragscode Bestendig beheer of onderhoud groenvoorzieningen.

In de nieuwe Gedragscode soortbescherming zijn Ruimtelijke ontwikkeling en bestendig beheer en onderhoud min of meer samengevoegd. Na de goedkeuring op 17 december 2020 zijn beide voorgaande gedragscodes niet meer geldig voor nieuwe projecten. Lopende projecten, waarbij gewerkt wordt met gedragsregels uit de oude gedragscodes, mogen nog wel afgerond worden. De nieuwe Gedragscode soortenbescherming is geldig tot 1 juni 2023.

De nieuwe Gedragscode soortenbescherming geeft invulling aan aantoonbaar zorgvuldig handelen. Het betreft een uitwerking van het onderdeel soortbescherming van de Wet natuurbescherming. Centraal hierin staat: behoud en herstel van biodiversiteit. De Wet natuurbescherming beschermt natuurgebieden, planten- en diersoorten en houtopstanden. De wet moet ervoor zorgen dat de verschillende planten- en diersoorten in de natuur blijven bestaan. Kwetsbare soorten mogen niet verdwijnen en wanneer er schade optreedt, dan dient dit herstelt te worden. In de Gedragscode soortbescherming is dit aantoonbaar zorgvuldig handelen Omgevingswet-proof uitgewerkt.

De nieuwe Gedragscode Soortenbescherming is van toepassing op voorbereidende en uitvoerende werkzaamheden welke door gemeenten of in opdracht van gemeenten worden gerealiseerd. Er wordt hierbij onderscheid gemaakt tussen Ruimtelijke Ontwikkeling en Bestendig beheer of onderhoud.

Let op, de Gedragscode soortenbescherming en deze Leidraad geven geen vrijstelling. De Gedragscode soortenbescherming geeft slechts de mogelijkheid om bij bepaalde projecten voor bepaalde soorten bepaalde maatregelen te nemen waardoor projecten uitgevoerd kunnen worden zonder ontheffing. Het is dus nog steeds noodzakelijk om te weten of er beschermde soorten voorkomen in en om het plangebied. Neem dus bijtijds contact op met een ecologisch deskundige. Mogelijk is de Gedragscode soortenbescherming ontoereikend en is toch een ontheffing voor de Wet natuurbescherming nodig.

Met deze Leidraad wordt geprobeerd om de Gedragscode soortenbescherming inzichtelijker en uitvoerbaarder te maken. Het blijft echter een ingewikkeld proces waarbij ecologisch kennis een must is.

Deze leidraad begint in hoofdstuk 2 met een korte beschrijving van de Wet natuurbescherming en trajecten die ingezet kunnen worden om werkzaamheden die bij deze Wet verboden zijn toch uit te kunnen voeren: werken volgens een gedragscode, een ontheffing of een soortmanagementplan. Hoofdstuk 3 en 4 zullen verder ingaan op het gebruik van de Gedragscode soortenbescherming. Hoofdstuk 5 en 6 geven per habitatcategorie en soort aan welke specifieke maatregelen genomen mogen worden binnen de Gedragscode soortenbescherming. Zoals eerder aangegeven maakt de Gedragscode soortenbescherming onderscheid tussen Ruimtelijke ontwikkeling of inrichting en Bestendig beheer of onderhoud, hoofdstuk 5 beschrijft daarom specifiek de maatregelen voor Ruimtelijke ontwikkeling en hoofdstuk 6 de maatregelen voor Bestendig beheer of onderhoud. Hoofdstuk 7 gaat verder in op de verantwoordelijkheden van de opdrachtgever en de opdrachtnemer.

Hoofdstuk 8 beschrijft hoe om te gaan met onverwachte situaties en calamiteiten.

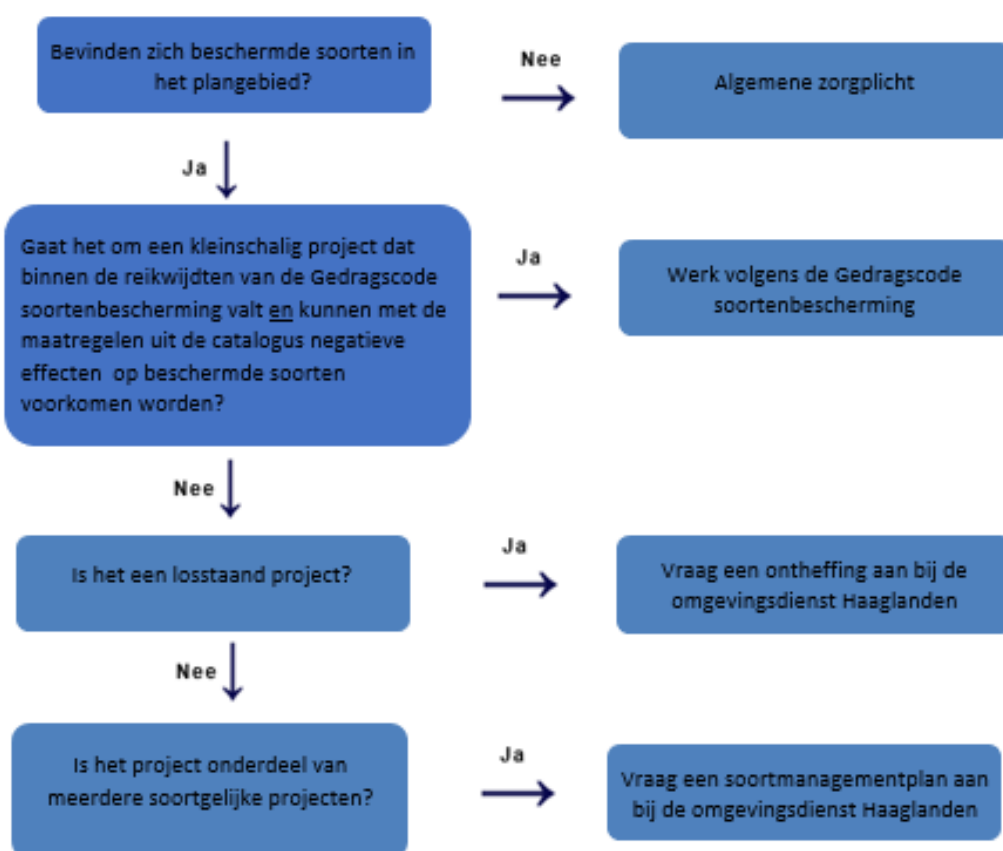
Afsluitend beschrijft hoofdstuk 9 in welke situaties deze leidraad geëvalueerd dient te worden en mogelijk aangepast zal moeten worden.

In de bijlagen is meer informatie te vinden over:

- Bijlage 1 beschrijft welke beschermde soorten bekend zijn in de gemeente Westland.
- In bijlage 2 en 3 zijn kopieën te vinden uit de Gedragscode soortenbescherming van bepalingen voor de reikwijdte van de Gedragscode soortenbescherming wat betreft soorten en werkzaamheden.
- In bijlage 4 is de ligging van Natura 2000 gebieden en Natuurnetwerk Nederland weergegeven in en rond de gemeente Westland.
- Bijlage 5 beschrijft hoe over de Gedragscode soortenbescherming gecommuniceerd kan en moet worden naar burgers, overheden andere partijen.
- In bijlage 6 worden de habitatcategorieën verder uitgelegd waaronder de maatregelen vallen zoals beschreven in hoofdstuk 5 en 6.
- Bijlage 7 geeft aan welke maatregelen genomen kunnen worden bij de meest voorkomende werkzaamheden in het kader van bestendig beheer.
- Bijlage 8 is een format voor een ecologisch werkprotocol dat voor ieder project opgesteld dient te worden en waarin uitgezet wordt uit welke werkzaamheden een project zal bestaan en welke maatregelen genomen worden om (eventueel) aanwezige beschermde soorten te beschermen.

2. Werkwijze Wet natuurbescherming

In de Wet natuurbescherming zijn verschillende verboden vastgesteld voor beschermde soorten. Zo mogen beschermde soorten niet verstoord worden en mogen verblijfplaatsen en groeiplaatsen van beschermde soorten niet beschadigd of vernield worden. Er zijn echter manieren waarop werkzaamheden toch uitgevoerd kunnen als er zich beschermde soorten in of in de omgeving van het plangebied bevinden. Dit zijn op één volgend de gedragscode soortenbescherming gemeenten van Stadswerk Nederland, een ontheffing voor de Wet natuurbescherming en een soortmanagementplan. In het onderstaand schema is weergegeven welk traject ingezet kan worden. In de hierna volgende alinea's wordt meer uitleg gegeven over het betreffende traject.

2.1. Algemene zorgplicht

Voor soorten die niet beschermd zijn en voor door de provincie vrijgestelde soorten geldt de zorgplicht van artikel 1.11 van de Wet natuurbescherming. Dit artikel stelt dat iedereen voldoende zorg draagt voor in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving. Deze zorg houdt in elk geval in dat iedereen die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen kunnen worden veroorzaakt, dergelijke handelingen achterwege laat. Indien dat achterwege laten redelijkerwijs niet mogelijk is, moeten maatregelen getroffen worden om die gevolgen te voorkomen. Als voorkomen van negatieve gevolgen niet mogelijk is, moeten de gevolgen zoveel mogelijk worden beperkt of ongedaan gemaakt.

Enkele voorbeelden zijn:

- Vogelnesten waarin wordt gebroed mogen nooit verstoord, beschadigd of vernield worden.
- Voorlopen van een traject waar gewerkt gaat worden om eventueel aanwezige dieren te verjagen.
- Werken in één richting om het voor dieren makkelijker te maken om te vluchten.
- Werken in de richting van veiliger gebied. Bijvoorbeeld richting een bosschage of richting een rietkraag.
- Gefaseerd werken om vluchtmogelijkheden te creëren. Bijvoorbeeld door delen van riet te laten staan.

2.2. Gedragscode soortenbescherming gemeenten van Stadswerk

De Gedragscode soortenbescherming stelt kaders voor aantoonbaar zorgvuldig handelen. Dat betekent dat voor een project duidelijk moet zijn welke beschermde soorten in het plangebied voorkomen en dat met de maatregelen die beschreven zijn in de Gedragscode soortenbescherming negatieve effecten op beschermde soorten voorkomen of beperkt worden. Daardoor hoeven betrokken partijen geen ontheffing aan te vragen bij het Ministerie van EL&I. Er geldt daarmee een vrijstelling van de ontheffingsplicht, maar niet van de onderzoeksplicht.

De Gedragscode soortenbescherming geeft echter een beperkte vrijstelling. Ze is namelijk alleen inzetbaar voor kleinschalige, in de Gedragscode soortenbescherming aangewezen, projecten en voor in de Gedragscode soortenbescherming aangewezen soorten. Daarnaast blijven alle verboden van Wet natuurbescherming van toepassing:

- Het is verboden om beschermde specifiek diersoorten te doden of te vangen;
- Het is verboden om van beschermde diersoorten voortplantingsplaatsen, nesten, rustplaatsen te beschadigen, vernielen of weg te nemen;
- Het is verboden om eieren te beschadigen, rapen of te bezitten;
- Het is verboden om specifiek beschermde dieren opzettelijk te verstoren;
- Het is verboden om specifiek beschermde planten te plukken, af te snijden, ontwortelen of te vernielen.

Overtreding van de Wet natuurbescherming kan dus nog steeds leiden tot vervolging.

Hoofdstuk 3 zal meer informatie en een stappenplan weergeven over de inzet van de Gedragscode soortenbescherming. In hoofdstuk 4 wordt dieper ingegaan op alle aspecten van de Gedragscode soortenbescherming.

2.3. Ontheffing Wet natuurbescherming

Indien een ingreep plaats moet vinden in een gebied waar beschermde soorten voorkomen en de Gedragscode soortenbescherming niet inzetbaar is, moet een ontheffing aangevraagd worden voor deze activiteit. Dit kan zijn omdat:

- Het project groter is dan de reikwijdte van de Gedragscode soortenbescherming,
- De Gedragscode soortenbescherming niet inzetbaar is voor de in het plangebied voorkomende beschermde soort, of
- De maatregelen van de Gedragscode soortenbescherming niet voldoende zijn om negatieve effecten te voorkomen.

Een ontheffing voor de Wet natuurbescherming wordt aangevraagd bij de omgevingsdienst Haaglanden. Een ontheffing kan worden aangevraagd voor een specifiek project met afgebakende grenzen en werkzaamheden. Er moet gedegen onderzoek zijn uitgevoerd door een ecologisch deskundige. Hiermee moet duidelijk worden welke beschermde soort(en) in het plangebied voorkomen, in welke aantallen, en wat de functie(s) is/zijn van het plangebied voor deze soort(en). Vervolgens moet een effecten analyse plaats vinden om te bepalen of, en welke, negatieve effecten ontstaan door de werkzaamheden. Met deze kennis moet een plan van aanpak (ook wel activiteitenplan genoemd) opgesteld worden waarin alle maatregelen specifiek beschreven worden om de negatieve effecten te beperken en te compenseren.

Als de omgevingsdienst Haaglanden alles heeft gecontroleerd en goedkeurt geven zij een ontheffing af met daarin voorwaarden beschreven waaraan de initiatiefnemer zich moet houden gedurende het project. Een ontheffing is geldig voor een specifieke periode. Deze periode mag niet langer zijn dan vijf jaar

2.4. Soortenmanagementplan

Een SoortenManagementPlan (of SMP) kan ingezet worden bij een gebiedsgerichte aanpak waarbij sprake is van meerdere soortgelijke activiteiten en/ of over een langere periode. Met een SMP wordt gewerkt met grotere ruimtelijke eenheden zoals bijvoorbeeld een hele wijk. Binnen dit gebied worden diverse werkzaamheden afgesproken en de wijze waarop complexe netwerken van beschermde soorten en functies behouden blijven. Een soortenmanagementplan kan bijvoorbeeld opgesteld worden voor een specifieke dorpskern waarbij maatregelen worden beschreven ten behoeve van gebouwbewonende vleermuizen, de huismus en de gierzwaluw bij (na)isolatie en renovatie van woningen. Binnen die dorpskern mogen dan alle woningen geïsoleerd en gerenoveerd worden als de aannemer zich aan de regels houdt zoals die afgesproken zijn in het soortenmanagement plan. Er hoeft op deze manier niet steeds een nieuwe ontheffing aangevraagd te worden. Een soortmanagement plan kan ook opgesteld worden voor een bepaalde activiteit die op dezelfde manier uitgevoerd wordt, maar op meerdere locaties. Zo kan bijvoorbeeld een soortmanagement plan opgesteld worden voor het baggeren van sloten in de gemeente.

Net als bij de ontheffing is het noodzakelijk om een goed beeld te hebben van de beschermde soorten die in het gebied voorkomen en welke functies het gebied vervuld voor die soorten.

Kijk op de website van de omgevingsdienst Haaglanden voor de richtlijn Soortenmanagementplan stedelijk gebied. Op het moment van schrijven van deze richtlijn was de versie van 1 juli 2020 de meest actuele versie.

Als een gemeente beschikt over een geldend soortenmanagementplan of een gebiedsgerichte ontheffing, is het aan de gemeente om te bepalen het soortenmanagementplan gebruiken of dat de Gedragscode soortenbescherming gebruikt wordt. Deze afweging zal gemaakt worden aan de hand van de aard van de activiteiten en hoe deze het beste binnen de regels van de Wet natuurbescherming uitgevoerd kan worden.

3. Gebruik leidraad Gedragscode soortenbescherming gemeenten

In dit hoofdstuk wordt een kort stappenplan weergegeven over hoe snel met deze Leidraad gewerkt kan worden.

3.1. Stappenplan

Stap 1.

De Gedragscode soortenbescherming heeft een beperkte reikwijdte. De Gedragscode soortenbescherming is alleen inzetbaar voor kleinschalige projecten en aangewezen soorten. Om te bepalen of gewerkt kan worden met de Gedragscode soortenbescherming moet checklist I ingevuld worden (zie §4.3). Dit is een (bijna) letterlijke overname van checklist I uit de Gedragscode soortenbescherming.

Hiervoor heb je nodig:

- Gegevens over het project:
  - Plangebied met werkgrenzen
  - Inzicht in de bestaande situatie
  - Inzicht in de geplande werkzaamheden
  - De aanleiding voor het project (is er een wettelijk belang?)
  - Een (globale) planning
- Reikwijdte lijst (zie bijlage 3)
- Soortenlijst (zie bijlage 2)
- Gegevens over de beschermde soorten in en nabij het plangebied.
Kijk voor een indicatie in het document Habitatcategorieën van bijlage 6 en de beschermde soortenlijst van bijlage 1. Raadpleeg een ecologisch deskundige voor een eco-effectscan om te bepalen of er mogelijk beschermde soorten voorkomen.

Uit checklist I kunnen de volgende resultaten komen:

- ➔ Het project valt onder de reikwijdte van de Gedragscode soortenbescherming wat betreft werkzaamheden en er bevinden zich beschermde soorten in of direct grenzend aan het plangebied die vallen onder de reikwijdte van de Gedragscode soortenbescherming.
Ga naar stap 2.
- ➔ Het project valt niet onder de reikwijdte van de Gedragscode soortenbescherming wat betreft werkzaamheden, maar er bevinden zich wel beschermde soorten in of direct grenzend aan het plangebied.
Neem contact op met een ecologisch deskundige. Mogelijk is een ontheffing op de Wet natuurbescherming nodig.
- ➔ Het project valt wel onder de reikwijdte van de Gedragscode soortenbescherming wat betreft werkzaamheden, maar er bevinden zich beschermde soorten in of direct grenzend aan het plangebied die niet vallen onder de reikwijdte van de Gedragscode soortenbescherming.
Neem contact op met een ecologisch deskundige. Mogelijk is een ontheffing op de Wet natuurbescherming nodig.
- ➔ Er bevinden zich geen beschermde soorten in of direct grenzend aan het plangebied.
Inzetten van de Gedragscode soortenbescherming is niet nodig. De algemene zorgplicht blijft wel van kracht.

Stap 2.

Als duidelijk is dat een project binnen de reikwijdte van de Gedragscode soortenbescherming valt en het project dus met deze gedragscode uitgevoerd kan worden begin je aan de uitwerking van de te nemen maatregelen. Schakel hiervoor een ecologisch deskundige in. Als format kan checklist II van de Gedragscode soortenbescherming gebruikt worden. Ook hiervan is een bijna letterlijke kopie opgenomen in §4.3. Met de passende maatregelen voor zorgvuldig handelen kan vervolgens een ecologisch werkprotocol opgesteld worden.

De werkwijze is als volgt:

1. Is het een ruimtelijke ingreep of bestendig beheer?

Zie voor meer uitleg §3.2.

2. In welke categorie terrein vinden de werkzaamheden plaats?

- Gebouwen en werken
- Houtige begroeiingen
- Kruidige begroeiingen en onbegroeid terrein
- (Half)verhardingen en terreinmeubilair
- Wateren en oevers

Hiervoor kan je het document Habitatcategorieën gebruiken (zie bijlage 6).

3. Welke soortgroep(en) of specifieke soort(en) komen hier voor en hoe gebruiken zij het plangebied?

- Vogels
- Vleermuizen
- Zoogdieren
- Amfibieën
- Reptielen
- Insecten
- Vissen
- Weekdieren (platte schijfhoorn)
- Planten

Gebruik de gegevens uit stap 1, maar mogelijk is een soortgericht onderzoek noodzakelijk.

4. Bepaal met een ecologisch deskundige welke maatregelen het beste zijn bij dit project.

Zie voor de specifieke maatregelen die gebruikt mogen worden onder de Gedragscode soortenbescherming hoofdstuk 5 voor ruimtelijke ingrepen of hoofdstuk 6 voor bestendig beheer.

De maatregelen zijn ingedeeld in 4 categorieën:

- A. Markeren van een beschermingszone, alleen werken buiten deze zone en voorkomen schade en verstoring binnen deze zone.
- B. Werken binnen de beschermingszone, maar buiten de kwetsbare periode van de soort(en).
- C. Werken binnen de beschermingszone en binnen de kwetsbare periode van de soort(en), maar voorkomen van aantasting van essentiële onderdelen en verstoren door het treffen van maatregelen.
- D. Werken binnen de beschermingszone met een geringe (tijdelijke) aantasting van essentiële onderdelen van het leefgebied.

Let op

Controleer of in de soortenlijst van bijlage 2 in de tabel onder het kopje “Inzet gedragscode” het woord “Beperken” staat.

Categorie D maatregelen zijn alleen mogelijk als:

- A, B en C maatregelen aantoonbaar niet mogelijk zijn,
- In bijlage 2 onder het kopje “Inzet gedragscode” het woord “Beperken” staat en,
- Er een wettelijk belang is.

Voor enkele veel voorkomende werkzaamheden in het kader van bestendig beheer zijn aandachtspunten en maatregelen uitgewerkt in bijlage 7.

5. Stel ecologisch werkprotocol op

In bijlage 8 is een format van het ecologisch werkprotocol dat ingevuld kan worden met de informatie uit de voorgaande stappen.

3.2. Ruimtelijke ontwikkeling of bestendig beheer?

Ruimtelijke ontwikkeling

Onder ruimtelijke ontwikkeling of inrichting (RO) wordt een breed scala aan werkzaamheden verstaan met als resultaat een functieverandering of uiterlijke verandering van een gebied of object. Dit zijn projecten die draaien om (ver-)bouwen, (her-)inrichten, aanleggen, reconstrueren, groot onderhoud, omvormen of een verandering in beheer of gebruik.

Voorbeelden van RO-projecten zijn:

- Aanleg of verbreden van een weg.
- Aanleg van een kabel- of leidingtracé.
- Renovatie van een schuur, woning of bedrijfspand.
- Sloop van een schuur, een huis of bedrijfspand.
- Aanleg of herinrichten van groen.
- Vellen van (een rij) bomen
- Ingrijpend snoeien
- Uitbaggeren van een dichtgegroeide waterpartij.
- Dempen of aanpassen van watergangen en poelen.

In bijlage 3 staan alle handelingen die vallen onder de reikwijdte van de Gedragscode soortenbescherming en de daarbij behorende grenswaarden. Dit is een letterlijke overname van bijlage 3 van de Gedragscode soortenbescherming

Bestendig beheer en onderhoud

Bestendig beheer betreft de voortzetting van het reguliere onderhoud gericht op behoud van de bestaande situatie. Hiermee wordt bedoeld:

- Werkzaamheden om de bestaande situatie te behouden;
- Reguliere werkzaamheden zoals ze al langer uitgevoerd worden;
- Werkzaamheden die kennelijk niet hebben verhinderd, of zelfs hebben bijgedragen aan de vestiging en/of instandhouding van beschermde soorten.

De werkzaamheden worden veelal op basis van een beheerplan of beheersysteem verricht en kennen een bepaalde cyclus of herhaling.

Voorbeelden van bestendig beheer en onderhoud zijn:

- Maaien van een wegberm in een bepaalde vastgestelde periode,
- Schoffelen van een heestervak,
- Begeleidings snoei in een laanbeplanting,
- Uitmaaien van een sloot/slootoever in de nazomer,
- Op profielhouden van een watergang (onderhoudsbaggeren),
- Periodiek knotten,
- Reguliere schilderwerkzaamheden.

Indien onderhoudsmaatregelen niet meer plaatsvinden of op een andere wijze gaan plaatsvinden, kan dit het leefgebied veranderen en kunnen aanwezige soorten verdwijnen. Dergelijke veranderingen kunnen vallen onder ruimtelijke ontwikkeling, maar bij grote veranderingen met negatieve gevolgen voor de aanwezige beschermde soorten kan ook een ontheffing nodig zijn.

4. Werken met de Gedragscode soortenbescherming gemeenten

De essentie van de Gedragscode soortenbescherming is zorgvuldig handelen. Dat betekent dat werkzaamheden gepland, voorbereid en uitgevoerd worden met de volgende uitgangspunten:

- Behoud van aanwezige soort(en).
- Behoud van aanwezige rust- en voortplantingsplaatsen.
- Behoud van functionaliteit aanwezige rust- en voortplantingsplaatsen.
- Behoud van essentieel leefgebied.

In de Gedragscode soortenbescherming wordt onderscheid gemaakt tussen het voorkomen en het beperken van nadelige effecten.

4.1. Voorkomen en beperken

Voor alle soorten geldt dat er met de Gedragscode soortenbescherming kan worden gewerkt als nadelige effecten worden voorkomen. De essentie hierbij is:

- Werken buiten de kwetsbare periode voor in het plangebied aanwezige soorten, essentieel leefgebied en/of rust- en voortplantingsplaatsen of groeiplaatsen.
- Behoud van vaste rust- en voortplantingsplaatsen of groeiplaatsen en de daarbij behorende functionaliteit.
- Voldoende afstand houden bij rust- en voortplantingsplaatsen om verstoren te voorkomen.
- Voorkomen van nadelige effecten aan (individuen van) soorten.

Hiervoor kunnen mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn.

In bepaalde situaties is het met de Gedragscode soortenbescherming in beperkte mate toegestaan verblijfplaatsen of groeiplaatsen te beschadigen of individuen te verstoren. Hiervoor gelden de volgende criteria:

- In de soortenlijst van bijlage 2 is aangegeven dat beperkt overtreden van de verboden op basis van de Gedragscode soortenbescherming mogelijk is.
- De werkzaamheid valt onder een in de Wet natuurbescherming genoemd belang.
- De noodzaak om de werkzaamheid op die locatie uit te voeren moet worden aangetoond.
- De noodzaak om de werkzaamheid op dat moment uit te voeren moet worden aangetoond.
- De werkwijze moet worden onderbouwd.

4.2. Wettelijke belangen

Werkzaamheden die vallen onder “beperken” binnen de Gedragscode soortenbescherming kunnen uitgevoerd worden als deze nodig zijn voor een of meerdere wettelijke belangen. Veel taken van de gemeente vallen onder een wettelijk belang omdat deze nodig zijn om de inwoners van gemeenten gezond, veilig en prettig te kunnen laten wonen, werken en recreëren.

Om deze wettelijke taken uit te kunnen voeren, bezitten gemeenten vastgoed en terreinen. Deze worden beheerd en onderhouden of desgewenst (her)ingericht of aangelegd. Voorbeelden zijn gemeentehuizen en andere gebouwen voor ambtenaren en publieke functies (scholen, wijkgebouwen, sportzalen etc.) en openbare wegen, nuts- en groenvoorzieningen en lokale waterpartijen. De gemeentelijke taken raken daarmee vrijwel alle wettelijke belangen.

Voorbeelden van taken zijn:

- Het aanleggen van nutsvoorzieningen, droge en natte infrastructuur met bijbehorende voorzieningen en werken. Hiermee borgen gemeenten de toegankelijkheid en bereikbaarheid van gebouwen, werken en terreinen. Dit betreft alle categorieën in de Gedragscode soortenbescherming. Deze wettelijke taken vallen onder de belangen openbare veiligheid en/of groot openbaar belang.
- Veilig en functioneel houden van de leefomgeving en de gebouwen, werken en terreinen daarin zodat inwoners geen schade ondervinden en niet worden blootgesteld aan schadelijke stoffen. Deze taken vallen onder de belangen openbare veiligheid en volksgezondheid.
- Het realiseren van gezondheid- en onderwijsbeleid, actualiseren van de leefomgeving en effectueren van water-, natuur- en milieubeleid. Hiervoor worden gebouwen, begroeiingen, verhardingen en andere inrichtingselementen beschermd, gerenoveerd of juist vervangen. Voor het onderdeel natuur geldt het belang flora en fauna, voor het onderdeel milieubeleid geldt het belang volksgezondheid en voor het actualiseren van de leefomgeving gaat het om de belangen openbare veiligheid en groot openbaar belang.
- Het duurzaam beheren en onderhouden van de hiervoor genoemde voorzieningen zodat overheidsmiddelen zinvol zijn besteed (voorkomen van vroegtijdige vernietiging van kapitaalgoederen). Beheerwerkzaamheden dragen ook bij aan min of meer constante standplaatsfactoren voor soorten zodat beschermde soorten kunnen blijven voortbestaan. Deze werkzaamheden vallen onder de belangen groot openbaar belang en flora en fauna.

Of een wettelijk belang gebruikt kan worden hangt af van de beschermingsstatus van de aanwezige soorten.

	Vogels	Habitatrichtlijn-soorten	Nationale soorten
In de wet genoemde belangen	Art. 3.3.4	Art. 3.8.5	Art. 3.10.2 (art. 3.8.5)
1. Volksgezondheid	✓	✓	✓
2. Openbare veiligheid	✓	✓	✓
3. Veiligheid van luchtverkeer	✓		
4. Bescherming van wilde flora en fauna	✓	✓	✓
5. Dwingende redenen van groot openbaar belang (sociaal, economisch, wezenlijk gunstig effect voor het milieu)		✓	✓

Tabel wettelijke belangen en inzet per categorie soorten met verwijzing naar de artikelen in de Wet natuurbescherming.

4.3. Wel of geen gedragscode?

Om te beoordelen of met de Gedragscode soortenbescherming gewerkt kan worden heeft Stadswerk Nederland twee checklists ontworpen.

Checklist I – Wel of geen gedragscode?

Stap 1. Verzamelen informatie

Projectinformatie

- Wat zijn de kenmerken van het project?
  - Wat is de werklocatie en de werkgrens inclusief aanvoer/afvoerroutes, depots e.d.?
  - Wat is de bestaande situatie op de werklocatie?
  - Welke werkzaamheden dienen uitgevoerd te worden?
  - Wat is de aanleiding voor het werk en gelden er één of meerdere wettelijke belangen (zo ja, welke is/zijn dit?)
  - Wat is de planning en welke vaste data gelden?
Ruimtelijke ontwikkeling:
  - Past de ruimtelijke ontwikkeling of inrichting binnen de reikwijdte van de gedragscode (zie reikwijdte lijst van bijlage 3)?
Bestendig beheer:
  - Waar is de onderhoudscyclus vastgelegd?
- Valt het project onder de reikwijdte: ga verder bij Soortinformatie.
  - Valt het project niet onder de reikwijdte: inzet van de gedragscode is niet mogelijk. Soortbescherming kan nog steeds een aandachtspunt zijn.

Soortinformatie

Zijn er (vaste) rust- en voortplantingsplaatsen en/of essentiële leefgebieden van wettelijk beschermde soorten op de werklocatie en/of binnen de invloedzone van de werkzaamheden aanwezig?

- Is het antwoord ja, ga naar stap 2.
- Is het antwoord nee, dan is soortbescherming geen randvoorwaarde voor het project. Inzetten van de gedragscode is niet nodig. De algemene zorgplicht blijft wel van kracht.

Stap 2. Toetsen aan soortenlijst

Hoe is/zijn de soort(en) opgenomen in de soortenlijst van bijlage 2?

- NVT: de gedragscode is niet inzetbaar voor deze soort
- Voorkomen: de gedragscode is alleen inzetbaar als overtreding van verboden voorkomen wordt.
- Beperken: mits aan de voorwaarden voldaan wordt kan de gedragscode ingezet worden bij het tot een minimum beperken van negatieve effecten op de soort.
- Vrijgesteld: de gedragscode is inzetbaar voor de invulling van de zorgplicht.

Stap 3. Toetsen aan verbodsbepalingen

Confronteer projectinformatie met soortinformatie: worden er mogelijk verboden overtreden en zo ja, welke?

- Zijn er rust- en voortplantingsplaatsen aanwezig op of nabij de werklocatie?
  - Is er essentieel leefgebied aanwezig op of nabij de werklocatie?
- Wel een (mogelijke) overtreding: ga naar checklist II.
  - Geen overtreding: soortbescherming is geen randvoorwaarde voor het werk. Inzetten van de gedragscode is niet nodig. De algemene zorgplicht blijft wel van kracht.

Ga naar checklist II als:

- Uit stap 1 blijkt dat het project binnen de reikwijdte van werkzaamheden van de Gedragscode soortenbescherming valt;
- Uit stap 2 blijkt dat de in en om het plangebied voorkomende soorten binnen de reikwijdte van de Gedragscode soortenbescherming vallen;
- Uit stap 3 blijkt dat er mogelijk een verbodsbepaling overtreden wordt.

In eerste instantie is het doel nog steeds om overtreding van verboden te voorkomen. Schade beperken is alleen in tweede instantie mogelijk als:

- Schade voorkomen aantoonbaar niet mogelijk is
- EN er een wettelijk belang is
- EN er een noodzaak geldt
- EN in de soortenlijst van bijlage 2 is aangegeven dat beperken mogelijk is
- In dit geval mogen alleen maatregelen gebruikt worden die in de maatregelencatalogus beschreven staan als D-maatregelen. (Meer over A t/m D- maatregelen in de hoofdstukken 5 en 6)

Voor de uitwerking van checklist II is input van een ecologisch deskundige noodzakelijk.

Checklist II – Uitwerken zorgvuldig handelen

Stap 1. Bepalen gebruik, functionaliteitszone en leefgebied

Op basis van de soort, de locatie en de werkzaamheden wordt door een ecologisch deskundige per rust- en voortplantingsplaats en/of leefgebied de verstoringvrije afstand, de kwetsbare gebruikperiode en functionaliteitszone bepaald.

Stap 2. Overtreding voorkomen of beperken

1. Overtreding voorkomen

De werkzaamheden op aanwijzing van een ecologisch deskundige zo aanpassen dat er geen verboden worden overtreden:

- Buiten verstoringvrije afstand werken.
- Buiten functionaliteitszone werken.
- Buiten essentieel leefgebied werken.
- Buiten soort specifieke kwetsbare periode werken.

De werkwijze uitwerken in het ecologisch werkprotocol op basis van de maatregelencatalogus.

Indien voorkomen van een overtreding niet mogelijk is, stap 2 uitwerken. Dit kan alleen voor soorten uit de soortenlijst van bijlage 2 waarbij de gedragscode ook ingezet mag worden voor beperken. Er moet wel een wettelijk belang zijn en een aantoonbare noodzaak.

2. Overtreding beperken

De werkzaamheden zo aanpassen dat er in beperkte mate verboden worden overtreden; bijvoorbeeld door:

- Binnen de functionaliteitszone werken, maar buiten de gebruikersperiode.
- Binnen een deel van het essentieel leefgebied werken.
- Op zorgvuldig wijze binnen de soort specifieke kwetsbare periode werken.

Dit uitwerken in het onderdeel specifiek zorgvuldig handelen van het ecologisch werkprotocol op basis van de maatregelencatalogus.

Aandachtspunten checklist

Soortinformatie

Bij het verzamelen van soortinformatie is het belangrijk dat:

- Informatie over aanwezige beschermde soorten in een zo vroeg mogelijk projectstadium beschikbaar zijn: initiatieffase of ontwerpfase.
- Informatiebronnen zoals de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) of een eigen databank met soortinformatie kunnen worden gebruikt.
- Een ecologisch deskundige bepaalt of de soortinformatie volledig is.
- Indien soortinformatie niet beschikbaar is of onvolkomenheden bevat, dient er te worden geïventariseerd. Het vaststellen of het uitsluiten van soorten op een werklocatie dient volgens geldende protocollen en BIJ12 kennisdocumenten plaats te vinden (indien deze beschikbaar zijn voor de soort). Voor soorten waar geen protocol of kennisdocument beschikbaar is, bepaalt een ecologisch deskundige de inventarisatiemethode(n).
- De specifieke werkwijze wordt vastgelegd in de rapportage, waarin in elk geval staat wie, wat, waar en hoe is onderzocht.
- Een ecologisch deskundige analyseert op welke wijze aangetroffen soorten gebruik maken van de projectlocatie en onderbouwt dit. Bijvoorbeeld de vijver op de projectlocatie is essentieel foerageergebied voor watervleermuizen.

Ecologische deskundigheid

Het invullen en borgen van de wettelijke soortbescherming en het daaruit voortkomende zorgvuldig handelen vereist een bepaalde deskundigheid van betrokkenen. De Rijksoverheid heeft deze deskundigheid beschreven op de website van RVO.

RVO Definitie ecologisch deskundige (december 2020)

Onder een ecologisch deskundige verstaat RVO iemand die ecologisch advies geeft of werkzaamheden begeleidt op het gebied van habitats en soorten. Deze persoon heeft schriftelijk aantoonbare ervaring en specifieke ecologische kennis.

Toelichting

Van belang hierbij is dat de ecologisch deskundige voldoende kennis en jarenlange ervaring heeft opgebouwd om ecologisch onderzoek te kunnen doen. Hierbij wordt hij/zij geacht de functionaliteit van leefgebieden van beschermde soorten te (her-) kennen, kennis te hebben van de algemeen erkende onderzoeksmethode, toe te zien op een juiste uitwerking van ecologische werkprotocollen en indien nodig specifiek te nemen maatregelen te begeleiden. Het kan ook zijn dat hij of zij wordt ingeschakeld om toe te zien op de werkzaamheden.

4.4. Projectdossier

De rode draad in het werkproces is dat er tijdens elke stap aantoonbaar zorgvuldig wordt gehandeld en dat informatie op een juiste en volledige wijze wordt verzameld en overgedragen. Hiervoor wordt een projectdossier opgesteld.

Planfase

In de voorbereidende fase worden checklist I en checklist II doorlopen. De stappen die hierin ondernomen worden dienen vastgelegd te worden in het projectdossier.

- Project informatie
- Soortinformatie
- (mogelijke) Overtredingen van de Wet natuurbescherming en inzet gedragscode
- Zorgvuldig handelen

Voorbereidingsfase

In bepaalde situaties is het noodzakelijk om ruim voor de start van het project eerst maatregelen ter bescherming van flora en fauna uit te voeren. Voorbeelden hiervan zijn:

- Aanbrengen van tijdelijke faunageleidende voorzieningen om werkzaamheden te zonereren of te faseren.
bv. plaatsen van schermen voor hagedissen of amfibieën.
- Plaatsen van tijdelijke vervangende rust- en voorplantingsplaatsen.
bv. in het voorjaar ophangen van vleermuiskasten t.b.v. paarverblijven voor ruige- of dwergvleermuis.

Documentatie hiervan dient te worden opgenomen in het projectdossier. Voeg hierbij ook altijd foto's toe. Het is verstandig om ook data en tijden te noteren van acties. Hier kan om gevraagd worden bij een controle.

Uitvoeringsfase

Voorafgaand aan de werkzaamheden dienen alle medewerkers en betrokkenen gewezen te worden op de gedragscode en dienen zij voor hen relevante werkinstructies te krijgen.

Op de werklocatie dienen de volgende stukken altijd aanwezig te zijn en voor iedereen bekend te zijn:

- De gedragscode.
- Het ecologisch werkprotocol inclusief bijlagen.
- Indien van toepassing, werkinstructies op maat voor medewerkers.
- Veranderingen in de aanpak met onderbouwing en notities van overleg tussen betrokken partijen.
- Calamiteiten en hoe daarmee is omgegaan. Voeg hierbij altijd foto's toe.

Afronding

Na afronding wordt het ecologisch werkprotocol geëvalueerd. Deze evaluatie is een leermoment en dient als zodanig gezien te worden. De hoofdvraag is: Hoe kunnen we een soortgelijk project in de toekomst beter doen? De evaluatie wordt ook opgeslagen in het projectdossier.

Als er tijdelijke voorzieningen geplaatst zijn zoals markeringen en eventuele tijdelijke rust- en voortplantingsplaatsen worden deze na oplevering verwijderd. Hiervan dient een notitie gemaakt te worden welke in het projectdossier opgenomen wordt. Ook hierbij is het belangrijk om data te noteren en foto's te maken. Er kan in het geval van tijdelijke rust- en voortplantingsplaatsen ook worden besloten om deze te behouden.

Het projectdossier dient minimaal vijf jaar gearhiveerd te worden.

5. Maatregelen per categorie en soortgroep RO

De Gedragscode soortenbescherming maakt gebruik van een maatregelencatalogus. In deze catalogus wordt gewerkt met verschillende habitatcategorieën:

1. Gebouwen en werken
2. Houtige begroeiingen
3. Kruidige begroeiingen en onbegroeid terrein
4. (Half)verhardingen en terreinmeubilair
5. Wateren en oevers

Per categorie is een verdeling gemaakt naar soortgroepen hier voor kunnen komen. Per soortgroep wordt vervolgens beschreven welke algemene maatregelen genomen mogen worden voor alle soorten in deze soortgroep onder de gedragscode soortenbescherming. De maatregelen worden daarna verder gespecificeerd voor een of enkele specifieke soorten. Dit is het geval als die afwijken van de algemene maatregelen, soortspecifieke maatregelen nodig hebben of als er meer mogelijk is voor die soort.

De maatregelen zijn ingedeeld in klassen op afnemende volgorde van prioriteit. Dat wil zeggen dat bij A-maatregelen de risico's voor de soort het laagst zijn en bij D-maatregelen het hoogst. Bij de maatregelen A, B en C is sprake van voorkomen van overtreding. Bij maatregel D is sprake van beperkt overtreden.

- A.** Alleen werken buiten de beschermingszone en voorkomen van negatieve effecten binnen deze zone.
- B.** Binnen de beschermingszone, maar buiten de kwetsbare periode van de soort werken. Geen aantasting van essentiële onderdelen van het leefgebied.
- C.** Binnen de beschermingszone en binnen de kwetsbare periode van de soort werken. Voorkomen van aantasting van essentiële onderdelen van het leefgebied en van verstoren.
- D.** Binnen de beschermingszone werken met een geringe (tijdelijke) aantasting van essentiële onderdelen van het leefgebied. Alleen mogelijk onder voorwaarden.

Niet voor iedere soort of soortgroep zijn alle klassen van toepassing. Voor sommige soorten of soortgroepen zijn bijvoorbeeld alleen A-maatregelen of alleen A-maatregelen en B-maatregelen toegestaan onder de Gedragscode soortenbescherming omdat het gevoelige of zeer zeldzame soorten zijn. D-maatregelen zijn alleen mogelijk voor enkele specifieke soorten.

Voor dit hoofdstuk is een selectie gemaakt van de relevante maatregelen voor de gemeente Westland uit de maatregelencatalogus van de Gedragscode soortenbescherming. De maatregelen zijn 1 op 1 overgenomen.

5.1. Gebouwen en werken

De werkzaamheden in deze categorie omvatten het (ver)bouwen, renoveren, aanbouwen en (gedeeltelijk) verwijderen van gebouwen, (civieltechnische) werken en bovengrondse nutsvoorzieningen. Voorbeelden zijn:

- Bedrijfspannen
- Kerken
- Huizen
- Schuren
- Bruggen
- Stuwen
- Kade- en grachtenmuren
- Fietstunnels

Periode	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Soortgroep												
Vogels	Yellow	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow
Vleermuizen	Red	Red	Red	Yellow	Red	Red	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Red	Red
Overige zoogdieren	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow
Amfibieën en reptielen	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Yellow	Yellow	Red	Red	Red
Muurplanten	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red
	Werzaamheden dienen uitgevoerd te worden in deze periode											
	Werken buiten de kwetsbare periode, B-maatregelen zijn mogelijk Soms zijn beperkte negatieve effecten (D-maatregelen) mogelijk											
	Kwetsbare perioden Negatieve effecten voorkomen											

5.1.1. Vogels

In, op en om gebouwen zal de aanwezigheid van beschermde vogelsoorten vooral de aanwezigheid van nesten betreffen. Veel voorkomende situaties zijn:

- ❖ Huismussen en gierzwaluwen onder de dakpannen
- ❖ Visdief, scholekster, meeuwen of slechtvalk op de dakconstructies
- ❖ Ooievaar op de schoorsteen
- ❖ Gierzwaluwen in de muurholtes
- ❖ Kerkuilen en steenuilen in schuren of zolders van boerderijen
- ❖ Duivennesten op balken of richels van civiele werken
- ❖ Huiszwaluwnesten en boerenzwaluwnesten tegen de gevel
- ❖ Grote gele kwikstaartnesten in muurholtes en onder bruggen

Alleen voor de huismus en de gierzwaluw heeft de gedragscode, onder voorwaarden, de mogelijkheid tot het beperkt overtreden van de verboden.

Maatregelen

Alle soorten

A Bij gebouwen en werken met rust- of voortplantingsplaatsen van beschermde vogelsoorten worden geen werkzaamheden uitgevoerd óf worden deze delen gemarkeerd en ontzien tijdens de werkzaamheden. Verstoring van broedgevallen door werkzaamheden in de directe omgeving van deze gebouwen dient te worden voorkomen of er dienen maatregelen getroffen te worden om dat te voorkomen door bijvoorbeeld het aanbrengen van een beschermingszone.

B Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de soortspecifieke broedperiode. Voor nesten die jaarrond worden gebruikt of waar elk jaar naar wordt teruggekeerd geldt dat deze functies behouden moeten blijven.

Voor de volgende soorten gelden specifieke maatregelen en zijn er onder voorwaarden soms beperkte negatieve effecten (D-maatregelen) mogelijk.

Kerkuil, steenuil, slechtvalk en grote gele kwikstaart

B Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de broedperiode die meestal ligt tussen:

- Steenuil: van februari tot en met juli
- Kerkuil: van februari tot en met augustus
- Slechtvalk: van februari tot en met april
- Grote gele kwikstaart: van maart tot en met half juli

- In- en uitvliegmogelijkheden blijven behouden.
- De constructie met de rust- en voortplantingsplaats blijft behouden.
- Er wordt gewerkt zonder apparatuur met grote geluidsbelasting wanneer soorten aanwezig zijn.

Huismus en gierzwaluw

B Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de broedperiode die meestal ligt tussen:

- Huismus: van maart tot en met augustus.
Vorstperioden worden ook gezien als kwetsbare perioden.
- Gierzwaluw: van half april tot en met half augustus.

- In- en uitvliegmogelijkheden blijven behouden.
- De constructie met de rust- en voortplantingsplaatsen blijft behouden.
- Er wordt gewerkt zonder apparatuur met grote geluidsbelasting wanneer soorten aanwezig zijn.
- Aanwezige muurbegroeiing die wordt gebruikt door huismus, dient zoveel mogelijk behouden te blijven.

D Werkzaamheden worden uitgevoerd met herstel van de aanwezige rust- en voortplantingsplaatsen op dezelfde locatie (bv. bij renovatie van daken). De werkzaamheden worden bij voorkeur buiten de kwetsbare periode uitgevoerd.

In geval van noodzaak kunnen werkzaamheden worden uitgevoerd in de kwetsbare broedperiode. In dit geval dient aangetoond te worden vanuit welk belang er gehandeld wordt en de noodzaak waarom het op dit moment moet, op deze plek en met deze werkwijze.

- De werkzaamheden worden gefaseerd uitgevoerd waarbij minimaal 75% van de aanwezige rust- en voortplantingsplaatsen binnen de werklocatie beschikbaar zijn.
- Voor de overige 25% rust- en voortplantingsplaatsen dienen alternatieve rust- en voortplantingsplaatsen op de werklocatie of in de directe omgeving beschikbaar te zijn (conform de kennisdocumenten).
- Bij de locaties die tijdelijk niet beschikbaar zijn worden tijdelijk werende voorzieningen aangebracht voorafgaand aan de broedperiode.
- Er wordt voorkomen dat vogels worden ingesloten.

- In- en uitvliegmogelijkheden en de constructie met rust- en voortplantingsplaatsen worden zo snel mogelijk hersteld.
- Uiteindelijk is 100% van de aanwezige rust- en voortplantingsplaatsen weer beschikbaar.

D Rust- en voortplantingsplaatsen kunnen worden opgeheven buiten de kwetsbare periode (bv. bij sloop), mits de noodzaak hiervan kan worden onderbouwd en de hiervoor beschreven werkwijzen niet mogelijk zijn.

- Er worden werende voorzieningen aangebracht een week voorafgaand aan de sloopwerkzaamheden.
- Er wordt voorkomen dat vogels worden ingesloten.
- Er dienen per nestlocatie, 2 nieuwe duurzame voorzieningen te worden gerealiseerd voor huismus en 5 voor gierzwaluw in de buitenschil van de nieuwbouw op de betreffende locatie, zoals omschreven in het kennisdocument van de betreffende soort.
- De voorzieningen dienen qua karakteristieken en locatie zoveel mogelijk overeen te komen met de oorspronkelijke nestlocatie.
- Voor huismus is daarbij van belang dat voorzieningen geclusterd worden gerealiseerd.
- De voorzieningen moeten minimaal 1 maand voor de broedperiode beschikbaar zijn.
- Om de broedperiode gedurende de sloop en nieuwbouw te overbruggen worden tijdelijk binnen 100-200m van het projectgebied, geschikte nestkasten voor de betreffende soort opgehangen, zoals omschreven in het kennisdocument. Hierbij een gewenningsperiode van 3 maanden aanhouden.

Ringmus, boerenzwaluw, huiszwaluw, stormmeeuw, zilvermeeuw, geelpootmeeuw, kleine mantelmeeuw, visdief

A Bij gebouwen en werken met rust- en/of voortplantingsplaatsen van deze soorten worden geen werkzaamheden uitgevoerd óf worden delen met rust- of voortplantingsplaatsen gemarkeerd en ontzien tijdens de werkzaamheden. Verstoring van broedgevallen door werkzaamheden in de directe omgeving van deze gebouwen dienen voorkomen te worden of er dienen maatregelen getroffen te worden om dat te voorkomen.

B Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de soortspecifieke broedperiode waarbij:

- In- en uitvliegmogelijkheden, indien relevant, behouden blijven.
- De constructie met voortplantingsplaatsen behouden blijft.
- Constructie is 1 maand voor de broedperiode beschikbaar.

Ooievaar

A Bestaande nesten jaarrond behouden. Indien soorten ook buiten de broedperiode gebruik maken van het nest als rustlocatie, dient geluids- en visuele verstoring door uitvoering van werkzaamheden te worden voorkomen.

5.1.2. Vleermuizen

Diverse soorten vleermuizen in Nederland maken gebruik van bouwwerken om overdag te rusten, hun jongen groot te brengen of te overwinteren. In gebouwen kan het gaan om spouwconstructies, zolders, ruimtes onder het dak, boeiborden en allerlei andere nauwe en holle ruimtes in de buitenschil van een gebouw, maar ook schuren, bunkers etc. worden benut.

Ook zijn er soorten die onder bruggen, in oude gemetselde riolen, duikers en overkluisde watergangen verblijven. Bruggen en tunnels kunnen voor vleermuizen ook onderdeel uitmaken van een essentiële vliegroute.

Voor alle vleermuizen geldt dat negatieve effecten voorkomen dienen te worden. Voor enkele soorten is een uitzondering gemaakt en zijn onder voorwaarden beperkte negatieve effecten mogelijk:

- ❖ Gewone dwergvleermuis
- ❖ Ruige dwergvleermuis
- ❖ Gewone grootoorvleermuis

Maatregelen

Rust- en voortplantingsplaatsen alle soorten

A Werkzaamheden uitvoeren buiten de beschermingszone. Verstoring van vleermuizen door werkzaamheden in de directe omgeving van deze gebouwen voorkomen.

B Werkzaamheden binnen de beschermingszone uitvoeren buiten de kwetsbare periode:

- Kraamperiode van mei tot en met juli
- Winterrustperiode van november tot en met maart.

- In- en uitvliegmogelijkheden blijven toegankelijk.
- De constructie met rust- en voortplantingsplaatsen blijft behouden.
- Er wordt gewerkt zonder apparatuur met grote geluidsbelasting wanneer vleermuizen aanwezig kunnen zijn.
- Wanneer vleermuizen aanwezig kunnen zijn, alleen werken bij daglicht.

Gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en gewone grootoorvleermuis

D Het is mogelijk renovatiewerkzaamheden uit te voeren binnen de beschermingszone op de volgende wijze:

- Werkzaamheden worden gefaseerd uitgevoerd, zodat altijd 50% van de aanwezige zomer- en paarverblijven op de projectlocatie beschikbaar zijn. Bij de tijdelijk niet beschikbare locaties worden tijdelijk werende voorzieningen aangebracht voorafgaand aan de gebruikperiode (bv. vleermuis enclosure flaps).
- In- en uitvliegopeningen en de constructie met zomer- en paarverblijven worden zo snel mogelijk hersteld zodat 100% van de locaties weer beschikbaar komt.
- De locaties met kraam- en of winterverblijven blijven behouden.

D Het is mogelijk buiten de kwetsbare periode zomer- en paarverblijven op te heffen (bv. bij sloop).

- Vooraf ongeschikt maken door het aanbrengen van tochtgaten en/of het gebruik van enclosure flaps.
- Per bestaand verblijf dienen 4 nieuwe permanente voorzieningen voor gewone dwergvleermuis en/of gewone grootoorvleermuis te worden gerealiseerd in de buitenschil van de nieuwbouw op de betreffende locatie, zoals omschreven in het kennisdocument van de betreffende soort.

- Het is daarbij van belang dat de voorzieningen duurzaam zijn, qua karakteristieken zoveel mogelijk overeenkomen met de oorspronkelijke locatie en waarbij minimaal 1 maand gewenningstijd wordt geboden.
- Om de periode van sloop en nieuwbouw te overbruggen worden binnen 100-200m van de werklocatie geschikte (tijdelijke) kasten voor betreffende soort en functie opgehangen, zoals omschreven in het kennisdocument. Hierbij een gewenningsperiode van 3 maanden aanhouden.

Vliegroutes alle vleermuissoorten

B Bij aanwezigheid van essentiële vliegroutes van vleermuizen door tunnels of onder bruggen wordt in de periode van november tot en met maart gewerkt. Dit is buiten de gebruikperiode.

C Werkzaamheden aan bruggen of tunnels met essentiële vliegroutes van vleermuizen kunnen in de actieve periode van deze soortgroep worden uitgevoerd wanneer:

- In de avond/nacht een obstakelvrije doorgang (omvang door een ecologisch deskundige te bepalen), onder het plafond/brugdek toegankelijk blijft voor vleermuizen.
- Werkzaamheden uitsluitend bij daglicht uitvoeren.
- Aanwezige begeleidende begroeiing, richting tunnel of brug behouden.
- Eventuele verlichting mag de functionaliteit van de essentiële vliegroute niet beperken.

5.1.3. Overige zoogdieren

De overige zoogdieren die in of direct bij gebouwen en werken voorkomen zijn steenmarters of boommarters. Zij kunnen gebruik maken van zolders, kruipruimtes, spouwmuren of ruimten onder de dakbedekkingen of schuurtjes om te rusten of hun jongen groot te brengen.

Alleen voor de steenmarter, zijn beperkte negatieve effecten (D-maatregelen) mogelijk.

Maatregelen

A Bij gebouwen met rust- en voortplantingsplaatsen van steenmarter of boommarter worden geen werkzaamheden uitgevoerd óf worden delen van een gebouw met rust- of voortplantingsplaatsen van deze soorten gemarkeerd en ontzien tijdens de werkzaamheden. Bij beide opties dient versterking door werkzaamheden in de directe omgeving van deze gebouwen voorkomen te worden.

B Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de kwetsbare voortplantingsperiode van maart tot en met augustus.

Pas nadat is vastgesteld dat rust- en voortplantingsplaatsen verlaten zijn, kunnen de werkzaamheden starten. Bij uitvoering van werkzaamheden moet de constructie van de rust- en voortplantingsplaatsen intact en toegankelijk worden gehouden.

Steenmarter

D Buiten de kwetsbare voortplantingsperiode van maart tot en met augustus kunnen toegangen tot een rust- en voortplantingsplaats worden afgesloten en/of de rust- en voortplantingsplaats ongeschikt worden gemaakt. Hiermee kan de aanwezigheid van de steenmarter bij werkzaamheden worden voorkomen. Voorafgaand aan het afsluiten van de toegangen of ongeschikt maken, dient de afwezigheid door een ecologisch deskundige te worden bevestigd. Als er sprake is van een kraamlocatie dient een alternatief verblijf te worden aangeboden in het functionele leefgebied, dit bijvoorbeeld in de vorm van een grote takkenhoop van snoeihout op een rustige plek, eventueel in combinatie met een steenmarterkast.

5.1.4. *Amfibieën en reptielen*

Amfibieën en reptielen (ringslang) kunnen overwinteren in vorstvrije en veelal vochtige gebouwen, zoals kelders.

Maatregelen

Alle soorten

A Werkzaamheden worden niet uitgevoerd op overwinterings- of voortplantingsplaatsen van amfibieën of reptielen. Deze delen worden gemarkeerd door of op aanwijzing van een ecologisch deskundige.

- Voortplantingsperiode: van april tot en met juli
- Winterrustperiode: van oktober tot en met maart

B Bij (delen van) gebouwen waar overwintering plaatsvindt, worden geen werkzaamheden uitgevoerd in de kwetsbare winterrustperiode. De winterrustperiode is van oktober tot en met maart. Werkzaamheden mogen niet leiden tot veranderingen in het interne klimaat en toegangen tot de ruimte waar soorten gebruik van maken mogen niet worden dicht gezet.

Voor rugstreeppad, gewone pad, kleine watersalamander, alpenwatersalamander, vinpootsalamander en ringslang zijn beperkte negatieve effecten mogelijk. Een ecologisch deskundige dient hiervoor een plan van aanpak op te stellen dat wordt uitgewerkt in het ecologisch werkprotocol.

5.1.5. *Planten*

Op gebouwen en werken kunnen muurflora voorkomen zoals:

- Schubvaren
- Groensteelvaren
- Blaasvaren
- Muurbloem

Voor alle soorten moeten negatieve effecten worden voorkomen.

Maatregelen

A Ontzien van groeiplaatsen van beschermde planten. Locaties met beschermde (muur)planten markeren en abiotische omstandigheden zoals temperatuur, de hoeveelheid licht, de aanwezigheid van water, de samenstelling van de voegen of bodem handhaven.

5.2. Houtige begroeiingen

De werkzaamheden in deze categorie omvatten het (gedeeltelijk) vellen of rooien van houtige begroeiingen zoals:

- Lanen
- Houtwallen
- Singels
- Bosplantsoen

Bij deze categorie hoort tevens het aanleggen of verwijderen van ondergrondse (nuts)voorzieningen in houtige begroeiingen.

Soortgroep	Periode	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Vogels		Yellow	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow
Vleermuizen		Red	Red	Red	Yellow	Red	Red	Red	Red	Yellow	Yellow	Red	Red
Overige zoogdieren		Yellow	Yellow	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow
Amfibieën en reptielen		Red	Red	Yellow	Yellow	Red	Red	Red	Red	Green	Green	Red	Red
Vinders		Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red
Libellen		Green	Green	Green	Green	Red	Red	Red	Red	Red	Green	Green	Green
Kevers		Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red
Planten		Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red
		Werzaamheden dienen uitgevoerd te worden in deze periode											
		Werken buiten de kwetsbare periode, B-maatregelen zijn mogelijk Soms zijn beperkte negatieve effecten (D-maatregelen) mogelijk											
		Kwetsbare perioden Negatieve effecten voorkomen											

5.2.1. Algemeen zorgvuldig handelen

- De werkrichting is richting een rustige/natuurlijke locatie zodat dieren daarheen kunnen vluchten. Zorg dat voldoende dekking en schuilmogelijkheden aanwezig zijn in de richting en op de locatie waar dieren langs/naar moeten vluchten.
- Werkzaamheden vinden in eerste instantie overdag plaats om verstoring door verlichting te voorkomen.

5.2.2. Vogels

Bomen en struiken vormen een sleutelfunctie voor een groot aantal vogelsoorten. Enkele voorbeelden zijn:

- ❖ Roofvogelnesten hoog in de kroon
- ❖ Nesten van uilen, spechten en zangvogels in boomholtes
- ❖ Nesten op takken
- ❖ Voedselvoorziening in de vorm van vruchten en noten of in de boom of struik levende insecten.
- ❖ Schuil- en slaappleats

Voor alle vogels dienen negatieve effecten voorkomen te worden.

Maatregelen

Alle soorten

A Bomen en struiken met nestlocaties en/of vaste rustplaatsen van vogels, en de directe leefomgeving die rust en beschutting biedt, worden gemarkeerd en ontzien tijdens de werkzaamheden. Verstoring van broedgevallen dient voorkomen te worden.

B Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de soortspecifieke broedperiode(n). Houtige begroeiingen met tijdelijke nesten van soorten die niet op de Rode lijst staan (zie bijlage 2) mogen buiten de broedperiode worden verwijderd wanneer er alternatieve (broed)mogelijkheden in de directe omgeving beschikbaar zijn.

Nestkolonies, roofvogels en uilen exclusief bodembroedende soorten zoals kiekendieven en velduil

Voor nesten die jaarrond worden gebruikt of waar elk jaar naar toe wordt teruggekeerd geldt dat deze functies niet mogen worden aangetast. Het gaat om nestkolonies van o.a. reigerachtigen en roek en nesten en rustlocaties van roofvogels en uilen die gebruik maken van houtige begroeiingen.

A Nestbomen en de directe omgeving markeren zodat deze locatie zijn functie als broed- en rustlocatie behoudt. Voor ransuilen geldt het behoud van roestplaatsen in de winterperiode.

Huismus en ringmus

A Hagen, muurbegroeiingen (bv. klimop) en struiken die worden gebruikt als vaste rust- en schuillocatie en daarmee een essentieel onderdeel vormen van het leefgebied, markeren en behouden.

Schaarse of zeldzame vogelsoorten

A Voor vogelsoorten die jaarlijks naar hetzelfde gebied terugkeren of specifieke eisen stellen aan hun broedlocaties, geldt dat groenelementen die een essentiële functie (tijdelijke broed- en rustgelegenheid, voedsel en dekking) vervullen en waarvoor geen alternatief in de omgeving beschikbaar is, behouden moeten blijven. Dit betreft bijvoorbeeld dikke loofbomen in gebruik als nestgelegenheid door zwarte specht. De elementen die behouden moeten blijven dienen te worden bepaald door een ecologisch deskundige.

5.2.3. Vleermuizen

Voor alle Nederlandse vleermuissoorten zijn bomen van belang in hun leefgebied. Enkele voorbeelden zijn:

- ❖ Rustplaatsen in holtes en achter lohangend schors
- ❖ Kraamverblijfplaatsen in holtes
- ❖ Foerageerplaats omdat in de buurt van bomen veel vliegende insecten aanwezig zijn
- ❖ Vliegrouwe omdat bomen beschutting bieden tegen de wind

Bepaalde negatieve effecten (D-maatregelen) zijn alleen mogelijk voor zomer- en paarverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis en rosse vleermuis.

Maatregelen

Alle soorten

A Bomen met geschikte holtes of spleten voor vleermuizen en bomen in de directe omgeving hiervan, worden gemarkeerd en behouden. Dit geldt ook voor een houtige begroeiingen die als essentieel foerageergebied en/of essentiële vliegroute wordt gebruikt.

B Kapwerkzaamheden worden bij voorkeur uitgevoerd buiten de gebruikperiodes. De beste werkperiode is globaal van half augustus tot en met oktober. De exacte periode te bepalen door een ecologisch deskundige.

- Hierbij blijven bomen met paar-, kraam- en/of winterverblijven en bomen in de directe omgeving van deze verblijven behouden.
- Indien houtige begroeiingen bij een plas of watergang met essentiële foerageerfunctie of essentiële vliegroute voor vleermuizen, van belang is voor beschutting tegen wind of instraling tegen licht op het water, dan dient na verwijdering direct herplant plaats te vinden van houtige begroeiingen van minimaal 2m hoogte. De beschutting tegen de wind kan tijdelijk worden gerealiseerd door het plaatsen van schermen van 2m hoog (zie Kennisdocument gewone dwergvleermuis van BIJ12).
- Werkzaamheden nabij kraam-, winter-, zomer- of paarverblijf, essentiële vlieg- of migratieroutes en foerageergebied worden tijdens de actieve periode uitgevoerd bij daglicht. De actieve periode is globaal van maart tot en met oktober.
- Kappen van een lijnvormige begroeiing die een essentiële vliegroute vormt voor vleermuizen dient gefaseerd te worden uitgevoerd, waarbij geen gaten groter dan 7 meter kunnen ontstaan. Kap kan pas plaatsvinden wanneer de nieuwe aanplant een minimale kroonbreedte heeft van 2,5 meter en de bomen minimaal 5 meter hoog zijn. Als tijdelijk alternatief voor het functioneren van de vliegroute kunnen schermen worden geplaatst. Zoals beschreven in het Kennisdocument gewone dwergvleermuis.

Gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis en rosse vleermuis

D Kap van een individuele boom met een paar- of zomerverblijf van ruige dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis of rosse vleermuis is mogelijk buiten de gebruikperiode.

- Voorafgaand aan de kap vindt controle plaats op aanwezigheid van vleermuizen.
- Indien er in de directe omgeving geen alternatieve verblijfplaatsen zijn, dienen per verblijf minimaal 4 vleermuisverblijven te worden bevestigd met een vergelijkbare functie als het op te heffen verblijf. Dit dient te worden uitgevoerd op de wijze zoals omschreven in het kennisdocument van de betreffende soort.

5.2.4. Overige zoogdieren

Een groot aantal soorten zoogdieren maakt gebruik van houtige begroeiing als onderdeel van hun leefgebied.

- ❖ Holen van muizen in de grond
- ❖ Holen van marterachtigen in bomen
- ❖ Nesten in hopen van takken en stammen en/of kruidig materiaal
- ❖ Voedselvoorziening in de vorm van vruchten en noten of in de boom of struik levende insecten.
- ❖ Schuil- en slaappleats

Maatregelen

Boommarter, bunzing, egel, hermelijn, ondergrondse woelmuis, steenmarter, tweekleurige bosspitsmuis en wezel

A Essentiële onderdelen van het leefgebied worden gemarkeerd en worden ontzien. Dit betreft bomen met holtes en de directe omgeving van deze bomen, hollen in de grond en houtige begroeiing die als schuilplaats, verbindingzone of foerageergebied dienen. Deze essentiële onderdelen dienen te worden bepaald door een ecologisch deskundige. Daarnaast dient een verstoringsvrije afstand te worden gehanteerd, van de werkzaamheden tot de rust- en voortplantingsplaats van de marterachtige. De exacte afstand dient te worden bepaald door een ecologisch deskundige.

B Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de kwetsbare voortplantingsperiode. De voortplantingsperiode is van maart tot en met augustus. Bomen met geschikte hollen voor deze soorten worden gespaard, evenals bomen in de directe omgeving hiervan. Takkenrillen, heggen, houtwallen, mantelzoomvegetaties worden alleen weggehaald indien er voldoende essentieel leefgebied voor deze soorten aanwezig blijft. Voor egels is daarnaast van belang dat in de winterrustperiode van november tot en met maart, mogelijke overwinteringslocaties niet worden aangetast.

D Het is mogelijk enkele rustplaatsen van steenmarter, bunzing, hermelijn, wezel, egel, ondergrondse woelmuis en tweekleurige bosspitsmuis aan te tasten buiten de voortplantingsperiode. De voortplantingsperiode is globaal van maart tot en met augustus. Per situatie dient door een ecologisch deskundige te worden beoordeeld of het nodig is nieuwe schuilmogelijkheden te creëren door bijvoorbeeld de aanleg van takkenrillen. Eventueel aanwezige dieren dienen de gelegenheid te krijgen voor de werkzaamheden weg te kunnen vluchten.

5.2.5. *Amfibieën en reptielen*

Het leefgebied van amfibieën bevindt zich rondom geschikt voortplantingswater. Heggen, bosjes en houtwallen bieden schuilmogelijkheden, voedsel- en overwinteringsmogelijkheden. Voor reptielen is houtige begroeiing met name van belang in combinatie met open zonnige terreinen. Opslag en struiken bieden een veilig onderkomen tijdens het zonnen op open plekken en zijn tevens van belang voor de voedselvoorziening. Ook worden ruimtes tussen de wortels van bomen en struiken gebruikt als overwinteringslocatie.

Bepaalde negatieve effecten (D-maatregelen) zijn mogelijk voor: alpenwatersalamander, vinpootsalamander, rugstreeppad, heikikker, poelkikker, ringslang, levendbarende hagedis, hazelworm en zandhagedis.

Maatregelen

Alle soorten

A In houtige begroeiing vinden geen werkzaamheden plaats in essentieel leefgebied van amfibieën en reptielen. Een ecologisch deskundige bepaalt de beschermingszone van deze leefgebieden.

B Werkzaamheden dienen te worden uitgevoerd in de periode half augustus tot en met september of het begin van de voortplanting. De voortplantingsperiode is in april en mei.

B Als het geen houtige begroeiing langs het voortplantingswater betreft en de soort op de betreffende werklocatie afwezig is, mag voor amfibieën ook gewerkt worden in de voortplantingsperiode van de betrokken soort. De exacte periode dient te worden bepaald door een ecologisch deskundige. Het gaat hierbij enkel om het verwijderen van enkele bomen of struiken in leefgebied van amfibieën en reptielen mits voldoende dekking, schuilmogelijkheden en overwinteringsmogelijkheden voor soorten behouden blijven.

C Op essentiële winterrustlocaties in het leefgebied van beschermde amfibieën en reptielen moet in de winterrustperiode (oktober tot en met maart) de bodem intact gelaten te worden (geen beroering, bodemverdichting of stobben uitvriezen) en dienen houtrillen, boomstronken en bladhopen te worden ontzien. Deze elementen dienen door of op aanwijzing van een ecologisch deskundige te worden gemarkeerd.

Alpenwatersalamander, vinpootsalamander, rugstreepad, heikikker, poelkikker, ringslang, levendbarende hagedis, hazelworm en zandhagedis

D Het is mogelijk werkzaamheden uit te voeren in essentieel leefgebied van deze soorten, mits hier sprake is van een tijdelijke aantasting waarbij 10% van het leefgebied (met een maximum van 1000 m²) ter plaatse gedurende maximaal 2 maanden niet beschikbaar is voor de soort en daarnaast aan onderstaande wordt voldaan:

- Werkzaamheden starten buiten de kwetsbare voortplantings- en winterrustperiode. Bij voorkeur werken in de periode half augustus tot en met september.
- Voorafgaand aan de werkzaamheden worden aanwezige dieren door of op aanwijzing van een ecologisch deskundige gevangen en verplaatst naar geschikt leefgebied in de directe omgeving maar buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden. Voorkomen wordt dat dieren de werklocatie betreden.
- Na uitvoering van de werkzaamheden wordt het leefgebied herstelt met eventuele herplant van oorspronkelijk aanwezige vegetatie.

5.2.6. *Insecten*

Veel insecten komen voor in bosschages of bosranden. Veelal vanwege windluwte en temperatuurbuffering, maar soms ook vanwege waardplanten (bv. eik, iep, sleedoorn) en nectarplanten.

Maatregelen

Vlinders

A Bij waardplanten (bomen, struiken) met poppen, rupsen of eitjes en essentiële voedselplanten van beschermde vlinders geen werkzaamheden uitvoeren. De beschermingszone dient te worden bepaald door een ecologisch deskundige. Ook omliggende houtige vegetatie die voor windluwte en temperatuurbuffering zorgt, dient te worden gespaard.

Libellen

A In leefgebied van libellensoorten worden geen essentiële locaties gekapt zoals begroeiing langs voortplantingswater, belangrijke foerageerlocaties of slaappleatsen. Een ecologisch deskundige dient te bepalen welke elementen dit zijn.

B Kap van enkele bomen of struiken is toegestaan, mits voldoende schuil- en voedselmogelijkheid aanwezig blijven en de karakteristieken van het voortplantingswater behouden blijven. Werkzaamheden dienen uitgevoerd te worden in de periode oktober tot en met april, dit is buiten het vliegseizoen van libellen.

Kevers (*het vliegend hert en de vermiljoenkever*)

A Behoud van (dode) bomen, takkenrillen en dood hout waar de vermiljoenkever en het vliegend hert gebruik van maken. Een ecologisch deskundige bepaalt de beschermingszone.

C Staand dood hout dat om veiligheidsredenen wordt verwijderd, blijft ter plekke liggen of wordt getransporteerd naar een nabije locatie. De stam blijft functioneel voor de kevers.

5.2.6 Planten

Onder de gedragscode zijn alleen maatregelen voor het voorkomen van effecten mogelijk.

Maatregelen

A Ontzien van groeiplaatsen van beschermde planten. Locaties met beschermde planten markeren en behoud van abiotische omstandigheden zoals temperatuur, de hoeveelheid licht, de aanwezigheid van water, de samenstelling van de bodem.

5.3. Kruidige begroeiingen en onbegroeid terrein

In deze categorie vallen:

- ❖ Bloemrijk gras
- ❖ Bermgras
- ❖ Gazon en sportgras
- ❖ Borders
- ❖ Ruigte
- ❖ Plas-dras zones
- ❖ Land- en waterriet

Werkzaamheden in deze categorie omvatten o.a.:

- ❖ Het veranderen of verwijderen van kruidige begroeiingen en ruigtes op droge (grasbermen, grasland, vaste planten) en natte locaties (plas-dras zones).
- ❖ Het omvormen van onbegroeid terrein, inclusief het verwijderen of omvormen van gronddepots en grondlichamen.
- ❖ Het bouwrijp maken van terreinen.
- ❖ Het aanleggen of verwijderen van ondergrondse (nuts)voorzieningen in kruidige begroeiingen en onbegroeid terrein.

Soortgroep	Periode	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Vogels		Yellow	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow
Vleermuizen		Green	Green	Green	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Green	Green
Overige zoogdieren		Green	Green	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Green	Green	Green	Green
Amfibieën en reptielen		Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Yellow	Red	Red	Red	Red
Vinders		Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red
Libellen		Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Red	Red	Red	Red	Red	Yellow	Yellow	Yellow
Planten		Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red
		Werkzaamheden dienen uitgevoerd te worden in deze periode											
		Werken buiten de kwetsbare periode, B-maatregelen zijn mogelijk Soms zijn beperkte negatieve effecten (D-maatregelen) mogelijk											
		Kwetsbare perioden Negatieve effecten voorkomen											

5.3.1. Algemeen zorgvuldig handelen

- Voorkomen van vestiging van soorten door bijvoorbeeld zeer regelmatig kort te maaien, het ophangen van linten, zakken, ultrasoon geluid.
- Werk rustig in één richting zodat dieren de werklocatie kunnen verlaten naar een locatie waar voldoende dekking aanwezig is en alternatief leefgebied beschikbaar is.
- Werkzaamheden vinden in eerste instantie overdag plaats om verstoring door verlichting te voorkomen. Als werkzaamheden 's nachts worden uitgevoerd, wordt enkel de werkplek verlicht en uitstraling naar de omgeving voorkomen.

5.3.2. Vogels

Bij kruidige begroeiingen en onbegroeid terrein gaat het om nestgelegenheid van grondbroeders en vogels die laag in de vegetatie broeden: zoals veldleeuwerik, graspieper, kleine plevier, akkervogels, weidevogels, watervogels, steltlopers, hoenderachtigen, meeuwen of sterns en velduil. Daarnaast biedt een kruidige begroeiing foerageermogelijkheden voor een groot aantal soorten door de aanwezigheid van o.a. muizen, zaden en insecten.

Maatregelen

Alle soorten

A Er worden geen werkzaamheden uitgevoerd bij nesten, rustplaatsen en essentieel foerageergebied van vogels. Bij werkzaamheden in de omgeving hiervan dient verstoring te worden voorkomen door het aanbrengen van beschermingszone op basis van verstoringvrije afstand. Verstoring kan deels worden voorkomen voor afschermen van licht, beweging of geluid.

B Werkzaamheden uitvoeren buiten de soortspecifieke broedperiode. Locaties met tijdelijke nesten van algemene soorten, mogen buiten de broedperiode worden omgevormd wanneer er alternatieve (broed) mogelijkheden in de directe omgeving beschikbaar zijn. De meeste vogels broeden tussen 15 maart en 15 juli. Sommige vogels broeden echter al in februari en moerasvogels en watervogels kunnen tot 15 augustus broeden.

Schaarse en zeldzame vogelsoorten

A Voor vogelsoorten die jaarlijks naar hetzelfde gebied terugkeren of specifieke eisen stellen aan hun broedlocatie geldt dat kruidige begroeiingen met voortplantingsplaatsen van deze soorten behouden blijven. Dit dient te worden bepaald door een ecologisch deskundige. Voorbeelden zijn eidereend, tapuit en velduil.

Ooievaar en koloniebroedende vogels zoals meeuwen en sterns

A Voor nesten die jaarrond worden gebruikt of waar elk jaar naar toe wordt teruggekeerd geldt dat deze het hele jaar niet mogen worden aangetast.

5.3.3. Vleermuizen

Voor vleermuizen kan kruidige begroeiingen een belangrijk foerageergebied zijn.

Maatregelen

A Er worden geen werkzaamheden uitgevoerd in essentieel foerageergebied van vleermuizen.

B Er worden alleen (tijdelijk) werkzaamheden verricht buiten de gebruikperiode (bv. werken in de winterperiode en overdag). Na de werkzaamheden is het gebied weer beschikbaar als foerageergebied.

5.3.4. Overige zoogdieren

Kruidige (oever)begroeiingen vormt het leefgebied van kleine zoogdieren als (woel)muizen, (water)spitsmuizen, marterachtigen als hermelijn, wezel, steen- en boomarter. Verblijven betreffen onder meer muizenholen en burchten van dassen en bevers. Onder onbegroeid terrein valt onder meer het strand met ligplaatsen van zeehonden.

Beperkt negatieve effecten (D-maatregel) zijn mogelijk voor bunzing, egel, hermelijn, ondergrondse woelmuis, steenarter, tweekleurige bosspitsmuis en wezel.

Maatregelen

Alle soorten

A Essentiële onderdelen van het leefgebied dienen te worden ontzien door het hanteren van een beschermingszone. Naast burchten en holen waar dieren verblijven, gaat het hier om routes die worden gebruikt en belangrijke foerageergebieden. De essentiële onderdelen, en beschermingszone op basis van functionaliteit en de verstoringsvrije afstand dienen te worden bepaald door een ecologisch deskundige.

Bunzing, egel, hermelijn, ondergrondse woelmuis, steenarter, tweekleurige bosspitsmuis en wezel

D Opheffen van een enkele rust- en of voortplantingsplaats is mogelijk buiten de kwetsbare voortplantingsperiode indien in de omgeving alternatieven beschikbaar zijn.

Grijze- en gewone zeehond

A Werkzaamheden worden niet uitgevoerd in de omgeving van ligplaatsen van zeehonden. De verstoringsvrije afstand dient te worden bepaald door een ecologisch deskundige.

5.3.5. Amfibieën en reptielen

Voor amfibieën is met name kruidige begroeiing rondom voortplantingswater van belang. Het biedt beschutting tijdens het zonnen of foerageren. Afhankelijk van de soort, het landschap en de beschikbare habitat kan kruidige begroeiing ook op grotere afstand van het voortplantingswater amfibieën een schuilplaats bieden.

Beperkte negatieve effecten (D-maatregelen) zijn mogelijk voor: rugstreeppad, heikikker, poelkikker, vinpootsalamander en alpenwatersalamander.

Maatregelen

Alle soorten

A Er vinden geen werkzaamheden plaats in essentieel leefgebied van amfibieën. Een ecologisch deskundige dient dit areaal te bepalen en de leefgebieden worden door of op zijn/haar aanwijzing gemarkeerd. Versnippering van het leefgebied en barrièrewerking dienen te worden voorkomen.

Rugstreeppad, heikikker, poelkikker, vinpootsalamander, alpenwatersalamander

D Het is mogelijk werkzaamheden uit te voeren op essentiële locaties in leefgebied, mits er sprake is van een tijdelijke aantasting (faseren) waarbij 10% (met een maximum van 1000 m²) ter plaatse gedurende maximaal 2 maanden niet beschikbaar is voor de soort en daarnaast aan het onderstaande wordt voldaan:

- Werkzaamheden starten buiten de kwetsbare voortplantings- en winterrustperiode. Bij voorkeur werken in de periode half augustus tot en met september.

- Indien werkzaamheden plaats vinden in de gebruikperiode: dieren door of op aanwijzing van een ecologisch deskundige tijdelijk weren met een amfibieënscherm in combinatie met vangen en verplaatsen naar geschikt leefgebied buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden.
- Na de werkzaamheden is het terrein weer 100% beschikbaar en geschikt.

5.3.6. Reptielen

Voor reptielen gaat het om kruidige begroeiingen in de vorm van heide, schraal graslanden, pitrus en pijpenstro vegetatie in combinatie met open, zonnige terreinen. De kruidige vegetatie is van belang voor de voedselvoorziening, het zonnen op open plekken en is ook onderdeel van de voortplantings- en overwinteringsplaatsen. Beperkte negatieve effecten (D-maatregelen) zijn mogelijk voor: zandhagedis, levendbarende hagedis, hazelworm en ringslang.

Maatregelen

Alle soorten

A In kruidige begroeiingen vinden geen werkzaamheden plaats in essentieel leefgebied van reptielen. Een ecologisch deskundige dient het leefgebied te bepalen.

Zandhagedis, levendbarende hagedis, hazelworm

D Het is mogelijk werkzaamheden uit te voeren op essentiële locaties in leefgebied, mits er sprake is van een tijdelijke aantasting (faseren) waarbij 10% ter plaatse (met een maximum van 1000 m²) gedurende maximaal 2 maanden niet beschikbaar is voor de soort en daarnaast aan het onderstaande wordt voldaan:

- Werkzaamheden starten buiten de kwetsbare voortplantings- en winterrustperiode (bij voorkeur werken in de periode half augustus tot en met september).
- Indien werkzaamheden plaats vinden in de gebruikperiode: dieren door of op aanwijzing van een ecologisch deskundige tijdelijk weren met een scherm in combinatie met vangen en verplaatsen naar geschikt leefgebied in de directe omgeving buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden.
- Na de werkzaamheden is het terrein weer voor 100% beschikbaar en geschikt.

5.3.7. Insecten

Vlinders

Kruidige begroeiingen kan waardplanten en voedselplanten bevatten.

Maatregelen

A Er worden geen werkzaamheden uitgevoerd in essentieel leefgebied. Een ecologisch deskundige dient te bepalen welke begroeiing van essentieel belang is voor deze soorten en behouden moeten blijven (waardplanten en nectarplanten).

Libellen

Kruidige begroeiingen langs oevers biedt beschutting en insecten om op te jagen. Ook gebruiken sommige soorten planten langs de oever om als imago uit te kruipen.

Maatregelen

A In leefgebied van libellensoorten worden geen werkzaamheden uitgevoerd bij kruidige begroeiingen langs voortplantingswater of andere kruidige begroeiing in het leefgebied die een essentiële rol vervullen als foerageerlocatie. Een ecologisch deskundige dient te bepalen welke elementen behouden moeten blijven.

B In het leefgebied vegetatie niet verwijderen in de vliegtijd van libellen. De vliegtijd is globaal van mei tot en met september. Verwijderen van kruidige begroeiingen mag niet leiden tot habitatverlies van soorten. Een beperkte aantasting is echter mogelijk mits voor imago's in het volgende vliegseizoen voldoende schuil- en voedselmogelijkheid aanwezig blijven en de karakteristieken van het voortplantingswater behouden blijven. Een ecologisch deskundige dient te bepalen welke kruidige begroeiing verwijderd zou kunnen worden zonder negatieve effect op genoemde libellensoorten

5.3.8. Planten

Veel van de beschermde plantensoorten komen voor in kruidige begroeiingen. Voorbeelden zijn beschermde orchideeën, beschermde oude akkeronkruiden. Voor alle soorten dienen negatieve effecten te worden voorkomen.

Maatregelen

A Ontzien van groeiplaatsen van beschermde planten. Locaties met beschermde planten markeren en behoud van abiotische omstandigheden zoals temperatuur, de hoeveelheid licht, de aanwezigheid van water en de samenstelling van de bodem.

5.4. (Half)verharding en terreinmeubilair

In deze categorie vallen:

- ❖ Wegen
- ❖ Fietspaden
- ❖ Voetpaden
- ❖ Parkeerplaatsen

De werkzaamheden in deze categorie omvatten

- ❖ Het (gedeeltelijk) verwijderen of vervangen van (half)verhardingen (ook depots).
- ❖ Het (gedeeltelijk) verwijderen of vervangen van terreinmeubilair zoals lantaarnpalen, banken, borden en verkeersregelinstallaties.
- ❖ Het aanleggen of verwijderen van ondergrondse (nuts)voorzieningen onder een (half)verharding.

Soortgroep	Periode	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Vogels		green	red	red	red	red	red	red	red	green	green	green	green
Amfibieën		green	green	green	yellow	yellow	yellow	yellow	yellow	yellow	green	green	green
Reptielen		green	green	green	yellow	yellow	yellow	yellow	yellow	green	green	green	green
Vlinders		red	red	red	red	red	red	red	red	red	red	red	red
Libellen		green	green	green	green	red	red	red	red	red	green	green	green
Kevers		red	red	red	red	red	red	red	red	red	red	red	red
Planten		red	red	red	red	red	red	red	red	red	red	red	red
		Werzaamheden dienen uitgevoerd te worden in deze periode											
		Werken buiten de kwetsbare periode, B-maatregelen zijn mogelijk Soms zijn beperkte negatieve effecten (D-maatregelen) mogelijk											
		Kwetsbare perioden Negatieve effecten voorkomen											

5.4.1. Vogels

Bij niet in gebruik zijnde (half-)verhardingen kan sprake zijn van de aanwezigheid van broedende vogels zoals visdiefjes en scholeksters. Negatieve effecten op vogels dienen te worden voorkomen.

Maatregelen

Alle soorten

A Bij terreinmeubilair met rust- of voortplantingsplaatsen van beschermde vogelsoorten worden geen werkzaamheden uitgevoerd. Deze elementen markeren en ontzien tijdens de werkzaamheden. Verstoring van broedgevallen voorkomen.

B Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de soortspecifieke broedperiode.

B Het gebied voor aanvang van de werkzaamheden (tijdelijk) ongeschikt te maken in de periode dat de dieren niet aanwezig zijn, zodat ze zich niet vestigen. Dit is alleen mogelijk bij tijdelijke nesten en indien er voldoende alternatieven in de omgeving aanwezig zijn.

5.4.2. *Amfibieën*

Amfibieën komen met name tijdens de voorjaars- en najaarsmigratie tussen het winter- en voortplantingshabitat in aanraking met verharding. Het gaat daarbij om het oversteken van wegen, maar ook afwateringssystemen zoals rioolputten en afwateringsgoten waar dieren in terecht komen.

Maatregelen

Alle soorten

B Op locaties met migratie van amfibieën mogen in de migratieperiode werkzaamheden geen barrière vormen voor trekkende dieren. Op deze locaties alleen overdag werken en aanwezige amfibieëntunnels en verbindingen functioneel houden.

C In leefgebied van beschermde amfibieën dient bij het plaatsen van nieuwe straatkolken maatregelen genomen te worden voor het voorkomen van faunaslachtoffers bijvoorbeeld door het plaatsen van uitklimvoorzieningen.

Rugstreepad

A Bij overwinteringslocaties van rugstreepad worden geen werkzaamheden uitgevoerd.

B Op locaties waar rugstreepadden overwinteren, werkzaamheden buiten de kwetsbare periode uitvoeren. De kwetsbare periode is van april tot en met september. De mogelijkheid om te overwinteren blijft behouden.

D Het is mogelijk enkele overwinteringslocaties van rugstreepad aan te tasten buiten de kwetsbare winterrustperiode. De winterrustperiode is van half oktober tot en met maart. Er dienen nieuwe mogelijkheden voor overwintering gecreëerd te worden met dezelfde omvang en kwaliteit als hetgeen wat verloren gaat, zoals een goed vergraafbare bodem van zand of hopen met stenen. Bij de oude locaties werende/geleidende schermen plaatsen. Een ecologisch deskundige dient de maatregelen en locaties te bepalen.

5.4.3. *Reptielen*

Verharding zoals bijvoorbeeld wegen en fietspaden worden door reptielen regelmatig benut als zonlocatie.

Maatregelen

Alle soorten

A Er worden geen werkzaamheden uitgevoerd op terreinen of delen van terreinen waar reptielen voorkomen.

B Op locaties waar reptielen overwinteren, werkzaamheden uitvoeren in april tot en met september, dit is buiten de kwetsbare periode. Na de werkzaamheden dient de locatie weer geschikt te zijn voor de soort en de functie.

B Op locaties waar voortplanting plaatsvindt de werkzaamheden in de periode september tot en met maart uitvoeren, dit is buiten de kwetsbare voortplantingsperiode. Na de werkzaamheden dient de locatie weer geschikt te zijn voor de soort en de functie.

Zandhagedis, hazelworm, levendbarende hagedis en ringslang

D Op locaties waar reptielen kunnen rusten en/of voortplanten dienen voorafgaand aan de werkzaamheden buiten de kwetsbare winterrust- en /of voortplantingsperiode schermen te worden geplaatst waarmee toegang tot de werklocatie voor reptielen wordt voorkomen.

De winterrustperiode is van oktober tot en met maart en de voortplantingsperiode is van april tot en met september. Wanneer dieren reeds aanwezig zijn, dienen individuen door of op aanwijzing van een ecologisch deskundige te worden gevangen en overgeplaatst naar geschikt leefgebied in de omgeving.

5.4.4. Planten

Voor deze categorie zijn voornamelijk muurflora en planten die groeien op stenige plaatsen relevant. Voorbeelden zijn muurbloem, smalle raai, echte gamander en beschermde varens. Ook straatkolken of rioolputten kunnen een groeiplaats bieden aan muurflora.

Maatregelen

Alle soorten

A Ontzien van groeiplaatsen van beschermde planten. Locaties met beschermde planten markeren en abiotische factoren zoals vocht en schaduw in stand houden.

5.5. Wateren en oevers

In deze categorie vallen:

- ❖ Sloten
- ❖ Grachten
- ❖ Parkvijvers
- ❖ Rietland
- ❖ Moeras
- ❖

Soortgroep	Periode	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Vogels		Yellow	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow
Vleermuizen		Green	Green	Green	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Green	Green
Overige zoogdieren		Yellow	Yellow	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow
Amfibieën		Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Green	Green	Red	Red
Reptielen		Green	Green	Green	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Green	Green	Green
Vlinders		Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red
Libellen		Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red
Kevers		Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green
Vissen		Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red
Weekdieren		Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow
Planten		Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red
		Werzaamheden dienen uitgevoerd te worden in deze periode											
		Werken buiten de kwetsbare periode. B-maatregelen zijn mogelijk Soms zijn beperkte negatieve effecten (D-maatregelen) mogelijk											
		Kwetsbare perioden Negatieve effecten voorkomen											

5.5.1. Algemeen zorgvuldig handelen

Werzaamheden vinden in eerste instantie overdag plaats om verstoring door verlichting te voorkomen. Als werkzaamheden 's nachts worden uitgevoerd, wordt enkel de werklocatie verlicht en uitstraling naar de omgeving voorkomen.

5.5.2. Vogels

In en om het water kunnen veel functies voor vogels aanwezig zijn. Enkele voorbeelden zijn:

- ❖ Nesten langs de oever of in het water.
- ❖ Foerageergebied voor steltlopers en meeuwen in de plas/dras zone.
- ❖ Foerageergebied voor sterns.
- ❖ Groter water kan een veilige slaapplek zijn voor eenden en ganzen.

Maatregelen

Alle soorten

A In essentieel leefgebied voor vogels worden geen werkzaamheden uitgevoerd. Verstoring van broedgevallen door werkzaamheden in de directe omgeving dient voorkomen te worden bijvoorbeeld door het afschermen van licht, beweging of geluid.

B Herprofilen van waterbodems en dempen van open water wordt uitgevoerd buiten de soortspecifieke broedperiode. Op locaties met nesten die tijdelijk in gebruik zijn, kan de broedlocatie worden opgeheven indien er alternatieven in de omgeving zijn.

Zwarte stern, witwangstern, witvleugelstern, kokmeeuw en dwergmeeuw

A Voor nesten van in kolonies broedende vogels, waar elk jaar naar toe wordt teruggekeerd, geldt dat deze functie behouden dient te blijven. Dempen van waterlichamen met nestlocaties van deze soorten is niet toegestaan.

B Herprofilering op deze locaties mag maximaal in 50% van de watergang per jaar. De broedmogelijkheden in de vorm van nestvlotjes, krabbescheervelden of andere drijvende watervegetatie behouden

5.5.3. *Vleermuizen*

Waterlichamen kunnen vliegroutes en essentieel foerageergebied van vleermuizen zijn. Rondom wateren zorgen rietkragen en andere oevervegetatie voor beschutting tegen de wind en hoge concentraties vliegende insecten. Er zijn soorten die sterk gebonden zijn aan water zoals watervleermuizen en meervleermuizen.

Maatregelen

A Werkzaamheden worden niet uitgevoerd op essentiële foerageerlocaties of essentiële vliegroutes van vleermuizen.

B Werkzaamheden op essentiële foerageerlocaties of essentiële vliegroutes worden uitgevoerd buiten de actieve gebruiksperiode. De actieve periode is van april tot en met oktober. Essentiële foerageergebieden van vleermuizen blijven hierbij behouden en vliegroutes kunnen weer functioneren na uitvoering van de werkzaamheden.

C Geringe aantasting van begroeiingen langs het water kan wel in de actieve periode van vleermuizen worden uitgevoerd bij daglicht, mits er voldoende (kunstmatige) beschutting of beschaduwing beschikbaar blijft. De actieve periode is van april tot en met oktober. Bijvoorbeeld door bij een watergang de oevervegetatie aan één zijde te bewerken. Hierbij geen kunstverlichting gebruiken en de (aan)vliegroute vrij van belemmeringen houden.

5.5.4. *Overige zoogdieren*

Er zijn diverse zoogdiersoorten die in belangrijke mate gebonden zijn aan water en de oeverzone, als onderdeel van hun leefgebied.

Maatregelen

A Essentiële onderdelen van het leefgebied dienen te worden behouden en beschermd. Naast burchten en holen waar dieren verblijven, gaat het hier om routes die worden gebruikt en belangrijke foerageergebieden. De essentiële onderdelen dienen te worden bepaald door een ecologisch deskundige. Versnippering van leefgebied en barrièrewerking dienen te worden voorkomen

5.5.5. *Amfibieën*

Voor alle amfibieënsoorten is water van belang voor de voortplanting. Eitjes worden afgezet in tal van waterlichamen, elke soort heeft zijn eisen. Diverse soorten overwinteren echter ook in (diepere delen van) waterlichamen en maken jaarrond gebruik van de locatie.

Beperkende maatregelen (D-maatregelen) zijn alleen mogelijk voor rugstreepad, heikikker, poelkikker, vinpootsalamander en alpenwatersalamander.

Maatregelen

Alle soorten

A Werkzaamheden worden niet uitgevoerd in leefgebied van amfibieën.

B Voor soorten die overwinteren op land vinden herprofileringswerkzaamheden plaats buiten de soortspecifieke voortplantingsperiode. Globaal is de geschikte werkperiode oktober tot en met februari. De exacte periode dient te worden bepaald door een ecologisch deskundige. Na afloop van de werkzaamheden is de locatie weer geschikt voor de soort (behoud functionaliteit).

B Voor soorten die jaarrond in water leven vinden herprofileringswerkzaamheden buiten de kwetsbare voortplantingsperiode en winterperiode plaats. Globaal is de geschikte werkperiode september tot en met oktober. Bij deze werkzaamheden wordt maximaal 50% van de watergang per jaar bewerkt. De herprofilering mag geen afbreuk doen aan de voortplantingsmogelijkheden van de watergang voor amfibieën. Daarvoor dienen relevante (a)biotische factoren behouden te blijven zoals aanwezigheid van ondiepe zones, afwezigheid van vis, begroeide oevers. Er worden amfibieschermen gebruikt om te voorkomen dat soorten op de werklocatie terecht komen. Na de werkzaamheden is 100% van het leefgebied weer beschikbaar.

Rugstreepad, heikikker, poelkikker, vinpootsalamander en alpenwatersalamander

D Werkzaamheden in het leefgebied (water en oeverzone) worden gefaseerd uitgevoerd.

Maximaal 10% (met een maximum van 1000 m²) van het essentiële leefgebied wordt tijdelijk bewerkt, waarbij aan onderstaande voorwaarden wordt voldaan:

- Voorafgaand aan de werkzaamheden en buiten de kwetsbare periode, dient de werklocatie afgeschermd te worden en de dieren op de werklocatie dienen over het scherm gezet te worden. De meest geschikte werkperiode is globaal van oktober tot en met februari. Zie het voorbeeld van maatwerk in het Kennisdocument heikikker.
- Na de werkzaamheden is 100% van het areaal weer beschikbaar en functioneel.

5.5.6. Reptielen

Voor adder, gladde slang, hazelworm, levendbarende hagedis en ringslang zijn oeverzones en vochtige randzones relevant als foerageergebied, rust- en zonlocaties.

Maatregelen

Alle soorten

A Oevers welke worden gebruikt als zon- en rustlocatie of in gebruik zijn als voortplantingsbiotoop worden bepaald door een ecologisch deskundige. Op basis van functionaliteit en verstoringsvrije afstand wordt een beschermingszone gehanteerd. Werkzaamheden alleen buiten deze zone uitvoeren.

B Werkzaamheden worden bij voorkeur uitgevoerd in de winterrustperiode. De winterrustperiode is van oktober tot en met maart. Werkzaamheden in de actieve periode (buiten de winterrust) zijn toegestaan als voortplantingslocaties ontbreken en als er sprake is van niet essentieel leefgebied. Bodemmateriaal op de niet gemarkeerde oevers deponeren. Reptielen moeten de gelegenheid krijgen uit eigen beweging de werklocatie te verlaten. Materiaal, voertuigen en bodemmateriaal worden niet op oevers waar reptielen voorkomen gedeponeerd.

5.5.7. Insecten

Libellen

Open water is voor libellen cruciaal voor de voortplanting: als ei-afzetplek en als leefgebied voor de larven. Het uitkruipen van de imago's vindt plaats in de oevervegetatie. Daarnaast zijn met name volwassen waterjuffers gebonden aan het leefgebied boven en rondom open water. De sliblaag is van belang voor overwintering van de larven. Voorbeelden van te beschermen soorten zijn: gevlekte glanslibel, Kempense heidelibel, gevlekte witsnuitlibel, groene glazenmaker, noordse winterjuffer. Negatieve effecten op libellensoorten dienen te worden voorkomen.

Maatregelen

Alle soorten

A Essentieel leefgebied wordt bepaald door een ecologisch deskundige. Op basis van functionaliteit wordt een beschermingszone gehanteerd. Werkzaamheden worden alleen buiten deze zone uitgevoerd.

Kevers

De gestreepte waterroofkever kan voorkomen in onbeschaduwde, stilstaande of licht stromende wateren met een goed ontwikkelde onderwatervegetatie zonder kroos. Volwassen dieren zijn jaarrond in het water aanwezig en overwinteren in de sliblaag. Boven het water uitstekende oevervegetatie is van belang voor de ei-afzet. Een goed ontwikkelde oeverzone boven de waterlijn is van belang voor verpopping in de periode mei – juli. Verpopping vindt plaats in een holletje op het oevertalud.

Maatregelen

A In het leefgebied van de gestreepte waterroofkever worden geen werkzaamheden uitgevoerd.

B Werkzaamheden in het oevertalud worden niet uitgevoerd in de kwetsbare periode in verband met verpopping. De kwetsbare periode is van mei tot en met juli. Bij aanleg of vervanging van oeverconstructie in het leefgebied van de gestreepte waterroofkever dient het volgende voortplantingsseizoen de oeverzone te zijn hersteld of nieuw zijn aangelegd, inclusief benodigde oevervegetatie. Dit dient te worden begeleid door een ecologisch deskundige.

5.5.8. Vissen

Ondiepe warme delen zijn veelal van belang voor de voortplanting. Stenen en grind op de bodem worden benut voor de voortplanting. De grote modderkruiper komt voor in (deels) verlandende sloten met een goed ontwikkelde vegetatie.

Maatregelen

Alle soorten

A In het leefgebied van beschermde vissoorten worden geen werkzaamheden uitgevoerd.

B Voor het gefaseerd vervangen of aanleggen van oevers kunnen de werkzaamheden het beste plaatsvinden in september tot december, buiten de kwetsbare periode. Maximaal 25% van het leefgebied is werklocatie. Werkzaamheden worden alleen uitgevoerd bij watertemperaturen tussen de 5 graden en de 20 graden. Na de werkzaamheden is weer 100% van het leefgebied functioneel.

5.5.9. Weekdieren

De platte schijfhoren leeft vooral in vrijwel stilstaande of zwak stromende wateren met een rijke onderwatervegetatie in het veenweidegebied.

Maatregelen

A Er worden geen werkzaamheden uitgevoerd in leefgebied van platte schijfhoren.

C Voor het gefaseerd vervangen of aanleggen van oevers geldt: maximaal 25% van het leefgebied is werklocatie. Voorafgaand aan de werkzaamheden worden waterplanten met platte schijfhoren door of op aanwijzing van een ecologisch deskundige verplaatst naar geschikt leefgebied buiten de invloedzone van de werkzaamheden. Na de werkzaamheden is weer 100% van het leefgebied beschikbaar.

5.5.10. Planten

Drijvende waterweegbree groeit in uiteenlopende stilstaande of zwak stromende wateren, ondergedoken of op de oever. De soort heeft baat bij locaties met kale bodems en locaties die niet snel dichtgroeien. Ook op oevers kunnen beschermde plantensoorten voorkomen.

Maatregelen

A Ontzien van groeiplaatsen van beschermde planten. Locaties met beschermde planten markeren en abiotische factoren zoals vocht en schaduw in stand houden.

6. Maatregelen per categorie en soortgroep BBO

Ook voor bestendig beheer en onderhoud is in Gedragscode soortenbescherming een maatregelencatalogus opgesteld. Net als bij RO zijn de maatregelen ingedeeld naar habitatcategorie:

1. Gebouwen en werken
2. Houtige begroeiingen
3. Kruidige begroeiingen en onbegroeid terrein
4. (Half)verhardingen en terreinmeubilair
5. Wateren en oevers

Per categorie is een verdeling gemaakt naar soortgroepen hier voor kunnen komen. Per soortgroep wordt vervolgens beschreven welke algemene maatregelen genomen mogen worden voor alle soorten in deze soortgroep onder de gedragscode soortenbescherming. De maatregelen worden daarna verder gespecificeerd voor een of enkele specifieke soorten. Dit is het geval als die afwijken van de algemene maatregelen, soortspecifieke maatregelen nodig hebben of als er meer mogelijk is voor die soort.

De maatregelen zijn ingedeeld in klassen op afnemende volgorde van prioriteit. Dat wil zeggen dat bij A-maatregelen de risico's voor de soort het laagst zijn en bij D-maatregelen het hoogst. Bij de maatregelen A, B en C is sprake van voorkomen van overtreding. Bij maatregel D is sprake van beperkt overtreden.

- A.** Alleen werken buiten de beschermingszone en voorkomen van negatieve effecten binnen deze zone.
- B.** Binnen de beschermingszone, maar buiten de kwetsbare periode van de soort werken. Geen aantasting van essentiële onderdelen van het leefgebied.
- C.** Binnen de beschermingszone en binnen de kwetsbare periode van de soort werken. Voorkomen van aantasting van essentiële onderdelen van het leefgebied en van verstoren.
- D.** Binnen de beschermingszone werken met een geringe (tijdelijke) aantasting van essentiële onderdelen van het leefgebied. Alleen mogelijk onder voorwaarden.

Niet voor iedere soort of soortgroep zijn alle klassen van toepassing. Voor sommige soorten of soortgroepen zijn bijvoorbeeld alleen A-maatregelen of alleen A-maatregelen en B-maatregelen toegestaan onder de Gedragscode soortenbescherming omdat het gevoelige of zeer zeldzame soorten zijn. D-maatregelen zijn alleen mogelijk voor enkele specifieke soorten.

Voor dit hoofdstuk is een selectie gemaakt van de relevante maatregelen voor de gemeente Westland uit de maatregelencatalogus van de Gedragscode soortenbescherming. De maatregelen zijn 1 op 1 overgenomen.

In bijlage 7 is voor enkele vaak voorkomende werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud uitgewerkt met welke kwetsbare periode rekening gehouden moet worden, met welke soorten of soortgroepen rekening gehouden moet worden en welke van de hierna volgende maatregelen relevant zijn. Voor werkzaamheden waar geen voorbeeld van is moeten in overleg met een ecologisch deskundige de juiste maatregelen gekozen worden. Zoek hiervoor de betreffende habitatcategorie op en kijk bij de betreffende soortgroep voor de mogelijkheden.

In dit hoofdstuk zijn geen natuurkalenders opgenomen omdat de werkzaamheden en de terreinen binnen een habitat categorie te veel van elkaar verschillen. Raadpleeg per plangebied een ecologisch deskundige voor de meest geschikte periode om werkzaamheden uit te voeren.

6.1. Gebouwen en werken

Onder gebouwen en (civieltechnische) werken vallen o.a.:

- Bedrijfspannen
- Kerken
- Huizen
- Schuren
- Bruggen
- Stuwen
- Kade- en grachtenmuren
- Fietstunnels
- Kades en (grachten)muren
- Bovengrondse nutsvoorzieningen
- Aan gebouwen en werken groeiende gevelbegroeiing

De werkzaamheden in deze categorie omvatten periodiek terugkerend onderhoud en herstelwerkzaamheden na schade zolang de oorspronkelijk situatie in stand gehouden wordt.

Voorbeelden zijn:

- Reinigen
- Schilderen
- Terug plaatsen van afgewaaide dakpannen
- Vervangen van ingegooide ramen

Voor grotere herstelwerkzaamheden (renovatie) gelden de maatregelen onder de catalogus Ruimtelijke ontwikkeling of inrichting.

6.1.1. Vogels

In, op en om gebouwen zal de aanwezigheid van beschermde vogelsoorten vooral de aanwezigheid van nesten betreffen. Veel voorkomende situaties zijn:

- ❖ Huismussen en gierzwaluwen onder de dakpannen
- ❖ Visdief, scholekster, meeuwen of slechtvalk op de dakconstructies
- ❖ Ooievaar op de schoorsteen
- ❖ Gierzwaluwen in de muurholtes
- ❖ Kerkuilen en steenuilen in schuren of zolders van boerderijen
- ❖ Duivennesten op balken of richels van civiele werken
- ❖ Huiszwaluwnesten en boerenzwaluwnesten tegen de gevel
- ❖ Grote gele kwikstaartnesten in muurholtes en onder bruggen

Maatregelen

Alle soorten

A Bij gebouwen en werken met rust- of voortplantingsplaatsen van beschermde vogelsoorten worden geen werkzaamheden uitgevoerd óf worden deze delen gemarkeerd en ontzien tijdens de werkzaamheden. Verstoring van broedgevallen door werkzaamheden in de directe omgeving van deze gebouwen dient te worden voorkomen of er dienen maatregelen getroffen te worden om dat te voorkomen door bijvoorbeeld het aanbrengen van een beschermingszone.

B Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de soortspecifieke broedperiode. Voor nesten die jaarrond worden gebruikt of waar elk jaar naar wordt teruggekeerd geldt dat deze functies behouden moeten blijven.

Voor de volgende soorten gelden specifieke maatregelen en zijn er onder voorwaarden soms beperkte negatieve effecten (D-maatregelen) mogelijk.

Huismus, kerkuil, steenuil

C Werkzaamheden faseren in ruimte en tijd waarbij:

- Werkzaamheden worden bij huismus gefaseerd uitgevoerd, zodanig dat altijd 25% van de aanwezige rustplaatsen beschikbaar zijn.
- Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de broedperiode.
  - Huismus: maart tot en met augustus
(Voor huismus worden vorstperiodes ook aangemerkt als kwetsbare periode.)
  - Steenuil: van februari tot en met juli
  - Kerkuil: van februari tot en met augustus
- In- en uitvliegopeningen toegankelijk blijven.
- De rustplaatsen zijn 's avonds en nachts weer beschikbaar.
- De constructie met rust- en voortplantingsplaatsen behouden blijft.
- Er wordt gewerkt zonder apparatuur met grote geluidsbelasting wanneer soorten aanwezig zijn
- Aanwezige muurbegroeiing die wordt gebruikt door huismus dient zoveel mogelijk behouden te blijven.

D Het is mogelijk onderhouds- of herstelwerkzaamheden uit te voeren op locaties met rust- en voortplantingsplaatsen, mits aan het onderstaande wordt voldaan:

- Werkzaamheden worden bij voorkeur uitgevoerd buiten de broedperiode. Zie genoemde periodes onder C.
- Werkzaamheden worden bij huismus gefaseerd uitgevoerd, zodanig dat altijd 50% van de aanwezige rustplaatsen binnen de werklocatie beschikbaar zijn.
- Rust- en voortplantingsplaatsen zijn maximaal 1 maand niet te gebruiken en in de directe omgeving zijn alternatieve rustplaatsen beschikbaar.
- De constructie met rust- en voortplantingsplaatsen blijft behouden of wordt direct hersteld.
- Dieren de gelegenheid wordt geboden de werklocatie uit eigen beweging te verlaten.
- Aanwezige muurbegroeiing die wordt gebruikt door huismus dient zoveel mogelijk behouden te blijven.

Gierzwaluw, meeuwen, visdief, grote gele kwikstaart en slechtvalk

B Werkzaamheden faseren in ruimte en tijd waarbij:

- Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de soortspecifieke broedperiode.
  - Algemeen: van maart tot en met juli
  - Gierzwaluw: van mei tot en met juli
  - Slechtvalk: van februari tot en met april
  - Visdief: van mei tot en met juni.
- In- en uitvliegopeningen toegankelijk blijven.
- De constructie met rust- en voortplantingsplaatsen behouden blijft.

Boerenwaluw en huiswaluw

B Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de broedperiode. De broedperiode betreft een indicatieve periode van mei tot en met augustus. Nestlocaties worden enkel aangetast als alternatieve nestgelegenheid in de omgeving niet schaars is en daaropvolgende broedseizoen nieuwe nesten kunnen worden gebouwd.

6.1.2. Vleermuizen

Diverse soorten vleermuizen in Nederland maken gebruik van bouwwerken om overdag te rusten, hun jongen groot te brengen of te overwinteren. In gebouwen kan het gaan om spouwconstructies, zolders, ruimtes onder het dak, boeiborden en allerlei andere nauwe en holle ruimtes in de buitenschil van een gebouw, maar ook schuren, bunkers etc. worden benut. Ook zijn er soorten die onder bruggen, in oude gemetselde riolen, duikers en overkluisde watergangen verblijven. Bruggen en tunnels kunnen voor vleermuizen ook onderdeel uitmaken van een essentiële vliegroute.

Maatregelen

Rust- en voortplantingsplaatsen alle soorten

A Werkzaamheden uitvoeren buiten de beschermingszone. Verstoring van vleermuizen door werkzaamheden in de directe omgeving van deze gebouwen voorkomen.

B Werkzaamheden binnen de beschermingszone uitvoeren buiten de kwetsbare periode:

- Op locaties met kraam- en of winterverblijven wordt niet gewerkt in de kwetsbare perioden.
- Kraamperiode van mei tot en met juli
- Winterrustperiode van november tot en met maart.
- In- en uitvliegmogelijkheden blijven toegankelijk.
- De constructie met rust- en voortplantingsplaatsen blijft behouden.
- Er wordt gewerkt zonder apparatuur met grote geluidsbelasting wanneer vleermuizen aanwezig kunnen zijn.
- Wanneer vleermuizen aanwezig kunnen zijn, alleen werken bij daglicht.
- Werkzaamheden mogen niet leiden tot veranderingen in het interne klimaat en toegangen tot de ruimte waar soorten gebruik van maken mogen niet worden dicht gezet.

D Het is mogelijk werkzaamheden uit te voeren binnen de beschermingszone:

- Werkzaamheden worden gefaseerd uitgevoerd, zodat altijd 50% van de aanwezige zomer- en paarverblijven op de projectlocatie beschikbaar zijn. Bij de tijdelijk niet beschikbare locaties worden tijdelijk werende voorzieningen aangebracht voorafgaand aan de gebruikperiode (bv. vleermuis enclosure flaps).
- Op locaties met kraam- en of winterverblijven wordt niet gewerkt in de kwetsbare perioden
- De werkzaamheden duren maximaal een maand en in de directe omgeving zijn alternatieve rust- en voortplantingsplaatsen aanwezig.
- In- en uitvliegopeningen en de constructie met voortplantings- en rustplaatsen worden zo snel mogelijk hersteld zodat 100% van de locaties weer beschikbaar komt.

Vliegroutes alle vleermuissoorten

B Bij aanwezigheid van essentiële vliegroutes van vleermuizen door tunnels of onder bruggen wordt in de periode van november tot en met maart gewerkt. Dit is buiten de gebruikperiode.

C Werkzaamheden aan bruggen of tunnels met essentiële vliegroutes van vleermuizen kunnen in de actieve periode van deze soortgroep worden uitgevoerd wanneer:

- In de avond/nacht een obstakelvrije doorgang (omvang door een ecologisch deskundige te bepalen), onder het plafond/brugdek toegankelijk blijft voor vleermuizen.
- Werkzaamheden uitsluitend bij daglicht uitvoeren.
- Aanwezige begeleidende begroeiing, richting tunnel of brug behouden.
- Eventuele verlichting mag de functionaliteit van de essentiële vliegroute niet beperken.

6.1.3. Overige zoogdieren

De overige zoogdieren die in of direct bij gebouwen en werken voorkomen zijn steenmarters of boommarters. Zij kunnen gebruik maken van zolders, kruipruimtes, spouwmuren of ruimten onder de dakbedekkingen of schuurtjes om te rusten of hun jongen groot te brengen.

Maatregelen

A Er worden (delen van een) locatie(s) met rust- of voortplantingsplaatsen van deze soorten gemarkeerd en ontzien tijdens de werkzaamheden. Verstoring dient voorkomen te worden.

B Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de kwetsbare voortplantingsperiode van steenmarter en/of boommarter. De voortplantingsperiode is van maart tot en met augustus.

Pas nadat is vastgesteld dat rust- en voortplantingsplaatsen verlaten zijn, kunnen de werkzaamheden starten. Bij uitvoering van werkzaamheden moet de constructie van de rust- en voortplantingsplaatsen intact en toegankelijk worden gehouden.

6.1.4. Amfibieën en reptielen

Amfibieën en reptielen (ringslang) kunnen overwinteren in vorstvrije en veelal vochtige gebouwen, zoals kelders.

Maatregelen

A Werkzaamheden worden niet uitgevoerd op overwinteringsplaatsen van amfibieën of reptielen. Deze delen worden gemarkeerd door of op aanwijzing van een ecologisch deskundige.

B Bij (delen van) gebouwen waar overwintering plaatsvindt, worden geen werkzaamheden uitgevoerd in de kwetsbare winterrustperiode. De winterrustperiode is van oktober tot en met maart. Werkzaamheden mogen niet leiden tot veranderingen in het interne klimaat en toegangen tot de ruimte waar soorten gebruik van maken mogen niet worden dicht gezet.

D Werkzaamheden (bv. vochtproblematiek in kelders) bij voorkeur uitvoeren buiten de winterrustperiode. De winterrustperiode oktober tot en met maart. Bij aantoonbare noodzaak in de kwetsbare periode werken waarbij aangetroffen individuen door of op aanwijzing van een ecologisch deskundige worden gevangen en teruggeplaatst direct na afronding van de werkzaamheden of verplaatst naar een geschikte plek.

6.1.5. Planten

Op gebouwen en werken kunnen muurflora voorkomen zoals:

- Schubvaren
- Groensteelvaren
- Blaasvaren
- Muurbloem

Maatregelen

A Ontzien van groeiplaatsen van beschermde planten. Locaties met beschermde (muur)planten markeren en abiotische omstandigheden zoals temperatuur, de hoeveelheid licht, de aanwezigheid van water, de samenstelling van de voegen of bodem handhaven.

6.2. Houtige begroeiingen

De werkzaamheden in deze categorie omvatten het (gedeeltelijk) vellen of rooien van houtige begroeiingen zoals:

- Lanen
- Houtwallen
- Singels
- Bosplantsoen

Bij deze categorie hoort tevens het aanleggen of verwijderen van ondergrondse (nuts)voorzieningen in houtige begroeiingen.

6.2.1. Algemeen zorgvuldig handelen

- De werkrichting is richting een rustige/natuurlijke locatie zodat dieren daarheen kunnen vluchten. Zorg dat voldoende dekking en schuilmogelijkheden aanwezig zijn in de richting en op de locatie waar dieren langs/naar toe moeten vluchten.
- Werkzaamheden vinden in eerste instantie overdag plaats om verstoring door verlichting te voorkomen.
- Tijdens het werken in beplanting dient schade aan de bodem zo veel mogelijk te worden voorkomen (bv. inzet banden met lage spanning of werken in handkracht).

6.2.2. Vogels

Bomen en struiken vormen een sleutelfunctie voor een groot aantal vogelsoorten. Enkele voorbeelden zijn:

- ❖ Roofvogelnesten hoog in de kroon
- ❖ Nesten van uilen, spechten en zangvogels in boomholtes
- ❖ Nesten op takken
- ❖ Voedselvoorziening in de vorm van vruchten en noten of in de boom of struik levende insecten.
- ❖ Schuil- en slaappleats

Maatregelen

Alle soorten

A Bomen en struiken met nestlocaties en/of vaste rustplaatsen van vogels, en de directe leefomgeving die rust en beschutting biedt, worden gemarkeerd en ontzien tijdens de werkzaamheden. Verstoring van broedgevallen dient voorkomen te worden.

B Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de soortspecifieke broedperiode(n). Het periodiek afzetten of terugzetten van houtige begroeiing, zoals hakhoutbeheer, wordt gefaseerd uitgevoerd. Hierbij wordt maximaal 30% van het (lijn) element per jaar teruggezet en blijven er in de directe omgeving voldoende alternatieve broedmogelijkheden (opgaande beplanting) beschikbaar (bv. door te faseren op buurtniveau).

Voor schaarse of zeldzame vogelsoorten (met name soorten die jaarlijks naar hetzelfde gebied terugkeren of specifiek eisen stellen aan hun broedlocaties) geldt dat individuele bomen/struiken met een essentiële functie (tijdelijke broed- en rustgelegenheid, voedsel en dekking) vervullen, behouden moeten blijven. Dit betreft bijvoorbeeld dikke loofbomen in gebruik als nestgelegenheid door zwarte specht. Dit dient te worden bepaald door een ecologisch deskundige.

Nestkolonies, roofvogels en uilen exclusief kiekendieven en velduil

Voor nesten die jaarrond worden gebruikt of waar elk jaar naar toe wordt teruggekeerd geldt dat deze functies niet mogen worden aangetast. Het gaat om nestkolonies van o.a. reigerachtigen en roek en nesten en rustlocaties van roofvogels en uilen die gebruik maken van houtige begroeiingen.

A Nestbomen en de directe omgeving markeren zodat deze locatie zijn functie als broed- en rustlocatie behoud. Voor (rans)uilen geldt het behoud van roestplaatsen in de winterperiode.

Huismus en ringmus

A Hagen, muurbegroeiingen (bv. klimop) en struiken die worden gebruikt als vaste rust- en schuillocatie en daarmee een essentieel onderdeel vormen van het leefgebied, markeren en behouden. Snoei van dergelijke begroeiing wordt zo uitgevoerd dat deze als rust- en schuilfunctie behouden blijven.

Stenuil

B Knot- en fruitbomen die deel uitmaken van essentieel leefgebied van de steenuil worden gefaseerd gesnoeid, waarbij per jaar in een bomenrij maximaal 50% van de bomen wordt geknot en oude fruitbomen behouden blijven.

6.2.3. Vleermuizen

Voor alle Nederlandse vleermuissoorten zijn bomen van belang in hun leefgebied. Enkele voorbeelden zijn:

- ❖ Rustplaatsen in holtes en achter loshangend schors
- ❖ Kraamverblijfplaatsen in holtes
- ❖ Foerageerplaats omdat in de buurt van bomen veel vliegende insecten aanwezig zijn
- ❖ Vliegrouete omdat bomen beschutting bieden tegen de wind

Maatregelen

A Bomen met geschikte holtes of spleten voor vleermuizen en bomen in de directe omgeving hiervan, worden gemarkeerd en behouden. Dit geldt ook voor een houtige begroeiingen die als essentieel foerageergebied en/of essentiële vliegrouete wordt gebruikt.

B Dunnen en/of snoeien van bomen met rust- en voortplantingsplaatsen van vleermuizen wordt uitgevoerd buiten de kwetsbare gebruikperiode.

- Wanneer dit een jaarrond beperking van uit te voeren werkzaamheden oplevert, of in combinatie met kwetsbare periodes van soorten onuitvoerbaar is, dienen werkzaamheden te worden uitgevoerd in de minst kwetsbare periode van half augustus tot en met oktober.
- Hierbij blijven bomen met paar-, kraam- en/of winterverblijven, bomen met voor vleermuizen geschikte holtes en bomen in de directe omgeving van deze verblijven behouden en functioneel voor vleermuizen (behoud van beschutting/buffering van rust- en voortplantingsplaats en behoud van de aanvliegrouete).
- Snoeien of terugzetten van begroeiing rondom zwermlocaties en winterverblijven (in gebouwen) dient het klimaat op deze locaties niet aan te tasten.
- Het dunnen en/of afzetten van singels en houtwallen bij een essentiële vliegrouete en/of foerageerlocatie dient gefaseerd te worden uitgevoerd. Maximaal 30% per jaar verwijderen, verspreid over de beplanting, zodat er geen gaten groter dan 7m ontstaan tussen opgaande begroeiing hoger dan 2m.

- Werkzaamheden worden in leefgebied van vleermuizen tijdens de actieve periode van vleermuizen niet uitgevoerd tussen zonsondergang en zonsopkomst in de buurt van kraam-winter-, zomer- of paarverblijf, essentiële vlieg- of migratieroutes en foerageergebied in verband met licht- of geluidsoverlast.

6.2.4. Overige zoogdieren

Een groot aantal soorten zoogdieren maakt gebruik van houtige begroeiing als onderdeel van hun leefgebied.

- ❖ Holen van muizen in de grond
- ❖ Holen van marterachtigen in bomen
- ❖ Nesten in hopen van takken en stammen en/of kruidig materiaal
- ❖ Voedselvoorziening in de vorm van vruchten en noten of in de boom of struik levende insecten.
- ❖ Schuil- en slaappleaks

Maatregelen

Boommarter, bunzing, egel, hermelijn, noordse woelmuis, ondergrondse woelmuis, tweekleurige bosspitsmuis, steenmarter en wezel

A Essentiële onderdelen van het leefgebied worden gemarkeerd en worden ontzien. Dit betreft bomen met holtes en de directe omgeving van deze bomen, hopen in de grond en houtige begroeiing die als schuilplaats, verbindingzone of foerageergebied dienen. Deze essentiële onderdelen dienen te worden bepaald door een ecologisch deskundige.

B Werkzaamheden worden overdag uitgevoerd buiten de kwetsbare voortplantingsperiode. De voortplantingsperiode is van maart tot en met augustus.

- Bomen met geschikte hopen voor deze soorten worden gespaard. Ook hopen in de grond blijven onaangetaast. Takkenrillen worden alleen weggehaald indien er voldoende alternatieve verblijfsmogelijkheden zijn voor deze soorten.
- In het leefgebied van hermelijn, wezel, bunzing en egel dient tijdens en na snoeiwerkzaamheden voldoende dekking aanwezig te blijven. Voor egels is daarnaast van belang dat in de winterrustperiode van november tot en met maart, overwinteringslocaties niet worden aangetast.
- Vrijkomend snoeimateriaal kan in het leefgebied van deze soorten worden achtergelaten en op takkenrillen worden gelegd.

6.2.5. *Amfibieën en reptielen*

Het leefgebied van amfibieën bevindt zich rondom geschikt voortplantingswater. Heggen, bosjes en houtwallen bieden schuilmogelijkheden, voedsel en overwinteringsmogelijkheden. Voor reptielen is houtige begroeiing met name van belang in combinatie met open zonnige terreinen. Opslag en struiken bieden een veilig onderkomen tijdens het zonnen op open plekken en zijn tevens van belang voor de voedselvoorziening. Ook worden ruimtes tussen de wortels van bomen en struiken gebruikt als overwinteringslocatie.

Maatregelen

Alle soorten

A In houtige begroeiing vinden geen werkzaamheden plaats in essentieel leefgebied van amfibieën en reptielen. Op aanwijzing van een ecologisch deskundige de leefgebieden markeren.

B Werkzaamheden in essentieel leefgebied dienen te worden uitgevoerd in de periode half augustus tot en met september of in het begin van de voortplanting, dat is in april en mei. Als het geen houtige begroeiing langs het voortplantingswater betreft, mag voor amfibieën ook gewerkt worden in de voortplantingsperiode van de betrokken soort. De exacte periode dient te worden bepaald door een ecologisch deskundige.

C Op essentiële winterrustlocaties in het leefgebied van beschermde amfibieën en reptielen moet in de winterrustperiode (oktober tot en met maart) de bodem intact gelaten te worden (geen beroering, bodemverdichting of stobben uitfrezen) en dienen houtrillen, boomstronken en bladhopen te worden ontzien. Deze elementen dienen door of op aanwijzing van een ecologisch deskundige te worden gemarkeerd. Jaarlijks maximaal 30% van essentieel leefgebied bewerken.

Vroedmeesterpad, heikikker

B Werkzaamheden dienen te worden uitgevoerd in de periode half augustus tot en met september. Schuilmogelijkheden en dekking dienen aanwezig te blijven. Dit betekent dat er gefaseerd gewerkt moet worden: maximaal 30% van het essentiële leefgebied per jaar snoeien of afzetten.

Ringslang

A Broeihopen van ringslang dienen te worden gespaard.

6.2.6. *Insecten*

Veel insecten komen voor in bosschages of bosranden. Veelal vanwege windluwte en temperatuurbuffering, maar soms ook vanwege waardplanten (bv. eik, iep, sleedoorn) en nectarplanten.

Maatregelen

Vlinders

Beheer moet zorgen voor behoud van structurelementen zoals lichtplekken, struweel, boomstronken, specifieke bomen of struiken waar vlinders van afhankelijk zijn (voedsel, paring), hellingsgraad. Tevens behoud van waard- en nectarplanten.

A Bij waardplanten (bomen, struiken) met poppen, rupsen of eitjes en essentiële voedselplanten van beschermde vlinders geen werkzaamheden uitvoeren. De beschermingszone dient te worden bepaald door een ecologisch deskundige. Ook omliggende houtige vegetatie die voor windluwte en temperatuurbuffering zorgt, dient te worden gespaard.

Libellen

Beheer moet zorgen voor behoud van milieucondities en behoud van structurelementen. Open landschap openhouden en bij beschaduwde beken zorgen voor schaduw. Voor imago's dienen voldoende schuil- en voedselmogelijkheid aanwezig te blijven.

A In leefgebied van libellensoorten worden geen essentiële locaties gekapt zoals begroeiing langs voortplantingswater, belangrijke foerageerlocaties of slaappleatsen. Een ecologisch deskundige dient te bepalen welke elementen dit zijn.

B Kap van enkele bomen of struiken is toegestaan, mits voldoende schuil- en voedselmogelijkheid aanwezig blijven en de karakteristieken van het voortplantingswater behouden blijven. Werkzaamheden dienen uitgevoerd te worden in de periode oktober tot en met april, dit is buiten het vliegseizoen van libellen.

Kevers (*het vliegend hert en de vermiljoenkever*)

A Behoud van (dode) bomen, takkenrillen en dood hout waar de vermiljoenkever en het vliegend hert gebruik van maken. Een ecologisch deskundige bepaalt de beschermingszone.

C Staand dood hout dat om veiligheidsredenen wordt verwijderd, blijft ter plekke liggen of wordt getransporteerd naar een nabije locatie. De stam blijft functioneel voor de kevers.

6.2.7. *Planten*

Het beheer is erop gericht de abiotische factoren, die de plant nodig heeft, te behouden of te verbeteren.

Maatregelen

A Ontzien van groeiplaatsen van beschermde planten. Locaties met beschermde planten markeren. Stammen en snoeiafval worden niet gedeponereerd op groeiplaatsen van deze soorten. Bodemverdichting wordt op deze locaties voorkomen.

6.3. Kruidige begroeiingen en onbegroeid terrein

In deze categorie vallen:

- ❖ Bloemrijk gras
- ❖ Bermgras
- ❖ Gazon en sportgras
- ❖ Borders
- ❖ Ruigte
- ❖ Plas-dras zones
- ❖ Land- en waterriet

Werkzaamheden in deze categorie omvatten het reguliere onderhoud zoals:

- ❖ Maaien
- ❖ Doorzaaien
- ❖ Bemesten
- ❖ Verwijderen blad
- ❖ Onkruidbeheersing
- ❖ Verwijderen van ongewenste soorten

6.3.1. Algemeen zorgvuldig handelen

- Werk rustig in één richting zodat dieren de werklocatie kunnen verlaten naar een locatie waar voldoende dekking aanwezig is en alternatief leefgebied beschikbaar is.
- Werkzaamheden vinden in eerste instantie overdag plaats om verstoring door verlichting te voorkomen. Als werkzaamheden 's nachts worden uitgevoerd, wordt enkel de werkplek verlicht en uitstraling naar de omgeving voorkomen.

6.3.2. Vogels

Bij kruidige begroeiingen en onbegroeid terrein gaat het om nestgelegenheid van grondbroeders en vogels die laag in de vegetatie broeden: zoals veldleeuwerik, graspieper, kleine plevier, akkervogels, weidevogels, watervogels, steltlopers, hoenderachtigen, meeuwen, sterns, velduil. Daarnaast biedt een kruidige begroeiing foerageermogelijkheden voor een groot aantal soorten door de aanwezigheid van o.a. muizen, zaden en insecten.

Maatregelen

Alle soorten

A Er worden geen werkzaamheden uitgevoerd bij nesten, rustplaatsen en essentieel foerageergebied van vogels. Bij werkzaamheden in de omgeving hiervan dient verstoring te worden voorkomen door het aanbrengen van beschermingszone op basis van verstoringvrije afstand. Verstoring kan deels worden voorkomen voor afschermen van licht, beweging of geluid.

B Werkzaamheden uitvoeren buiten de soortspecifieke broedperiode.

Akker- en weidevogels

C Werkzaamheden uitvoeren op het moment dat er geen jongen/kuikens zijn die nog niet kunnen vliegen. Nesten van grondbroeders worden door of op aanwijzing van een ecologisch deskundige gemarkeerd in het veld. De werkzaamheden worden zodanig uitgevoerd dat nesten behouden blijven en dat in de directe omgeving van het nest voldoende dekking en foerageermogelijkheden aanwezig blijven. De markering wordt direct na het maaien verwijderd.

Vogels van ruigte en moeras

B Maaien van riet en ruigte waarin sprake is van essentieel leefgebied van vogels dient ruimtelijk gefaseerd te worden uitgevoerd, buiten de soortspecifieke broedperiode(n). Per jaar wordt maximaal 30% gemaaid, waarbij er meerjarig riet en ruigte aanwezig blijft dat eens in de 3 à 4 jaar wordt gemaaid. Dit percentage geldt zowel voor land- als waterriet.

6.3.3. Vleermuizen

Voor vleermuizen kan kruidige begroeiingen een belangrijk foerageergebied zijn. Bij bestendig beheer en onderhoud is het nodig om dit foerageergebied duurzaam in stand te houden.

6.3.4. Overige zoogdieren

Kruidige (oever)begroeiingen vormt het leefgebied van kleine zoogdieren als (woel)muizen, (water)spitsmuizen, marterachtigen als hermelijn, wezel, steen- en boommarter, otter, das maar ook van grote zoogdieren als bever, hertachtigen en zwijn. Verblijven betreffen onder meer muizenholen en burchten van dassen en bevers. Onder onbegroeid terrein valt onder meer het strand met ligplaatsen van zeehonden.

Maatregelen

Alle soorten

A Essentiële onderdelen van het leefgebied dienen te worden ontzien door het hanteren van een beschermingszone. Naast burchten en holen waar dieren verblijven, gaat het hier om routes die worden gebruikt en belangrijke foerageergebieden. De essentiële onderdelen, en beschermingszone op basis van functionaliteit en de verstoringvrije afstand dienen te worden bepaald door een ecologisch deskundige.

Bunzing, egel, hermelijn, steenmarter en wezel

B Bij aanwezigheid van een kraamverblijf dienen werkzaamheden te worden uitgevoerd buiten de kwetsbare periode. Dit is de kraamperiode van half maart tot en met augustus. Voor egel geldt een winterrustperiode van november tot en met maart op locaties waar overwinterende egels aanwezig zijn. In het leefgebied van deze soorten dient voldoende structuur en dekking aanwezig te blijven door delen niet te bewerken (faseren).

Grijze- en gewone zeehond

A Werkzaamheden worden niet uitgevoerd in de omgeving van rustplaatsen van zeehonden. De verstoringvrije afstand dient te worden bepaald door een ecologisch deskundige.

B Werkzaamheden in de buurt van rustplaatsen van zeehonden worden uitgevoerd buiten de kwetsbare periode waarin de jongen worden gezoogd. De kwetsbare periode van de gewone zeehond is van mei tot en met half augustus en die van de grijze zeehond van half november tot en met eind december.

6.3.5. *Amfibieën en reptielen*

Voor amfibieën is met name kruidige begroeiing rondom voortplantingswater van belang. Het biedt beschutting tijdens het zonnen of foerageren. Afhankelijk van de soort, het landschap en de beschikbare habitat kan kruidige begroeiing ook op grotere afstand van het voortplantingswater amfibieën een schuilplaats bieden.

Maatregelen

Alle soorten

A Er vinden geen werkzaamheden plaats in essentieel leefgebied van amfibieën en reptielen. Deze delen van het leefgebieden worden gemarkeerd door of op aanwijzing van een ecologisch deskundige.

B Werkzaamheden dienen te worden uitgevoerd buiten de actieve periode van de soort. Globaal is de werkperiode van oktober tot en met maart. De exacte periode dient te worden bepaald door een ecologisch deskundige.

- In essentieel leefgebied wordt gefaseerd gewerkt: maximaal 75% per jaar bewerken.
- Voor grasland geldt dat de werkzaamheden worden uitgevoerd met behoud van locaties waar overwintering plaats vindt (plekken met pollen, hopen, hopen, stronken en takkenrillen).
- Het beheer dient gericht te zijn op behoud van schuilmogelijkheden en dekking, afgewisseld met open plekken om te zonnen.

D Werkzaamheden met een aantoonbare noodzaak in essentieel leefgebied van amfibieën en reptielen in de actieve periode (zie B) gefaseerd uitvoeren.

- Hierbij maximaal 50% per jaar bewerken.
- Als uitgangspunten gelden: behoud van structuurvariatie (dichte begroeiing met schuilplaatsen en open/kale plekken voor zonnen).
- Een minimale maaihoogte van 10 cm.
- Aanwezige voortplantingsplaatsen markeren en niet bewerken.

6.3.6. *Insecten*

Vlinders

Kruidige begroeiingen kan waardplanten bevatten.

Maatregelen

B Maaien vindt plaats na de zaadzetting van voedselplanten. Waardplanten van beschermde vlindersoorten worden gespaard in de periode dat de soort hier gebruik van maakt.

Libellen

Kruidige begroeiingen langs oevers biedt beschutting en insecten om op te jagen. Ook gebruiken sommige soorten planten langs de oever om als imago uit te kruipen.

Maatregelen

B Niet maaien van vegetatie in essentieel leefgebied van libellen in de vliegtijd (van mei tot en met augustus) en een minimale maaihoogte van 10 cm aanhouden.

6.3.7. Planten

Veel van de beschermde plantensoorten komen voor in kruidige begroeiingen. Voorbeelden zijn beschermde orchideeën, beschermde oude akkeronkruiden.

Maatregelen

A Groeiplaatsen van beschermde plantensoorten worden ontzien bij rijbewegingen en bij tijdelijke opslag van materieel, grond en dergelijke.

B Op locaties met beschermde plantensoorten wordt gemaaid/gehoid na de soortspecifieke zaadzetting. Bij werkzaamheden wordt in overleg met een ecologisch deskundige bepaald hoe het gevoerde beheer moet worden afgestemd op (abiotische factoren van) beschermde plantensoorten.

6.4. (Half)verharding en terreinmeubilair

In deze categorie vallen:

- ❖ Wegen
- ❖ Fietspaden
- ❖ Voetpaden
- ❖ Parkeerplaatsen
- ❖ Pleinen
- ❖ Afrasteringen

De werkzaamheden in deze categorie omvatten het reguliere onderhoud zoals

- ❖ Vegen
- ❖ Strooien
- ❖ Kolken zuigen
- ❖ Schilderen
- ❖ Onkruidbeheersing
- ❖ Reparatie om (half)verharding en terreinmeubilair functioneel te houden

6.4.1. Vogels

Bij niet in gebruik zijnde (half-)verhardingen kan sprake zijn van de aanwezigheid van broedende vogels zoals visdiefjes en scholeksters. Negatieve effecten op vogels dienen te worden voorkomen.

Maatregelen

Alle soorten

A Bij rust- of voortplantingsplaatsen van beschermde vogelsoorten worden geen werkzaamheden uitgevoerd. Deze elementen markeren en ontzien tijdens de werkzaamheden. Verstoring van broedgevallen voorkomen.

B Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de soortspecifieke broedperiode.

6.4.2. Amfibieën en reptielen

Amfibieën komen met name tijdens de voorjaars- en najaarsmigratie tussen het winter- en voortplantingshabitat in aanraking met verharding. Het gaat daarbij om het oversteken van wegen, maar ook afwateringssystemen zoals rioolputten en afwateringsgoten waar dieren in terecht komen.

Maatregelen

Alle soorten

B Op locaties met migratie van amfibieën mogen in de migratieperiode werkzaamheden geen barrière vormen voor trekkende dieren. Op deze locaties alleen overdag werken en aanwezige amfibieëntunnels en verbindingen functioneel houden.

B Het schonen van faunatunnels dient buiten de migratieperiode uitgevoerd te worden. De migratieperiode zijn in maart en april en van september tot en met half november).

- Geleidingsschermen worden jaarlijks onderhouden, waarbij overhangende vegetatie wordt verwijderd en de loopstrook langs het scherm toegankelijk is voor amfibieën.

6.4.3. Planten

Voor deze categorie zijn voornamelijk muurflora en planten die groeien op stenige plaatsen relevant. Voorbeelden zijn muurbloem, smalle raai, echte gamander en beschermde varens. Ook straatkolken of rioolputten kunnen een groeiplaats bieden aan muurflora.

Maatregelen

Alle soorten

A Groeiplaats van de plant sparen bij werkzaamheden. Locaties met beschermde (muur)planten markeren en abiotische factoren zoals vocht en schaduw in stand houden.

B Voor eenjarige soorten kan na zaadzetting bestendig beheer en onderhoud worden uitgevoerd waarbij abiotische factoren in stand blijven. Bij zout-strooien wordt rekening gehouden met abiotische factoren die beschermde soorten nodig hebben zoals saliniteit (ook in de berm of in aanliggende bermsloten). Op deze plaatsen niet of minder strooien.

6.5. Wateren en oevers

In deze categorie vallen:

- ❖ Sloten
- ❖ Grachten
- ❖ Kanalen
- ❖ Parkvijvers
- ❖ Rietland
- ❖ Moeras
- ❖ Poelen

De werkzaamheden in deze categorie omvatten o.a.:

- ❖ Schonen
- ❖ Baggeren
- ❖ Maaien waterplanten
- ❖ Verwijderen ongewenste planten
- ❖ Verwijderen afval
- ❖ Beschoeiingen onderhouden

6.5.1. Algemeen zorgvuldig handelen

- Bij de locatiekeuze van het afzetten van schoonsel of bagger op het land, wordt rekening gehouden met leefgebied van landsorten.
- Schoonsel en bagger dat op de kant wordt gedeponerd, blijft minimaal 48 uur liggen zodat amfibieën nog kunnen vluchten.
- Er wordt stapvoets gereden en 1 kant op gewerkt zodat dieren kunnen vluchten.
- Indien mogelijk, werken van een afgesloten eind naar open eind.
- Werkzaamheden vinden in eerste instantie overdag plaats om verstoring door verlichting te voorkomen. Als werkzaamheden 's nachts worden uitgevoerd, wordt enkel de werklocatie verlicht en uitstraling naar de omgeving voorkomen.
- Bagger- en schoningswerkzaamheden kunnen het beste worden uitgevoerd in de maanden september en oktober.

6.5.2. Vogels

In en om het water kunnen veel functies voor vogels aanwezig zijn. Enkele voorbeelden zijn:

- ❖ Nesten langs de oever of in het water.
- ❖ Foerageergebied voor steltlopers en meeuwen in de plas/dras zone.
- ❖ Foerageergebied voor sterns.
- ❖ Groter water kan een veilige slaapplek zijn voor eenden en ganzen.

Maatregelen

Alle soorten

A In essentieel leefgebied voor vogels worden geen werkzaamheden uitgevoerd. Verstoring van broedgevallen door werkzaamheden in de directe omgeving dient voorkomen te worden bijvoorbeeld door het afschermen van licht, beweging of geluid.

B Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de soortspecifieke broedperiode. Maaien van ruigte, land- en waterriet waarin sprake is van essentieel leefgebied van vogels dient gefaseerd te worden uitgevoerd, waarbij maximaal 30% per jaar wordt gemaaid zodat er ook meerjarige vegetatie behouden blijft.

C Nesten van grondbroeders worden gemarkeerd in het veld. De werkzaamheden worden zodanig uitgevoerd dat nesten behouden blijven. Deze maatregel kan enkel worden uitgevoerd als er nog geen kuikens aanwezig zijn. De markering wordt direct na het maaien verwijderd. In de omgeving dient voldoende dekking en foerageermogelijkheid aanwezig te blijven.

6.5.3. *Vleermuizen*

Waterlichamen kunnen vliegroutes en essentieel foerageergebied van vleermuizen zijn. Rondom wateren zorgen rietkragen en andere oevervegetatie voor beschutting tegen de wind en hoge concentraties vliegende insecten. Er zijn soorten die sterk gebonden zijn aan water zoals watervleermuizen en meervleermuizen.

Maatregelen

B Werkzaamheden op essentiële foerageerlocaties of essentiële vliegroutes worden uitgevoerd buiten de actieve gebruikperiode. De gebruikperiode is indicatief van maart tot november. Indien kruidige begroeiingen bij een plas of watergang (zoals riet) een essentiële functie vervult van beschutting tegen wind of instraling van licht op het water, dan kan jaarlijks maximaal 50% van de oppervlakte kruidige begroeiing worden gemaaid.

6.5.4. *Overige zoogdieren*

Er zijn diverse zoogdiersoorten die in belangrijke mate gebonden zijn aan water en de oeverzone, als onderdeel van hun leefgebied.

Maatregelen

A Er worden geen werkzaamheden uitgevoerd in essentieel leefgebied door het hanteren van een beschermingszone. De beschermingszone wordt door of op aanwijzing van een ecologisch deskundige gemarkeerd.

B Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de soort specifieke kwetsbare periode.

D Werkzaamheden gefaseerd uitvoeren in essentieel leefgebied in de kwetsbare periode: Maximaal 50% per jaar bewerken.

6.5.5. Amfibieën

Voor alle amfibieënsoorten is water van belang voor de voortplanting. Eitjes worden afgezet in tal van waterlichamen, elke soort heeft zijn eisen. Rondom voortplantingswater van amfibieën maken oevers essentieel onderdeel uit van het leefgebied. Soorten vinden hier beschutting in vegetatie en voedsel. Diverse soorten overwinteren echter ook in (diepere delen van) waterlichamen en maken jaarrond gebruik van de locatie.

Maatregelen

A Werkzaamheden worden niet uitgevoerd in leefgebied van beschermde amfibieën.

B Voor soorten die in het water overwinteren werkzaamheden in het water (bv. baggeren en schonen) uitvoeren buiten kwetsbare perioden. De kwetsbare perioden zijn de voortplantings- en overwinteringsperiode van november tot en met augustus. De voorkeursperiode om te baggeren en schonen is september en oktober. De exacte periode dient te worden bepaald door een ecologisch deskundige.

Bij soorten die niet overwinteren in het water zoals heikikker, kamsalamander en rugstreeppad geldt enkel de voortplantingsperiode als kwetsbare periode. De voortplantingsperiode is van april tot en met augustus.

- Minimaal 25% van de onderwatervegetatie en de bodem ongemoeid laten.
- Bij schonen wordt de bodem in zijn geheel ongemoeid gelaten.
- Bagger en schoonsel op de oever leggen zodat vluchtmogelijkheden aanwezig blijven.
- Maaiwerkzaamheden langs oevers in essentieel leefgebied van amfibieën vinden buiten de actieve periode maximaal 1 keer per jaar plaats, waarbij een minimale maaihoogte van 10cm wordt aangehouden, er gefaseerd wordt gemaaid en minimaal 25% van de vegetatie jaarlijks gehandhaafd blijft (bv. door in stroken te maaien).
- De voorkeursperiode om te maaien is van oktober tot en met februari. De exacte periode dient te worden bepaald door een ecologisch deskundige.
- Het beheer dient gericht te zijn op behoud van schuilmogelijkheden en dekking, afgewisseld met open plekken om te zonnen.

D In geval van aantoonbare noodzaak (bv. maaien en schonen om de doorstroming veilig te stellen) in essentieel leefgebied van amfibieën in de kwetsbare periode (zie B) werkzaamheden gefaseerd uitvoeren waarbij maximaal 50% per jaar wordt bewerkt met behoud van voortplantingsplaatsen. Als uitgangspunt geldt: behoud van structuurvariatie (dichte begroeiing met schuilplaatsen en open/kale plekken voor zonnen). Bij werkzaamheden in de winterperiode de bodem ongemoeid laten en bij maaiwerkzaamheden een minimale maaihoogte van 10 cm aanhouden.

6.5.6. Reptielen

Voor adder, gladde slang, hazelworm, levendbarende hagedis en ringslang zijn oeverzones en vochtige randzones relevant als foerageergebied, rust- en zonlocaties.

Maatregelen

Alle soorten

A Oevers welke worden gebruikt als zon- en rustlocatie of in gebruik zijn als voortplantingsbiotoop worden gemarkeerd door een ecologisch deskundige. Werkzaamheden worden niet in dit leefgebied uitgevoerd.

B Werkzaamheden worden in eerste instantie uitgevoerd in de winterrustperiode, dit is van oktober tot en met maart. Het beheer dient gericht te zijn op behoud van schuilmogelijkheden en dekking, afgewisseld met open plekken om te zonnen. Minimaal 25% van de vegetatie blijft jaarlijks gehandhaafd bijvoorbeeld in stroken.

C Werkzaamheden in de actieve periode zijn toegestaan als voortplantingsplaatsen ontbreken.

- Oevers die in gebruik zijn als zon- en rustlocatie of als voortplantingsbiotoop worden gemarkeerd door of op aanwijzing van een ecologisch deskundige.
- Baggerslib dient niet op gemarkeerde oevers te worden gedeponneerd.
- Bij het uitvoeren van maaiwerkzaamheden in de actieve periode van betreffende soorten wordt doden en verwonden voorkomen door in het leefgebied te werken bij hoge temperaturen zodat dieren kunnen vluchten.
- Er wordt gemaaid met een maaihoogte van minimaal 10cm.
- Het beheer dient gericht te zijn op behoud van schuilmogelijkheden en dekking, afgewisseld met open plekken om te zonnen.
- Minimaal 25% van de vegetatie blijft jaarlijks gehandhaafd bijvoorbeeld in stroken.

6.5.7. Libellen

Open water is voor libellen cruciaal voor de voortplanting: als ei-afzetplek en als leefgebied voor de larven. Het uitkruipen van de imago's vindt plaats in de oevervegetatie. Daarnaast zijn met name volwassen waterjuffers gebonden aan het leefgebied boven en rondom open water. De sliblaag is van belang voor overwintering van de larven. Daarnaast zijn met name waterjuffers ook tijdens hun imago stadium sterk gebonden aan het leefgebied in en rondom open water. Kruidige begroeiing langs de oever biedt beschutting en insecten om op te jagen. Ook gebruiken sommige soorten planten langs de oever om als imago uit te kruipen.

Voorbeelden van mogelijk relevante soorten zijn: gevlekte glanslibel, Kempense heidelibel, gevlekte witsnuitlibel, groene glazenmaker, noordse winterjuffer.

Maatregelen

Alle soorten

B In leefgebied van beschermde libellen wordt gefaseerd gewerkt.

- Minimaal 50% van de onderwatervegetatie en de waterbodem blijft jaarlijks gespaard.
- Maaiwerkzaamheden worden uitgevoerd buiten de vliegtijd van libellen. De vliegtijd is van mei tot en met augustus.
- Maaihoogte minimaal 10cm.
- Behoud structurelementen en een verscheidenheid aan verlandingsstadia zoals waterplanten, riet en ruigte en een flauw oevertalud.

- In het leefgebied van beschermde libellensoorten ten minste 25% van de oevervegetatie laten staan.
- Een ecologisch deskundige moet de relevante elementen voor de betreffende soort concreet maken in het ecologisch werkprotocol. Deze elementen moeten worden behouden door gefaseerd te werken.
- Ten minste 25% van de relevante structurelementen in het leefgebied van de lokale populatie mag niet worden aangetast.
- Sloten niet jaarlijks schonen.

Groene glazenmaker

B In het leefgebied van de groene glazenmaker wordt jaarlijks maximaal 50% van de aanwezige krabbenscheervegetatie verwijderd. Van belang is dat de aanwezige krabbenscheervegetatie duurzaam in stand blijft.

6.5.8. Kevers

De gestreepte waterroofkever kan voorkomen in onbeschaduwde, stilstaande of licht stromende wateren met een goed ontwikkelde onderwatervegetatie zonder kroos. Volwassen dieren zijn jaarrond in het water aanwezig en overwinteren in de sliblaag. Boven het water uitstekende oevervegetatie is van belang voor de ei-afzet. Een goed ontwikkelde oeverzone boven de waterlijn is van belang voor verpopping in de periode mei – juli. Verpopping vindt plaats in een holletje op het oevertalud.

Maatregelen

B In het leefgebied van gestreepte waterroofkever wordt vegetatie in het natte deel van de wateren alleen verwijderd in de periode van oktober tot half mei. Baggeren vindt plaats in de maanden september en oktober. Minimaal 50% van de watervegetatie en de waterbodem blijft gespaard.

6.5.9. Vissen

Ondiepe warme delen zijn veelal van belang voor de voortplanting. Stenen en grind op de bodem worden benut voor de voortplanting. De grote modderkruiper komt voor in (deels) verlandende sloten met een goed ontwikkelde vegetatie.

Maatregelen

Alle soorten

B Er worden geen werkzaamheden uitgevoerd in de voortplantingsperiode. De voortplantingsperiode loopt globaal van maart tot en met augustus en dient te worden bepaald door een ecologisch deskundige.

- Er wordt langzaam één kant op gewerkt, en indien aan de orde, van de dichte zijde naar het open water gewerkt, zodat dieren kunnen vluchten.
- Werkzaamheden worden gefaseerd uitgevoerd in ruimte en tijd. Jaarlijks 25% van de vegetatie en waterbodem behouden en bij een volgende bewerking een ander deel behouden.
- Bij baggeren wordt bij voorkeur gewerkt met een baggerzuiger. Wanneer wordt gewerkt met een baggerbak dient de bak voor de oever te worden omhooggehaald zodat vissen kunnen vluchten. Dezelfde werkwijze geldt voor het schonen met een maaikorf.
- Waterplanten en bagger worden op de kant verspreid en wordt nagelopen op aanwezige vis en larven. Vissen en larven worden direct teruggeplaatst in het water.
- Er vinden geen werkzaamheden plaats bij watertemperaturen onder de 5 graden en boven de 20 graden.

6.5.10. Weekdieren

De platte schijfhoren leeft vooral in vrijwel stilstaande of zwak stromende wateren met een rijke onderwatervegetatie in het veenweidegebied. Draadwier lijkt van belang voor de ei-afzetting. Grotere volwassen dieren worden ook vaak op andere waterplanten gevonden, zoals op krabbenscheer, grof hoornblad, kikkerbeet, brede en smalle waterpest en op wortels van oeverplanten als de gele lis. In de winter zakken de schelpdieren samen met de waterplanten naar de bodem

Maatregelen

Platte schijfhoren

A Bij werkzaamheden de locaties met waterplanten met eieren of individuen van platte schijfhoren ontzien.

D Beheer en onderhoud dient gericht te zijn op behoud van de soort en dan met name gericht op de waterkwaliteit.

- Voorafgaand aan bagger- en schoningswerkzaamheden dient te worden beoordeeld of uitvoering hiervan in betreffende watergang noodzakelijk is.
- Werkzaamheden dienen vervolgens gefaseerd te worden uitgevoerd waarbij minimaal 50% per jaar van de watervegetatie en waterbodem gespaard blijft. Hierbij ook de waardevolle locaties (waterplanten met eieren of individuen) ontzien.

6.5.11. Planten

Drijvende waterweegbree groeit in uiteenlopende stilstaande of zwak stromende wateren, ondergedoken of op de oever. De soort heeft baat bij locaties met kale bodems en locaties die niet snel dichtgroeien. Ook op oevers kunnen beschermde plantensoorten voorkomen.

Maatregelen

C Op groeiplaatsen van beschermde soorten wordt het beheer afgestemd op de betreffende soorten. Van belang is te voorkomen dat planten met wortel en al uit de waterbodem worden getrokken. Op groeiplaatsen van de drijvende waterweegbree is het van belang regelmatig te baggeren om (voedselarme) abiotiek in stand te houden.

- Bij werkzaamheden exemplaren van de soort zo veel mogelijk ontzien.
- Gefaseerd uitvoeren en minimaal 50% per jaar handhaven.
- Bij maaiwerkzaamheden wordt in overleg met een ecologisch deskundige bepaald hoe het gevoerde beheer moet worden afgestemd op (abiotische factoren van) beschermde plantensoorten.

7. Verantwoordelijkheden

7.1. Opdrachtgever

De opdrachtgever is de hoofdverantwoordelijke voor de naleving van de gedragscode. Als opdrachtgever is de Gemeente verantwoordelijk voor het volgende:

- Beheerplan, werkplan of bestek met daarin de gewenste maatregelen om de juiste wijze van beheer uit te kunnen voeren.
- Met EL&I afhandelen van calamiteiten welke het gevolg zijn van de door de Gemeente Westland gehanteerde gedragscode/leidraad.
- Monitoring en evaluatie.

De opdrachtgever is ook verantwoordelijk voor de juiste benodigde informatie met betrekking tot de toepassing van de gedragscode:

- Zoneringdocument met kaart waaruit blijkt waar specifieke natuurgebieden liggen (wettelijk beschermd, lokaal waardevol, 0-status).
- Actuele en bruikbare informatie over de aanwezigheid van bijzondere soorten, beschermingsstatus per soort en hoe deze soorten te beschermen, te behouden of te ontwikkelen (soortbescherming).

Dit laatste kan de opdrachtgever ook uitbesteden aan de opdrachtnemer, als dit specifiek beschreven is als onderdeel van de opdracht.

7.2. Verantwoordelijkheden opdrachtnemer

De opdrachtnemer heeft een eigen verantwoordelijkheid om de maatregelen goed uit te voeren; dit dient schriftelijk te worden bevestigd. De opdrachtnemer is verantwoordelijk voor de volgende acties:

- Verkennen werkterrein, onderzoeken natuurwaarden.
(o. a. controleren verstrekte informatie; vaststellen voorkomen beschermde soorten, bewoonde en vaste nesten, broed- en mierenhopen, ei klompen/strengen van amfibieën)
- Markering te beschermen locaties.
(o.a. Beschermingszone rond om holle bomen met in gebruik zijnde door vogels/vleermuizen, rond bomen met nesten, rond groeiplaatsen beschermde flora, rond mierennesten, broedhopen, markeren vaste nesten, etc.)
- Zorgvuldig handelen.
(o.a. respecteren beschermingszones, maai/trekker-combinatie zo nodig uitrusten met wildredder. Binnen beschermingszones zo nodig uitstel onderhoud tot na het broedseizoen of specifieke werkwijze, behoud (vaste)nestbomen, evt. werkzaamheden gefaseerd uitvoeren.)
- Werkperiode
(o.a. werken buiten de kwetsbare gebruikperiode)

7.3. Aansprakelijkheid

De uitvoerende partij is hoofdelijk aansprakelijk voor schade. Ook bij afwezigheid van schade is de opdrachtgever bevoegd om sancties jegens de opdrachtnemer te treffen, als blijkt dat deze zich niet houdt aan de gedragscode. Als de uitvoerende partij echter onvoldoende training en/of voorlichting heeft gehad van de hoofd opdrachtnemer of de opdrachtgever kan deze verantwoordelijkheid teruggelagd worden op de hoofd opdrachtnemer of de opdrachtgever. Als de opdrachtgever onvoldoende kennis en informatie heeft overgedragen kan hij/zij dus aansprakelijk gesteld worden. Het is dus van groot belang dat alle opdrachtnemers actief in kennis zijn gesteld van Gedragscode. Bovendien dient de opdrachtgever de aanwezige kennis van verspreiding van beschermde soorten over te dragen aan haar opdrachtnemers of duidelijk af te spreken dat het verzamelen van actuele informatie over de aanwezigheid van bijzondere soorten een opdracht is voor de opdrachtnemer.

7.4. Training en opleiding

Aangezien de gedragscode uitgaat van vakkundig opdrachtgeverschap, vakkundig toezicht en vakkundige uitvoering, zijn betrokken medewerkers van de gemeente Westland in het bezit van de certificering Zorgvuldig handelen Wet natuurbescherming (bestendig beheer) niveau 1, 2 of 3. Dit afhankelijk van hun werkveld.

De gemeente Westland vraagt aan opdrachtnemers voldoende kennis te bezitten van de Wet natuurbescherming.

7.5. Verantwoordelijkheid bij de uitvoering

Als opdrachtnemer bent u verantwoordelijk voor het adequaat uitvoeren van de in deze Leidraad beschreven maatregelen, ook als deze in onder aanneming worden uitgevoerd. De opdrachtgever houdt hierop toezicht door steekproefsgewijze controle van de werkzaamheden.

Als opdrachtnemer bent u ervoor verantwoordelijk dat ook de algemene zorgplicht tijdens de uitvoering van de werkzaamheden goed wordt nageleefd, ook in gevallen waarin deze Leidraad niet voorziet.

7.6. Verantwoordelijkheid voor de communicatie

De Gemeente Westland maakt deze Leidraad actief openbaar, zodat hun eigen personeel, (potentiële) opdrachtnemers, belanghebbenden en belangstellenden tijdig over het bestaan en de inhoud van de Leidraad worden geïnformeerd.

De opdrachtgever maakt deze Leidraad onderdeel van alle opdrachten, die voor werkzaamheden worden verstrekt. In bestekken, opdrachtbrieven en contracten wordt expliciet verwezen naar deze Leidraad, die tevens als bijlage bij bestekken, opdrachtbrieven en contracten wordt opgenomen. De opdrachtnemer bevestigt schriftelijk de werkzaamheden volgens deze Leidraad uit te voeren.

De opdrachtgever is er voor verantwoordelijk dat de juiste gegevens over beschermde en bijzondere natuurwaarden in het werkgebied tijdig beschikbaar zijn voor de werkvoorbereiders en uitvoerders.

De opdrachtnemer is verantwoordelijk voor het tijdig, correct en volledig informeren en instrueren van de bij werkzaamheden en maatregelen betrokken personen. De lijst van voorkomende soorten, kaart van groeiplaatsen, vaste rust en verblijfplaatsen en essentiële delen van het leefgebied van beschermde soorten (zie bijlage) en de lijst van maatregelen zijn hierbij belangrijke hulpmiddelen.

De opdrachtnemer is ervoor verantwoordelijk dat de Gedragscode soortbescherming gemeenten, deze Leidraad met bijlagen, de lijst met beschermde soorten en lijst van maatregelen op het werk aanwezig is. Ook moet er een lijst of kaart aanwezig zijn waarop is aangegeven waar groeiplaatsen, vaste rust- en verblijfplaatsen en essentiële delen van het leefgebied van beschermde soorten voorkomen.

Voor meer details over communicatie wordt verwezen naar het communicatieplan in bijlage 5.

8. Onverwachte situaties en calamiteiten

8.1. Als een soort onverwacht opduikt

Als bij de uitvoering van werkzaamheden het voorkomen van een beschermde soort of broedende vogel wordt vastgesteld, waarvan het niet bekend was dat die in het werkgebied voorkwam, worden de werkzaamheden onderbroken. De opdrachtgever dient direct te worden geïnformeerd en een ecologisch deskundig wordt om advies gevraagd over de beste wijze om de soort te ontzien. De onderbreking is niet nodig als in redelijkheid kan worden vastgesteld dat de soort geen negatieve effecten van de werkzaamheden ondervindt en de Wet natuurbescherming niet wordt overtreden.

De opdrachtgever neemt, indien nodig, zo spoedig mogelijk contact op met het bevoegd gezag.

In het projectdossier wordt vastgelegd om welke soort het gaat, hoe de effectbepaling is verlopen, welke maatregelen getroffen zijn en wat het resultaat daarvan is.

8.2. Bij twijfel een deskundige inschakelen

In gevallen waarin u twijfelt over de meest adequate uitvoering van maatregelen, wint u tijdig advies van een ecologisch deskundige in. U voert de maatregelen uit die de ecologisch deskundige adviseert.

Het advies, de genomen maatregelen en de eventuele effecten op beschermde soorten worden in het projectdossier gedocumenteerd.

8.3. Calamiteiten

Een calamiteit betreft een onvoorziene gebeurtenis die actie vereist vanwege een acuut risico voor de volksgezondheid of openbare veiligheid. Voorbeelden van situaties zijn acute of dreigende wateroverlast, overstroming, droogte of waterverontreiniging of de noodzakelijke inzet van een waterberging. In die gevallen kunnen de voorschriften uit deze gedragscode mogelijk niet worden opgevolgd. Dergelijk calamiteiten vallen buiten de vrijstelling van de gedragscode.

In situaties waarbij de veiligheid van mensen, gebouwen, installaties of kunstwerken in gevaar is, maar het acute gevaar is geweken en er tijd is voor afstemming en het treffen van maatregelen wordt onmiddellijk met een ecologisch deskundige overlegd over de werkwijze die in die situatie het meeste recht doet aan de bescherming van aanwezige juridisch beschermde soort(en). Vervolgens vindt er een afweging plaats van het advies in de context van het incident en wordt op basis daarvan gehandeld. Het advies, de genomen maatregelen en de eventuele effecten op beschermde soorten worden in het projectdossier gedocumenteerd. Voor zover mogelijk wordt de calamiteit, de gevolgen voor rust- en voorplantingsplaatsen en de werkwijze met beelden vastgelegd zodat het zorgvuldig handelen kan worden aangetoond.

9. Evaluatie en aanpassing van deze Leidraad

Deze leidraad kan worden aangepast in de volgende situaties:

Na evaluatie projectdossiers

Na afloop van de werkzaamheden (of ten minste jaarlijks, bij langlopende werkzaamheden) wordt het projectdossier doorgenomen. Naar aanleiding daarvan kan deze leidraad worden aangepast.

Nieuwe soorten

De Gemeente Westland past deze Leidraad tijdig aan als de (bekende) verspreiding van relevante soorten zodanig verandert, dat het opnemen van specifieke maatregelen voor nieuwe soort(en) noodzakelijk wordt.

Nieuwe wet- en regelgeving

De Gemeente Westland past deze Leidraad tijdig aan, als wijzigingen in wet- en regelgeving daartoe reden geven.

Nieuwe gedragscode

Stadswerk en het ministerie van EL & I evalueren de gedragscode iedere 5 jaar. Na een aanpassing van de gedragscode bekijkt de gemeente Westland of zij deze weer van toepassing wil verklaren.

Na 5 jaar

De Gemeente Westland evalueert deze Leidraad iedere vijf jaar op effectiviteit en uitvoerbaarheid en past de Leidraad zo nodig aan.

Bijlage 1. Beschermde soorten in de gemeente Westland

De onderstaande beschermde soorten komen (mogelijk) voor in de gemeente Westland. Deze lijst is tot stand gekomen in overleg met de ecooloog van de gemeente Westland. Als basis is de Nationale databank flora en fauna gebruikt.

Alle inheemse broedvogels zijn strikt beschermd en van enkele soorten zijn de nesten jaarrond beschermd.

Insecten – dagvlinders

Aardbeivlinder	artikel 3.10 Wnb	Gehele Westland
Bruine eikenpage	artikel 3.10 Wnb	Gehele Westland
Duinparelmoervlinder	artikel 3.10 Wnb	Gehele Westland
Grote vos	artikel 3.10 Wnb	Gehele Westland

Amfibieën

Rugstreeppad	Bern II , Habitatrichtlijn bijlage IV	Omgeving duinen en tijdelijk braakliggende gronden.
--------------	---------------------------------------	---

Reptielen

Zandhagedis	Bern II, HR bijlage V	Omgeving duinen
-------------	-----------------------	-----------------

Vissen

Grote Modderkruiper	artikel 3.10 Wnb Andere Soorten, bijlage A van de wet	Verspreidingsgebied ligt zeer dicht bij Westland
---------------------	--	--

Vleermuizen

Laatvlieger	Bern II, HR IV	Gehele Westland
Gewone Dwergvleermuis	Bern II, HR IV	Gehele Westland
Gewone Grootoorvleermuis	Bern II, HR IV	Gehele Westland
Watervleermuis	Bern II, HR IV	Gehele Westland
Baardvleermuis	Bern II, HR IV	Gehele Westland
Rosse vleermuis	Bern II, HR IV	Gehele Westland
Meervleermuis	Bern II, HR IV	Gehele Westland

Vogels

Alle broedvogels zijn beschermd	Vogelrichtlijn	Gehele Westland
Alle vogelnesten	Wet natuurbescherming	Gehele Westland

De strikte bescherming van vogels is ingedeeld in 5 categorieën:

Categorie 1:	Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats
Categorie 2:	Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar.
Categorie 3:	Nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk seizoen broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar.
Categorie 4:	Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen.
Categorie 5:	Nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of in de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen.

Nesten jaarrond beschermd

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Categorie
Steenuil	Athene noctua	1
Gierzwaluw	Apus apus	2
Huismus	Passer domesticus	2
Roek	Corvus frugilegus	2
Grote gele kwikstaart	Motacilla cinerea	3
Kerkuil	Tyto alba	3
Oehoe	Bubo bubo	3
Ooievaar	Ciconia ciconia	3
Slechtvalk	Falco peregrinus	4
Boomvalk	Falco subbuteo	4
Buizerd	Buteo buteo	4
Havik	Accipiter gentilis	4
Ransuil	Asio otus	4
Sperwer	Accipiter nisus	4
Wespendief	Pernis apivorus	4
Zwarte wouw	Milvus migrans	4
Blauwe reiger	Ardea cinerea	5
Boerenwaluw	Hirundo rustica	5
Bonte vliegenvanger	Ficedula hypoleuca	5
Boomklever	Sitta europaea	5
Boomkruiper	Certhia brachydactyla	5
Bosuil	Strix aluco	5
Brilduiker	Bucephala clangula	5

Draaihals	<i>Jynx torquilla</i>	5
Eidereend	<i>Somateria mollissima</i>	5
Ekster	<i>Pica pica</i>	5
Gekraagde roodstaart	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	5
Glanskop	<i>Parus palustris</i>	5
Grauwe vliegenvanger	<i>Musicapa striata</i>	5
Groene specht	<i>Picus viridis</i>	5
Grote bonte specht	<i>Dendrocopos major</i>	5
Hop	<i>Upupa epop</i>	5
Huiszwaluw	<i>Delichon urbicum</i>	5
IJsvogel	<i>Alcedo atthis</i>	5
Kleine bonte specht	<i>Dendrocopos minor</i>	5
Kleine vliegenvanger	<i>Ficedula parva</i>	5
Koolmees	<i>Parus major</i>	5
Kortsnavelboomkruiper	<i>Certhia familiaris macrodactyl</i>	5
Oeverzwaluw	<i>Riparia riparia</i>	5
Pimpelmees	<i>Parus caeruleus</i>	5
Raaf	<i>Corvus corax</i>	5
Ruigpootuil	<i>Aegolius funereus</i>	5
Spreeuw	<i>Sturnus vulgaris</i>	5
Tapuit	<i>Oenanthe oenanthe</i>	5
Torenvalk	<i>Falco tinnunculus</i>	5
Zeearend	<i>Haliaeetus albicilla</i>	5
Zwarte kraai	<i>Corvus corone</i>	5
Zwarte mees	<i>Parus ater</i>	5
Zwarte roodstaart	<i>Phoenicurus ochruros</i>	5
Zwarte specht	<i>Dryocopus martius</i>	5

Daarnaast zijn er nog enkele rode lijst soorten die de gemeente heeft aangewezen om extra te beschermen.

Rode lijst soorten

Nauwe korfslak	Rode Lijst	Duingebied
Goud haver	Rode Lijst	Enkele plaatsen Westland
Cedergrondbekerzwam	Rode Lijst	Enkele plaatsen Westland

Flora

Er zijn binnen de Gemeente Westland geen beschermde planten bekend die vallen onder de Wet natuurbescherming.

Voor een aantal soorten die onder de oude Flora- en Faunawet beschermd waren geldt onder de Wet natuurbescherming de zorgplicht. In de gemeente Westland is bijvoorbeeld de Blauwe Zeedistel te vinden langs de gehele duinstrook en de aangrenzende percelen.

De gemeente Westland heeft er voor gekozen om volgende bekende orchideeën in de gemeente te beschermen:

- Bijenorchis
- Gevlekte orchis
- Riet orchis
- Moeraswespenorchis

Van de volgende locaties is bekend dat hier de beschermde orchideeën groeien:

Kern	Locatie	Soort
Naaldwijk	Kruisbroekweg	Rietorchis
		Bijenorchis
's-Gravenzande	Galgeweg	Rietorchis
	Waterlelie	Rietorchis
	Gravin Bylandtlaan	Rietorchis
	Steenenburchtweg	Rietorchis
De Lier	Heulstraat	Bijenorchis
		Moeraswespenorchis
		Rietorchis
Maasdijk	Gaagweg	Rietorchis
		Bijenorchis

Icoonsoorten provincie Zuid-Holland

Sommige dieren en plantensoorten zijn echt kenmerkend voor Zuid-Holland. Daarom heeft de provincie Zuid-Holland een lijst opgesteld met zogenaamde "icoonsoorten". De gedachte hierbij is ook dat als het leefgebied van de icoonsoorten op orde is dan gaat het goed met de Zuid-Hollandse natuur. Zij zijn een graadmeter daarvoor. Veel soorten profiteren namelijk mee van de maatregelen die wij treffen voor de icoonsoorten. Zuid-Holland heeft 40 icoonsoorten, die je hieronder kan zien.

Argusvlinder
Bever
Boomklever
Blauwborst
Bruinvis
Dotterbloem
Egel
Gewone zeehond
Gierzwaluw
Glassnijder
Groene glazenmaker
Groenknolorchis
Grote stern
Grutto
Heivlinder
Huismus
Kleine zwaan
Kluut
Konijn
Meervleermuis
Merel
Nachtegaal
Noordse woelmuis
Otter
Patrijs
Purperreiger

Rietorchis
Roerdomp
Rosse vleermuis
Rugstreepad
Spindotter
Steenuil
Steur
Weidehommel
Wilde hyacint
Zandhagedis
Zandhommel
Zalm
Zeearend
Zwarte stern

Bijlage 2: Reikwijdte soorten gedragscode (pdf)

BIJLAGE 2 – Reikwijdte soorten gedragscode

In deze bijlage is per specifiek beschermde soort uitgewerkt op welke wijze het zorgvuldig handelen ingevuld dient te worden. De soorten zijn uitgewerkt in 2 lijsten:

- Soortenlijst A: beschermde soorten anders dan vogels.
- Soortenlijst B: vogels.

In Soortenlijst A is de volgende informatie opgenomen:

Soortnaam: Soortenlijst RVO (brochure 'Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen'⁵) en aangevuld met Rode Lijstsoorten

Status RL: beleidsstatus Rode lijst van zware naar lichte status (peildatum november 2020):

- VN: Verdwenen uit Nederland.
- EB: Ernstig bedreigd.
- BE: Bedreigd.
- KW: Kwetsbaar.
- GE: Gevoelig.
- NA: van die soort/soortgroep bestaat geen Rode lijst/vermelding.

Wet natuurbescherming: waar staat de bescherming in de wet uitgewerkt.

- Paragraaf 3.2: Europees beschermde Habitatrichtlijn soort.
- Paragraaf 3.3: Nationaal beschermde soort.

HR, bijlage: volgens welke bijlage van de Europese Habitatrichtlijn is de soort beschermd.

R&V: hoe gebruikt de soort de rust- of voortplantingsplaats:

1. Vaste groeiplaats of rust- of voortplantingsplaats jaarrond in gebruik.
2. Vaste rust- of voortplantingsplaats tijdelijk in gebruik.
3. Tijdelijke rust- of voortplantingsplaats.
4. Leefgebied, jaarrond in gebruik

Inzet gedragscode: Bij bestendig beheer en onderhoud mogen bij alle soorten de verboden beperkt worden overtreden. Voor ruimtelijke ontwikkeling of inrichting mogen slechts bij bepaalde soorten de verboden beperkt worden overtreden (zie § 2.2). Dan staat er in de tabel "beperken". Dit is bepaald op basis van de volgende criteria (relevante criteria zijn per soort vermeld in de lijst):

Beperken: Soort is opgenomen in de met RVO afgestemde reikwijdte.

Beperken*: In deze gedragscode staan maatregelen opgenomen voor een aantal soorten die onder artikel 3.31 van de Regeling natuurbescherming zijn vrijgesteld maar die in enkele provincies een beschermde status genieten. De maatregelen voor deze soorten gelden enkel in de betreffende provincies (peildatum lijst 1 april 2020).

Omdat het provincies vrijstaat hun verordeningen te wijzigen kunnen er wijzigingen in bovenstaande lijst optreden. Dus controleer de actuele provinciale verordening.

Voorkomen: Bij alle overige soorten moet het overtreden van de verboden worden voorkomen. Hiervoor kan deze gedragscode worden ingezet.

NVT: De gedragscode is niet inzetbaar voor deze soort (bron: RVO).

⁵ [Versie 1.3 december 2016](#), Ministerie van Economische Zaken

STADSWERK, Gedragscode soortbescherming gemeenten

NVT* Deze soorten komen alleen voor binnen aangewezen habitattypen in Natura 2000-gebieden. Worden deze soorten buiten deze gebieden aangetroffen, dan moet schade worden voorkomen.

Vrijgesteld: Dit betreft in alle provincies vrijgestelde soort op basis van de situatie per 1 april 2020. Indien deze vrijstelling niet voorziet in het mogen overtreden van het verbod bij de uit te voeren handeling, is beperken op basis van deze gedragscode mogelijk. Aanvullend is de gedragscode inzetbaar ten behoeve van invulling van de zorgplicht.

Soortenlijst A: beschermde soorten anders dan vogels						
	Soortnaam	Status RL	Wet natuurbescherming	HR, bijlage	R&V	Inzet gedragscode
ZOOGDIEREN (excl vleermuizen)						
1	Aardmuis		Ja, paragraaf 3.3		4	Vrijgesteld
2	Bever		Ja, paragraaf 3.2	II & IV	1	Voorkomen
3	Boommarter		Ja, paragraaf 3.3	V	1	Voorkomen
4	Bosmuis		Ja, paragraaf 3.3		4	Vrijgesteld
5	Bruinvis		Ja, paragraaf 3.2			Nvt
6	Bunzing	KW	Ja, paragraaf 3.3	V	3	Beperken* ⁶
7	Damhert		Ja, paragraaf 3.3		4	Voorkomen
8	Das		Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
9	Dwergmuis		Ja, paragraaf 3.3		3	Vrijgesteld
10	Dwergspitsmuis		Ja, paragraaf 3.3		4	Vrijgesteld
11	Edelhert		Ja, paragraaf 3.3		4	Voorkomen
12	Eekhoorn		Ja, paragraaf 3.3		3	Beperken
13	Egel		Ja, paragraaf 3.3		3	Beperken*
14	Eikelmuis	EB	Ja, paragraaf 3.3		3	Voorkomen
15	Euraziatische lynx	NA	Ja, paragraaf 3.2	IV	1	Nvt
16	Gewone bosspitsmuis		Ja, paragraaf 3.3		4	Voorkomen
17	Gewone dolfijn	NA	Ja, paragraaf 3.2	IV		Nvt
18	Gewone zeehond	KW	Ja, paragraaf 3.3		4	Voorkomen
19	Haas	GE	Ja, paragraaf 3.3		4	Vrijgesteld
20	Hamster	EB	Ja, paragraaf 3.2	IV	4	Nvt
21	Hazelmuis	BE	Ja, paragraaf 3.2	IV	3	Voorkomen
22	Hermelijn	KW	Ja, paragraaf 3.3		2	Beperken*
23	Grijze zeehond		Ja, paragraaf 3.3		4	Voorkomen
24	Grote bosmuis		Ja, paragraaf 3.3		4	Voorkomen
25	Huisspitsmuis		Ja, paragraaf 3.3		4	Vrijgesteld
26	Konijn	GE	Ja, paragraaf 3.3		1	Vrijgesteld
27	Molmuis		Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
28	Noordse woelmuis	KW	Ja, paragraaf 3.2	II & IV	1	Voorkomen

⁶ * Check de provinciale verordening van de provincie waarin het werk wordt uitgevoerd of deze soort wel of niet is vrijgesteld voor de betreffende handelingen en te overtreden verboden. Indien deze vrijstelling hierin niet voorziet geldt beperken op basis van deze gedragscode.

Soortenlijst A: beschermde soorten anders dan vogels						
	Soortnaam	Status RL	Wet natuur- bescherming	HR, bijlage	R&V	Inzet gedragscode
29	Ondergrondse woelmuis		Ja, paragraaf 3.3		V	Beperken* ⁷
30	Otter		Ja, paragraaf 3.2	II & IV	2	Voorkomen
31	Ree		Ja, paragraaf 3.3		4	Beperken*
32	Rosse woelmuis		Ja, paragraaf 3.3		1	Vrijgesteld
33	Steenmarter		Ja, paragraaf 3.3		2	Beperken
34	Tuimelaar	VN	Ja, paragraaf 3.2	IV		Nvt
35	Tweekleurige bosspitsmuis		Ja, paragraaf 3.3		4	Beperken*
36	Veldmuis		Ja, paragraaf 3.3		4	Vrijgesteld
37	Veldspitsmuis	KW	Ja, paragraaf 3.3		4	Voorkomen
38	Vos		Ja, paragraaf 3.3		1	Vrijgesteld
39	Waterspitsmuis		Ja, paragraaf 3.3		4	Voorkomen
40	Wezel	GE	Ja, paragraaf 3.3		2	Beperken*
41	Wild zwijn		Ja, paragraaf 3.3		3	Voorkomen
42	Wilde kat	NA	Ja, paragraaf 3.2	IV	1	Nvt
43	Witflankdolfijn	NA	Ja, paragraaf 3.2	IV		Nvt
44	Witsnuitdolfijn	NA	Ja, paragraaf 3.2	IV		Nvt
45	Woelrat		Ja, paragraaf 3.3		1	Vrijgesteld
46	Wolf		Ja, paragraaf 3.2	IV	1	Nvt
VLEERMUIZEN						
1	Gewone baardvleermuis		Ja, paragraaf 3.2	IV	2	Voorkomen
2	Bechsteins vleermuis	GE	Ja, paragraaf 3.2	II & IV	2	Nvt
3	Bosvleermuis	GE	Ja, paragraaf 3.2	IV	2	Voorkomen
4	Brandts vleermuis	NA	Ja, paragraaf 3.2	IV	2	Voorkomen
5	Franjestaart		Ja, paragraaf 3.2	IV	2	Voorkomen
6	Gewone dwergvleermuis		Ja, paragraaf 3.2	IV	2	Beperken
7	Gewone grootoorvleermuis		Ja, paragraaf 3.2	IV	2	Beperken
8	Grijze grootoorvleermuis		Ja, paragraaf 3.2	IV	2	Voorkomen
9	Grote hoefijzerneus	NA	Ja, paragraaf 3.2	IV	2	Nvt
10	Grote rosse vleermuis	NA	Ja, paragraaf 3.2	IV	2	Nvt
11	Ingekorven vleermuis	GE	Ja, paragraaf 3.2	II & IV	2	Voorkomen
12	Kleine dwergvleermuis	NA	Ja, paragraaf 3.2	II & IV	2	Voorkomen
13	Kleine hoefijzerneus	VN	Ja, paragraaf 3.2	II & IV		Nvt
14	Laatvlieger	KW	Ja, paragraaf 3.2	IV	2	Voorkomen
15	Meervleermuis		Ja, paragraaf 3.2	II & IV	2	Voorkomen
16	Mopsvleermuis	NA	Ja, paragraaf 3.2	II & IV	2	Nvt
17	Noordse vleermuis	NA	Ja, paragraaf 3.2	II & IV	2	Nvt
18	Rosse vleermuis	NA	Ja, paragraaf 3.2	IV	1	Beperken

⁷ * Check de provinciale verordening van de provincie waarin het werk wordt uitgevoerd of deze soort wel of niet is vrijgesteld voor de betreffende handelingen en te overtreden verboden. Indien deze vrijstelling hierin niet voorziet, geldt beperken op basis van deze gedragscode.

STADSWERK, Gedragscode soortbescherming gemeenten

Soortenlijst A: beschermde soorten anders dan vogels						
	Soortnaam	Status RL	Wet natuur- bescherming	HR, bijlage	R&V	Inzet gedragscode
19	Ruige dwergvleermuis		Ja, paragraaf 3.2	IV	2	Beperken
20	Tweekleurige vleermuis	GE	Ja, paragraaf 3.2	IV	2	Voorkomen
21	Vale vleermuis	VN	Ja, paragraaf 3.2	II & IV		Nvt
22	Watervleermuis		Ja, paragraaf 3.2	IV	2	Voorkomen
REPTIELEN						
1	Adder	KW	Ja, paragraaf 3.3		4	Voorkomen
2	Gladde slang	BE	Ja, paragraaf 3.2	IV	4	Voorkomen
3	Hazelworm		Ja, paragraaf 3.3		4	Beperken
4	Levendbarende hagedis	GE	Ja, paragraaf 3.3		4	Beperken
5	Muurhagedis	EB	Ja, paragraaf 3.2	IV	4	Nvt
6	Ringslang	KW	Ja, paragraaf 3.3		2	Beperken
7	Zandhagedis	KW	Ja, paragraaf 3.2	IV	4	Beperken
AMFIBIEEN						
1	Alpenwatersalamander		Ja, paragraaf 3.3		4	Beperken
2	Bastaardkikker		Ja, paragraaf 3.3	V	4	Vrijgesteld
3	Boomkikker	BE	Ja, paragraaf 3.2	IV	4	Voorkomen
4	Bruine kikker		Ja, paragraaf 3.3	V	4	Vrijgesteld
5	Geelbuikvuurpad	EB	Ja, paragraaf 3.2	II & IV	4	Nvt
6	Gewone pad		Ja, paragraaf 3.3		4	Vrijgesteld
7	Heikikker		Ja, paragraaf 3.2	IV	4	Beperken
8	Kamsalamander	KW	Ja, paragraaf 3.2	II & IV	4	Voorkomen
9	Kleine watersalamander		Ja, paragraaf 3.3		4	Vrijgesteld
10	Knoflookpad	BE	Ja, paragraaf 3.2	IV	4	Voorkomen
11	Meerkikker		Ja, paragraaf 3.3	V	4	Vrijgesteld
12	Poelkikker		Ja, paragraaf 3.2	IV	4	Beperken
13	Rugstreppad	GE	Ja, paragraaf 3.2	IV	4	Beperken
14	Vinpootsalamander	KW	Ja, paragraaf 3.3		4	Beperken
15	Vroedmeesterpad	KW	Ja, paragraaf 3.2	IV	4	Voorkomen
16	Vuursalamander	BE	Ja, paragraaf 3.3		4	Nvt
VLINDERS						
1	Aardbeivlinder	BE	Ja, paragraaf 3.3		4	Nvt*
2	Bosparelmoervlinder	EB	Ja, paragraaf 3.3		4	Nvt*
3	Bruin dikkopje	EB	Ja, paragraaf 3.3		4	Nvt*
4	Bruine eikenpage	BE	Ja, paragraaf 3.3		4	Voorkomen
5	Donker pimpernelblauwtje	EB	Ja, paragraaf 3.2	IV	4	Nvt
6	Duinparelmoervlinder	BE	Ja, paragraaf 3.3		4	Nvt*
7	Gentiaanblauwtje	BE	Ja, paragraaf 3.3		4	Nvt*
8	Grote parelmoervlinder	EB	Ja, paragraaf 3.3		4	Nvt*
9	Grote vos	EB	Ja, paragraaf 3.3		4	Voorkomen

Soortenlijst A: beschermde soorten anders dan vogels						
	Soortnaam	Status RL	Wet natuur- bescherming	HR, bijlage	R&V	Inzet gedragscode
10	Grote vuurvliinder	EB	Ja, paragraaf 3.2	II & IV	4	Nvt*
11	Grote weerschijnvliinder	EB	Ja, paragraaf 3.3		4	Voorkomen
12	Iepenpage	EB	Ja, paragraaf 3.3		4	Voorkomen
13	Kleine heivliinder	EB	Ja, paragraaf 3.3		4	Nvt
14	Kleine ijsvogelvliinder	BE	Ja, paragraaf 3.3		4	Voorkomen
15	Kommavliinder	BE	Ja, paragraaf 3.3		4	Voorkomen
16	Moerasparelmoervliinder	VN	Ja, paragraaf 3.2	II	4	Nvt
17	Pimpernelblauwtje	EB	Ja, paragraaf 3.2	II & IV	4	Nvt
18	Sleedoorpage	BE	Ja, paragraaf 3.3		4	Voorkomen
19	Spiegeldikkopje	BE	Ja, paragraaf 3.3		4	Nvt*
20	Teunisbloempijlstaart		Ja, paragraaf 3.2	IV	4	Voorkomen
21	Tijmblauwtje	VN	Ja, paragraaf 3.2	IV	4	Nvt
22	Veenbesblauwtje	EB	Ja, paragraaf 3.3		4	Nvt*
23	Veenbesparelmoervliinder	EB	Ja, paragraaf 3.3		4	Nvt
24	Veenhooibeestje	EB	Ja, paragraaf 3.3		4	Nvt
25	Veldparelmoervliinder	EB	Ja, paragraaf 3.3		4	Voorkomen
26	Zilveren maan	BE	Ja, paragraaf 3.3		4	Nvt*
27	Zilverstreephooibeestje	VN	Ja, paragraaf 3.2	IV	4	Nvt
	LIBELLEN					
1	Beekrombout	BE	Ja, paragraaf 3.3		4	Voorkomen
2	Bosbeekjuffer	BE	Ja, paragraaf 3.3		4	Voorkomen
3	Bronslibel	VN	Ja, paragraaf 3.2	II & IV	4	Nvt
4	Donkere waterjuffer	EB	Ja, paragraaf 3.3		4	Nvt
5	Gaffellibel*	BE	Ja, paragraaf 3.2	II & IV	4	Nvt*
6	Gevlekte glanslibel	BE	Ja, paragraaf 3.3		4	Voorkomen
7	Gevlekte witsnuitlibel	KW	Ja, paragraaf 3.2	II & IV	4	Voorkomen
8	Gewone bronlibel	BE	Ja, paragraaf 3.3		4	Voorkomen
9	Groene glazenmaker	KW	Ja, paragraaf 3.2	IV	4	Voorkomen
10	Hoogveenglanslibel*	EB	Ja, paragraaf 3.3		4	Nvt*
11	Kempense heidelibel	EB	Ja, paragraaf 3.3		4	Voorkomen
12	Mercurwaterjuffer	VN	Ja	II	4	Nvt

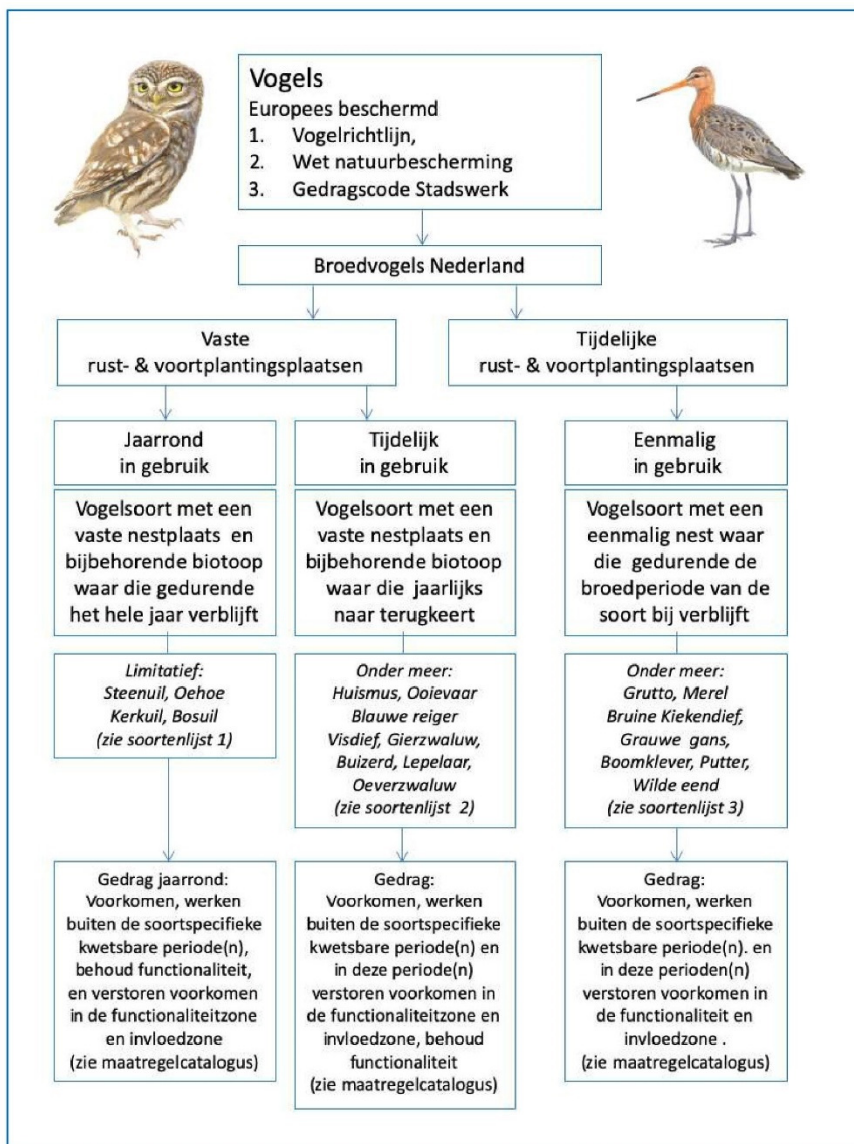
STADSWERK, Gedragscode soortbescherming gemeenten

Soortenlijst A: beschermde soorten anders dan vogels						
	Soortnaam	Status RL	Wet natuur- bescherming	HR, bijlage	R&V	Inzet gedragscode
13	Noordse winterjuffer	BE	Ja, paragraaf 3.2	IV	4	Voorkomen
14	Oostelijke witsnuitlibel	VN	Ja, paragraaf 3.2	IV	4	Nvt
15	Rivierrombout		Ja, paragraaf 3.2	IV	4	Nvt*
16	Sierlijke witsnuitlibel*	VN	Ja, paragraaf 3.2	IV	4	Nvt*
17	Speerwaterjuffer*	EB	Ja, paragraaf 3.3		4	Nvt*
VISSEN						
1	Beekdonderpad	GE	Ja, paragraaf 3.3	II	4	Voorkomen
2	Beekprik	BE	Ja, paragraaf 3.3	II	4	Voorkomen
3	Elrits	GE	Ja, paragraaf 3.3		4	Voorkomen
4	Gestippelde alver	KW	Ja, paragraaf 3.3		4	Voorkomen
5	Grote modderkruiper	KW	Ja, paragraaf 3.3	II	4	Voorkomen
6	Houting	GE	Ja, paragraaf 3.2		4	Nvt*
7	Kwabaal	EB	Ja, paragraaf 3.3		4	Voorkomen
8	Steur		Ja, paragraaf 3.2		4	Nvt*
KEVERS						
		NA				
1	Brede geelgerande waterroofkever		Ja, paragraaf 3.2	II & IV	4	Nvt
2	Gestreepte waterroofkever		Ja, paragraaf 3.2	II & IV	4	Voorkomen
3	Heldenboktor		Ja, paragraaf 3.2	IV	4	Nvt
4	Juchtleerkever		Ja, paragraaf 3.2	II & IV	4	Nvt
5	Vermiljoenkever		Ja, paragraaf 3.2	II & IV	4	Voorkomen
6	Vliegend hert		Ja, paragraaf 3.3	II	4	Voorkomen
KREEFTACHTIGEN						
		NA				
1	Europese rivierkreeft		Ja, paragraaf 3.3	V	4	Nvt
OVERIGE SOORTEN						
		NA				
1	Bataafse stroommossel		Ja, paragraaf 3.2	IV	4	Nvt
2	Platte schijffhoren		Ja, paragraaf 3.2	IV	4	Beperken
PLANTEN						
1	Akkerboterbloem	EB	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
2	Akkerdoornzaad	BE	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
3	Akkerogentroost	BE	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
4	Beklierde ogentroost	EB	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
5	Berggamander	EB	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
6	Bergnachtorchis	KW	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
7	Blaasvaren	BE	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
8	Blauw guichelheil	BE	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
9	Bokkenorchis	GE	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
10	Bosboterbloem	VN	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen

Soortenlijst A: beschermde soorten anders dan vogels						
	Soortnaam	Status RL	Wet natuur- bescherming	HR, bijlage	R&V	Inzet gedragscode
11	Bosdravik	BE	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
12	Brave hendrik	EB	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
13	Brede wolfsmelk	KW	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
14	Breed wollegras	EB	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
15	Bruinrode wespenorchis	EB	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
16	Dennenorchis		Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
17	Dreps		Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
18	Drijvende waterweegbree	KW	Ja, paragraaf 3.2	II & IV	1	Voorkomen
19	Echte gamander	GE	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
20	Franjgentiaan	BE	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
21	Geelgroene wespenorchis	GE	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
22	Geploide vrouwenmantel	GE	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
23	Getande veldsla	EB	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
24	Gevlekt zonneroosje	EB	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
25	Glad biggenkruid	BE	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
26	Gladde zegge	GE	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
27	Groene nachtorchis	EB	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
28	Groenklorchis	BE	Ja, paragraaf 3.2	II & IV	1	Voorkomen
29	Groensteel	GE	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
30	Groot spiegelklokje	BE	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
31	Grote bosaardbei	EB	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
32	Grote leeuwenklauw		Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
33	Honingorchis	EB	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
34	Kalkboterbloem	EB	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
35	Kalketrip	EB	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
36	Karthuizer anjer	BE	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
37	Karwijselie	EB	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
38	Kleine ereprijs	EB	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
39	Kleine schorseneer	BE	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
40	Kleine wolfsmelk	KW	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
41	Kluwenklokje	EB	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
42	Knollathyrus	EB	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
43	Knolspirea	KW	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
44	Korensla	BE	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
45	Kranskarwij	EB	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
46	Kruipend moerasscherm	EB	Ja, paragraaf 3.2	II & IV	1	Voorkomen
47	Kruiptijm	GE	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
48	Lange zonnedaauw	EB	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
49	Liggende ereprijs	EB	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
50	Moerasgamander	EB	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen

STADSWERK, Gedragscode soortbescherming gemeenten

Soortenlijst A: beschermde soorten anders dan vogels						
	Soortnaam	Status RL	Wet natuur- bescherming	HR, bijlage	R&V	Inzet gedragscode
51	Muurbloem	EB	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
52	Naakte lathyrus	EB	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
53	Naaldenkervel	EB	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
54	Pijlscheefkelk	GE	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
55	Roggelelie	EB	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
56	Rood peperboompje	GE	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
57	Rozenkransje	EB	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
58	Ruw parelzaad	BE	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
59	Scherpkruid	EB	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
60	Schubvaren	GE	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
61	Schubzegge	GE	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
62	Smalle raai	EB	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
63	Spits havikskruid	EB	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
64	Steenbraam	EB	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
65	Stijve wolfsmelk	KW	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
66	Stofzaad	BE	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
67	Tengere distel	KW	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
68	Tengere veldmuur	EB	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
69	Trosgamander	EB	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
70	Veenbloembies	EB	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
71	Vliegenorchis	EB	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
72	Vroege ereprijs	BE	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
73	Wilde averuit	EB	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
74	Wilde ridderspoor	EB	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
75	Wilde weit	EB	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
76	Wolfskers	BE	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
77	Zandwolfsmelk	EB	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
78	Zinkviooltje	BE	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen
79	Zomerschroeforchis	VN	Ja, paragraaf 3.2	IV	1	Voorkomen
80	Zweedse kornoelje	BE	Ja, paragraaf 3.3		1	Voorkomen

Figuur 2, Onderbouwing en motivatie keuze voorkomen en beperken Lijst vogels.

STADSWERK, Gedragscode soortbescherming gemeenten

In Soortenlijst B is de volgende informatie opgenomen:

Soortnaam: is deze lijst zijn uitsluitend broedvogels opgenomen die de afgelopen jaren in Nederland hebben gebroed: voortplantingsplaats. De volgorde is op basis van de internationale indeling in soortgroepen (o.a. Petersons vogelgids).

Status RL: beleidsstatus Rode lijst (peildatum november 2020).

R&V + Inzet gedragscode: Het toepassen van de gedragscode moet resulteren in het voorkomen van overtredingen, zie figuur 2. Onder R&V staat een uitleg t.a.v. het type rust- en/of voortplantingsplaats:

1. Vaste rust- en voortplantingsplaats, jaarrond in gebruik.
2. Vaste rust- of voortplantingsplaats, tijdelijk in gebruik.
3. Tijdelijke voortplantingsplaats.

Beperken: Voor de huismus en de gierzwaluw (welke een vaste rust- of voortplantingsplaats hebben) heeft Stadswerk de mogelijkheden uitgewerkt tot het beperkt overtreden van de verboden op basis van inzet van de gedragscode, zie maatregelencatalogus.

Soortenlijst B: Vogels						
	Soortnaam	Status RL	Min-max broedparen 2013/2015	Gemiddeld aantal	R&V	Inzet gedragscode
1	Grote Canadese Gans		9000-12.000	10.500	3	Voorkomen
2	Brandgans		16.000-22.000	19.000	3	Voorkomen
3	Grauwe Gans		67.000-111.000	89.000	3	Voorkomen
4	Toendrarietgans		0-2	1	3	Voorkomen
5	Kolgans		420-700	560	3	Voorkomen
6	Dwerggans		0-2	1	3	Voorkomen
7	Knobbelzwaan		7000-9000	8.000	3	Voorkomen
8	Wilde Zwaan	Gevoelig	2-2	2	3	Voorkomen
9	Bergeend		5700-9400	7.550	3	Voorkomen
10	Casarca		10-30	20	3	Voorkomen
11	Zomertaling	Bedreigd	1000-1400	1.200	3	Voorkomen
12	Slobeend	Kwetsbaar	6200-7500	6.850	3	Voorkomen
13	Krakeend		21.000-26.000	23.500	3	Voorkomen
14	Smient	Gevoelig	20-40	30	3	Voorkomen
15	Wilde Eend		200.000-300.000	250.000	3	Voorkomen
16	Pijlstaart	Bedreigd	5-15	10	3	Voorkomen
17	Wintertaling	Kwetsbaar	1600-1900	1.750	3	Voorkomen
18	Krooneend		370-480	425	3	Voorkomen
19	Tafeleend		1800-2200	2.000	3	Voorkomen
20	Kuifeend		20.000-24.000	22.000	3	Voorkomen
21	Eider		5500-6700	6.100	3	Voorkomen
22	Brilduiker	Gevoelig	5-10	8	3	Voorkomen
23	Nonnetje		1-3	2	3	Voorkomen
24	Middelste Zaagbek	Gevoelig	55-80	68	3	Voorkomen

Soortenlijst B: Vogels						
	Soortnaam	Status RL	Min-max broedparen 2013/2015	Gemiddeld aantal	R&V	Inzet gedragscode
25	Korhoen	Ernstig bedreigd	0-2	1	3	Voorkomen
26	Patrijs	Kwetsbaar	4500-5500	5.000	3	Voorkomen
27	Kwartel		2000-4000	3.000	3	Voorkomen
28	Fazant		21.000-26.000	23.500	3	Voorkomen
29	Dodaars		2100-2900	2.500	3	Voorkomen
30	Roodhalsfuut	Gevoelig	10-15	13	3	Voorkomen
31	Fuut		11.000-16.000	13.500	3	Voorkomen
32	Geoorde Fuut		410-540	475	3	Voorkomen
33	Ooievaar		825-1000	913	2	Voorkomen
34	Lepelaar		2530-3050	2.790	2	Voorkomen
35	Roerdomp	Kwetsbaar	310-380	345	3	Voorkomen
36	Woudaap	Ernstig bedreigd	20-40	30	3	Voorkomen
37	Kwak	Ernstig bedreigd	25-40	33	2	Voorkomen
38	Blauwe Reiger		8150-11.500	9.825	2	Voorkomen
39	Purperreiger		740-885	813	2	Voorkomen
40	Grote Zilverreiger		150-240	195	2	Voorkomen
41	Kleine Zilverreiger	Gevoelig	35-76	56	2	Voorkomen
42	Kuifaalscholver		0-2	1	2	Voorkomen
43	Aalscholver		18.700-21.700	20.200	2	Voorkomen
44	Grote Aalscholver		2-4	3	2	Voorkomen
45	Visarend		0-1	1	2	Voorkomen
46	Wespendief		360-440	400	2	Voorkomen
47	Sperwer		3000-3600	3.300	2	Voorkomen
48	Havik		1900-2300	2.100	2	Voorkomen
49	Bruine Kiekendief		900-1200	1.050	3	Voorkomen
50	Blauwe Kiekendief	Gevoelig	10-14	12	3	Voorkomen
51	Grauwe Kiekendief	Ernstig bedreigd	36-47	42	3	Voorkomen
52	Rode Wouw		1-9	5	2	Voorkomen
53	Zwarte Wouw		2-4	3	2	Voorkomen
54	Zeearend	Gevoelig	5-6	6	2	Voorkomen
55	Buizerd		10.000-17.000	13.500	2	Voorkomen
56	Waterral		2800-4700	3.750	3	Voorkomen
57	Kwartelkoning	Bedreigd	110-155	133	3	Voorkomen
58	Klein Waterhoen		1-12	7	3	Voorkomen
59	Kleinst Waterhoen	Gevoelig	10-30	20	3	Voorkomen
60	Porseleinhoen	Kwetsbaar	190-310	250	3	Voorkomen

STADSWERK, Gedragscode soortbescherming gemeenten

Soortenlijst B: Vogels						
	Soortnaam	Status RL	Min-max broedparen 2013/2015	Gemiddeld aantal	R&V	Inzet gedragscode
61	Waterhoen		25.000-35.000	30.000	3	Voorkomen
62	Meerkoet		110.000-140.000	125.000	3	Voorkomen
63	Kraanvogel	Gevoelig	5-14	10	2	Voorkomen
64	Scholekster		35.000-43.000	39.000	3	Voorkomen
65	Steltkluit	Gevoelig	5-23	14	3	Voorkomen
66	Kluit		4750-5300	5.025	3	Voorkomen
67	Kievit		110.000-160.000	135.000	3	Voorkomen
68	Bontbekplevier	Kwetsbaar	300-360	330	3	Voorkomen
69	Kleine Plevier		1200-1500	1.350	3	Voorkomen
70	Strandplevier	Bedreigd	120-160	140	3	Voorkomen
71	Wulp	Kwetsbaar	3900-4800	4.350	3	Voorkomen
72	Grutto	Gevoelig	31.000-38.000	34.500	3	Voorkomen
73	Kemphaan	Ernstig bedreigd	15-30	23	3	Voorkomen
74	Bonte Strandloper		0-1	1	3	Voorkomen
75	Houtsnip		2200-3500	2.850	3	Voorkomen
76	Watersnip	Bedreigd	1000-1500	1.250	3	Voorkomen
77	Oeverloper	Gevoelig	10-20	15	3	Voorkomen
78	Tureluur	Gevoelig	17.000-20.000	18.500	3	Voorkomen
79	Drieteenmeeuw	Gevoelig	50-150	100	2	Voorkomen
80	Kokmeeuw		104.000-131.000	117.500	2	Voorkomen
81	Dwergmeeuw	Ernstig bedreigd	0-3	2	2	Voorkomen
82	Zwartkopmeeuw		1400-2500	1.950	2	Voorkomen
83	Stormmeeuw		3300-3700	3.500	2	Voorkomen
84	Grote Mantelmeeuw	Gevoelig	60-70	65	2	Voorkomen
85	Zilvermeeuw		42.000-46.000	44.000	2	Voorkomen
86	Pontische Meeuw		1-5	3	2	Voorkomen
87	Geelpootmeeuw		10-20	15	2	Voorkomen
88	Kleine Mantelmeeuw		100.000-110.000	105.000	2	Voorkomen
89	Grote Stern	Kwetsbaar	14.850-18.250	16.550	2	Voorkomen
90	Dwergstern	Kwetsbaar	620-925	773	2	Voorkomen
91	Visdief	Gevoelig	14.000-18.000	16.000	2	Voorkomen
92	Noordse Stern	Bedreigd	850-1050	950	2	Voorkomen
93	Witwangstern		11-27	19	2	Voorkomen
94	Witvleugelstern		0-7	4	2	Voorkomen
95	Zwarte Stern	Bedreigd	1350-1570	1.460	2	Voorkomen
96	Holenduif		45.000-55.000	50.000	3	Voorkomen
97	Houtduif		250.000-500.000	375.000	3	Voorkomen

Soortenlijst B: Vogels						
	Soortnaam	Status RL	Min-max broedparen 2013/2015	Gemiddeld aantal	R&V	Inzet gedragscode
98	Zomertortel	Kwetsbaar	1200-1400	1.300	3	Voorkomen
99	Turkse Tortel		55.000-70.000	62.500	3	Voorkomen
100	Koekoek	Kwetsbaar	5700-7000	6.350	3	Voorkomen
101	Kerkuil		1250-2900	2.075	1	Voorkomen
102	Oehoe	Gevoelig	16-23	20	1	Voorkomen
103	Bosuil		4500-5500	5.000	1	Voorkomen
104	Stenuil	Kwetsbaar	7500-8500	8.000	1	Voorkomen
105	Ransuil	Kwetsbaar	2200-3000	2.600	3	Voorkomen
106	Velduil	Ernstig bedreigd	10-100	55	3	Voorkomen
107	Nachtzwaluw		2500-3100	2.800	3	Voorkomen
108	Gierzwaluw		40.000-60.000	50.000	2	Beperken
109	Ijsvogel		400-1200	800	2	Voorkomen
110	Bijeneter		2-12	7	2	Voorkomen
111	Hop	Verdwenen uit Nederland	0-3	2	3	Voorkomen
112	Draaihals	Ernstig bedreigd	35-75	55	3	Voorkomen
113	Middelste Bonte Specht		540-850	695	3	Voorkomen
114	Kleine Bonte Specht		5000-6500	5.750	3	Voorkomen
115	Grote Bonte Specht		75.000-100.000	87.500	3	Voorkomen
116	Zwarte Specht		700-1000	850	3	Voorkomen
117	Groene Specht		8000-9500	8.750	3	Voorkomen
118	Torenvalk	Kwetsbaar	3000-6000	4.500	2	Voorkomen
119	Boomvalk	Kwetsbaar	450-700	575	2	Voorkomen
120	Slechtvalk		130-170	150	2	Voorkomen
121	Grauwe Klauwier	Bedreigd	340-470	405	3	Voorkomen
122	Wielewaal	Kwetsbaar	1700-2900	2.300	3	Voorkomen
123	Gaai		45.000-65.000	55.000	3	Voorkomen
124	Ekster		45.000-65.000	55.000	3	Voorkomen
125	Kauw		100.000-150.000	125.000	3	Voorkomen
126	Noordse Kauw		0-5	3	3	Voorkomen
127	Roek		48.000-53.000	50.500	2	Voorkomen
128	Zwarte Kraai		60.000-100.000	80.000	3	Voorkomen
129	Raaf	Gevoelig	110-145	128	3	Voorkomen
130	Zwarte Mees	Gevoelig	16.000-20.000	18.000	3	Voorkomen
131	Kuifmees		13.000-16.000	14.500	3	Voorkomen
132	Glanskop		13.000-15.000	14.000	3	Voorkomen
133	Matkop	Gevoelig	10.000-15.000	12.500	3	Voorkomen

STADSWERK, Gedragscode soortbescherming gemeenten

Soortenlijst B: Vogels						
	Soortnaam	Status RL	Min-max broedparen 2013/2015	Gemiddeld aantal	R&V	Inzet gedragscode
134	Pimpelmees		250.000-400.000	325.000	3	Voorkomen
135	Koolmees		375.000-625.000	500.000	3	Voorkomen
136	Buidelmees	Gevoelig	45-75	60	3	Voorkomen
137	Baardman		1400-2100	1.750	3	Voorkomen
138	Boomleeuwerik		4300-5300	4.800	3	Voorkomen
139	Veldleeuwerik	Gevoelig	35.000-45.000	40.000	3	Voorkomen
140	Kuifleeuwerik	Ernstig bedreigd	1-3	2	3	Voorkomen
141	Oeverzwaluw		20.000-30.000	25.000	2	Voorkomen
142	Boerenzwaluw	Gevoelig	210.000-280.000	245.000	2	Voorkomen
143	Huiszwaluw	Gevoelig	70.000-100.000	85.000	2	Voorkomen
144	Cetti's Zanger		550-1100	825	3	Voorkomen
145	Staartmees		23.000-28.000	25.500	3	Voorkomen
146	Fitis		150.000-250.000	200.000	3	Voorkomen
147	Tjiftjaf		350.000-550.000	450.000	3	Voorkomen
148	Iberische Tjiftjaf		0-2	1	3	Voorkomen
149	Fluiter		1800-3000	2.400	3	Voorkomen
150	Grauwe Fitis		0-1	1	3	Voorkomen
151	Grote Karekiet	Bedreigd	110-150	130	3	Voorkomen
152	Rietzanger		26.000-32.000	29.000	3	Voorkomen
153	Kleine Karekiet		140.000-240.000	190.000	3	Voorkomen
154	Bosrietzanger		60.000-100.000	80.000	3	Voorkomen
155	Orpheusspotvogel		5-10	8	3	Voorkomen
156	Spotvogel	Gevoelig	10.000-15.000	12.500	3	Voorkomen
157	Sprinkhaanzanger		5100-6200	5.650	3	Voorkomen
158	Snor	Kwetsbaar	1900-2400	2.150	3	Voorkomen
159	Graszanger	Gevoelig	6-28	17	3	Voorkomen
160	Zwartkop		300.000-500.000	400.000	3	Voorkomen
161	Tuinfluiter		80.000-140.000	110.000	3	Voorkomen
162	Braamsluiper		17.000-20.000	18.500	3	Voorkomen
163	Grasmus		120.000-200.000	160.000	3	Voorkomen
164	Vuurgoudhaan		3500-4200	3.850	3	Voorkomen
165	Goudhaan		45.000-75.000	60.000	3	Voorkomen
166	Winterkoning		400.000-600.000	500.000	3	Voorkomen
167	Boomklever		31.000-38.000	34.500	3	Voorkomen
168	Kortsnavelboomkruiper		200-300	250	3	Voorkomen
169	Boomkruiper		120.000-160.000	140.000	3	Voorkomen
170	Spreeuw		450.000-750.000	600.000	3	Voorkomen

Soortenlijst B: Vogels						
	Soortnaam	Status RL	Min-max broedparen 2013/2015	Gemiddeld aantal	R&V	Inzet gedragscode
171	Merel		650.000- 1.100.000	875.000	3	Voorkomen
172	Kramsvogel	Gevoelig	10-25	18	3	Voorkomen
173	Zanglijster		110.000-180.000	145.000	3	Voorkomen
174	Grote Lijster	Kwetsbaar	10.000-12.000	11.000	3	Voorkomen
175	Grauwe Vliegenvanger	Gevoelig	15.000-20.000	17.500	3	Voorkomen
176	Roodborst		250.000-350.000	300.000	3	Voorkomen
177	Blauwborst		11.000-14.000	12.500	3	Voorkomen
178	Nachtegaal	Kwetsbaar	5900-7300	6.600	3	Voorkomen
179	Bonte Vliegenvanger		19.000-23.000	21.000	3	Voorkomen
180	Zwarte Roodstaart		13.000-20.000	16.500	3	Voorkomen
181	Gekraagde Roodstaart		19.000-23.000	21.000	3	Voorkomen
182	Paapje	Bedreigd	260-320	290	3	Voorkomen
183	Roodborsttapuit		15.000-18.000	16.500	3	Voorkomen
184	Tapuit	Bedreigd	210-310	260	3	Voorkomen
185	Huismus	Gevoelig	600.000- 1.000.000	800.000	2	Beperken
186	Ringmus	Gevoelig	40.000-60.000	50.000	2	Voorkomen
187	Heggenmus		175.000-225.000	200.000	3	Voorkomen
188	Gele Kwikstaart	Gevoelig	40.000-70.000	55.000	3	Voorkomen
189	Engelse Kwikstaart	Gevoelig	10-20	15	3	Voorkomen
190	Grote Gele Kwikstaart		220-360	290	3	Voorkomen
191	Rouwkwikstaart		20-30	25	3	Voorkomen
192	Witte Kwikstaart		70.000-110.000	90.000	3	Voorkomen
193	Graspieper	Gevoelig	55.000-80.000	67.500	3	Voorkomen
194	Boompieper		50.000-80.000	65.000	3	Voorkomen
195	Vink		400.000-500.000	450.000	3	Voorkomen
196	Keep	Gevoelig	0-5	3	3	Voorkomen
197	Appelvink		12.000-15.000	13.500	3	Voorkomen
198	Goudvink		9000-11.000	10.000	3	Voorkomen
199	Roodmus	Gevoelig	15-30	23	3	Voorkomen
200	Groenling		65.000-100.000	82.500	3	Voorkomen
201	Kneu	Gevoelig	30.000-50.000	40.000	3	Voorkomen
202	Kleine Barmsijs		100-170	135	3	Voorkomen
203	Grote Kruisbek		0-15	8	3	Voorkomen
204	Kruisbek		400-3500	1.950	3	Voorkomen
205	Putter		35.000-43.000	39.000	3	Voorkomen
206	Europese Kanarie	Bedreigd	20-40	30	3	Voorkomen
207	Sijs		300-500	400	3	Voorkomen

STADSWERK, Gedragscode soortbescherming gemeenten

Soortenlijst B: Vogels						
	Soortnaam	Status RL	Min-max broedparen 2013/2015	Gemiddeld aantal	R&V	Inzet gedragscode
208	Grauwe Gors	Ernstig bedreigd	0-2	1	3	Voorkomen
209	Geelgors		22.000-27.000	24.500	3	Voorkomen
210	Rietgors		60.000-110.000	85.000	3	Voorkomen

Bijlage 3: Reikwijdte inzet gedragscode ruimtelijke ontwikkeling (pdf)

BIJLAGEN

BIJLAGE 3 – Reikwijdte inzet gedragscode bij Ruimtelijke ontwikkeling of inrichting

Lijst voor **beschermde soorten** die vallen onder vrijstelling van deze gedragscode. Dit betreft een samenvatting van soorten die op 'beperken' staan in bijlage 2 met uitzondering van vrijgestelde soorten.

Zoogdieren
Bunzing*
Eekhoorn
Egel*
Hermelijn*
Ondergrondse woelmuis*
Ree*
Tweekleurige bosspitsmuis*
Steenmarter
Wezel*
Gewone dwergvleermuis
Gewone grootoorvleermuis
Rosse vleermuis
Ruige dwergvleermuis
Reptielen
Hazelworm
Levendbarende hagedis
Ringslang
Zandhagedis
Amfibieën
Alpenwatersalamander
Heikikker
Poelkikker
Rugstreeppad
Vinpootsalamander
Ongewervelden
Platte schijfhoren
Vogels
Huismus
Gierzwaluw

* Check de provinciale verordening van de provincie waarin het werk wordt uitgevoerd of deze soort wel of niet is vrijgesteld voor de betreffende handelingen en te overtreden verboden. Indien deze vrijstelling hierin niet voorziet geldt beperken op basis van deze gedragscode.

STADSWERK, Gedragscode soortbescherming gemeenten

Lijst voor **Handelingen** die vallen onder vrijstelling van deze gedragscode

Handeling	Aantal / lengte / oppervlakte	Opmerkingen
Sloop van woningen⁸	Max 20 stuks per project met een totale oppervlakte van 2000 m ²	Totaal van de projecten in een jaar mag maximaal 25 % van het element omvatten. Onder element verstaan wij hier een gebied met dezelfde vier postcode cijfers.
Renovatie van woningen portiekwoningen of flats⁹	Max 100 stuks per project met een totale oppervlakte van 10.000 m ²	Totaal van de projecten in een jaar mag maximaal 25 % van het element omvatten. Onder element verstaan wij hier een gebied met dezelfde vier postcode cijfers.
Sloop van grondgebonden bebouwing¹⁰	Maximaal 40 stuks per project met ieder een maximale oppervlakte van 15 m ²	Totaal van de projecten in een jaar mag maximaal 25 % van het element omvatten. Onder element verstaan wij hier een gebied met dezelfde vier postcode cijfers.
Sloop, aanleg of renovatie van Infrastructurele kunstwerken (excl tunnels)	Geen maximale oppervlakte aantal of lengte	
Aanleg of vernieuwing infrastructuur¹¹	Max. 1000 m	
Watergangen, dempen¹²	Max. 1000 m	Maximum breedte van 5 m. Totaal van de projecten in een jaar mag maximaal 25 % van het element omvatten.
Achterstallig onderhoud van watergangen	Max. 1000 m	Totaal van de projecten in een jaar mag maximaal 25 % van het element omvatten.
Dempen of aanpassen poelen	Max. 200 m ²	Totaal van de projecten in een jaar mag maximaal 25 % van het element omvatten.

⁸ Hieronder wordt woonbebouwing verstaan van maximaal 4 woonlagen.

⁹ Dit geldt alleen voor verduurzaming van woningen, renovaties die niet als verduurzaming kunnen worden gezien vallen niet onder de gedragscode.

¹⁰ Het betreft bebouwing van maximaal 1 bouwlaag.

¹¹ Hieronder worden bijvoorbeeld (voet)paden, fietspaden, wegen en kabels en leidingen verstaan.

¹² Inclusief duikers

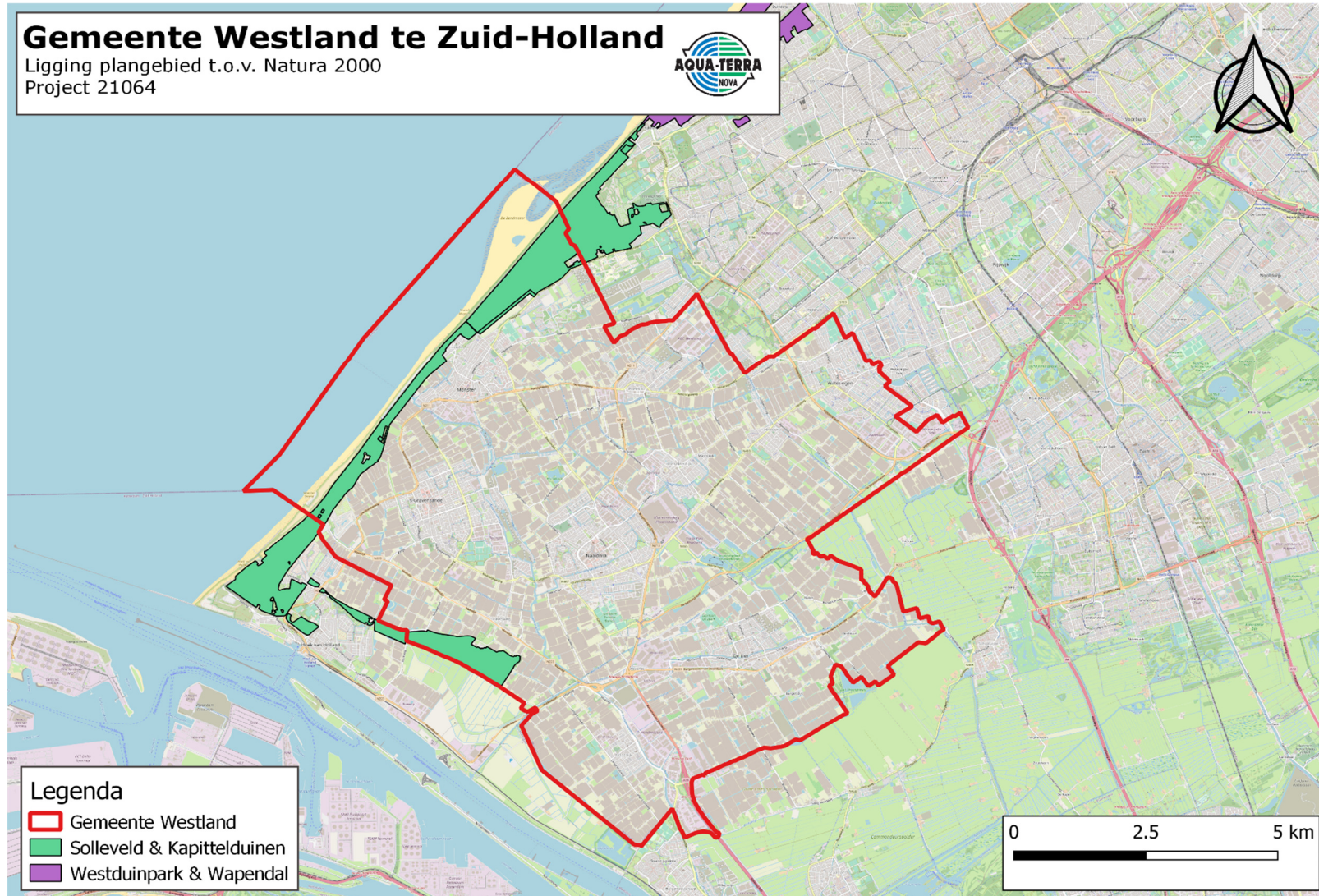
BIJLAGEN

Handeling	Aantal / lengte / oppervlakte	Opmerkingen
Kappen boomgroep of vrijstaande boom	Max. 0.5 ha	Totaal van de projecten in een jaar mag maximaal 25 % van het element omvatten.
Kappen bos¹³	Max. 0.5 ha	Totaal van de projecten in een jaar mag maximaal 25 % van het element omvatten.
Kappen bomenrij of laan	Max. 20 stuks	
Verwijderen struweel	Max. 1 ha	Totaal van de projecten in een jaar mag maximaal 25 % van het element omvatten.
Verwijderen gazon, grasland of ruigte.	Max. 1 ha	Totaal van de projecten in een jaar mag maximaal 25 % van het element omvatten.

¹³ Bos is een aaneengesloten complex van houtopstanden met een gezamenlijke oppervlakte van ten minste 5 hectare

Bijlage 4: Zoningkaarten

Gemeente Westland te Zuid-Holland

Ligging plangebied t.o.v. Natuurnetwerk Nederland
Project 21064

Bijlage 5: Communicatieplan

Binnen- en buiten de gemeentelijke organisatie dienen diverse personen en organisaties op de hoogte gebracht te worden van de nieuwe werkwijze zoals die is vastgelegd in de Leidraad.

Communicatie naar de burger

Met de Leidraad kan de Gemeente Westland laten zien dat zij bescherming van natuur en milieu hoog in het vaandel heeft. Een gevolg van de Leidraad waar burgers direct mee geconfronteerd zullen worden is dat een aantal werkzaamheden in een andere periode uitgevoerd worden. Voorbeelden zijn onder meer het schonen van watergangen en het maaien van ecologisch "hooigras". Door deze werkzaamheden enkele weken later uit te voeren vallen deze buiten het broed- en voortplantingsseizoen.

Een ander voorbeeld van aanpassen van een werkwijze die een ander beeld oplevert is dat bij schonen en baggeren de oeverzones niet meegenomen zullen worden. Deze oeverzone is ecologisch het meest waardevol maar juist het minst interessant voor de doorstroming. Door middel van enkele stukjes op de gemeentepagina van Het hele Westland kunnen de burgers hierover geïnformeerd worden.

Communicatie naar andere overheden

Zo nodig dient het Ministerie EL&I (RVO) en de provincie Zuid-Holland op de hoogte gebracht te worden van de Westlandse Leidraad.

Het Hoogheemraadschap van Delfland dient als partner en controlerende instantie in waterbeheer op de hoogte gebracht te worden van de Leidraad.

Communicatie en training van eigen personeel

Aangezien de Leidraad uitgaat van vakkundig opdrachtgeverschap, vakkundig toezicht en vakkundige uitvoering zijn alle betrokken medewerkers van de gemeente Westland in het bezit van de cursus Flora- en faunawet van IPC. Het niveau van de cursus is afgestemd de Wet natuurbescherming en het werkterrein van de medewerkers.

Communicatie naar aannemers

Bij de aanbesteding van de onderhoudsbestekken zal Gedragscode en Leidraad als bijlage bij de bestekken gevoegd worden. Aannemers zal gevraagd worden in hun plan van aanpak aan te tonen dat zij werken volgens Gedragscode en Leidraad.

Bijlage 6: Habitatcategorieën

1. Gebouwen en werken

Onder gebouwen vallen woningen, bedrijfspanden, winkelcentra, kerken, torens, schuren, enz. Onder werken vallen bruggen, stuwen, kade- en grachtenmuren, fietstunnels, bovengrondse nutsvoorzieningen, enz.

Soortgroepen

- Broedvogels
- Vogels met een vaste verblijfplaats
- Vleermuizen
- Grondgebonden zoogdieren als noordse woelmuis en steenmarter
- Muurplanten

Impressie

foto's: Bron, Aqua-Terra Nova BV.

Boven: (R) nesten gemaakt van klei waarin de huiszwaluw nestelt. (L) De brug voorzieningen voor vleermuizen (bron foto: Next Architects)

Onder: (R) oude pannendaken door huismus en gierzwaluw in gebruik als nestplaats. (L) begraafplaats met schelpenpad, gierzwaluwen broeden onder de dakpannen van de kerk.

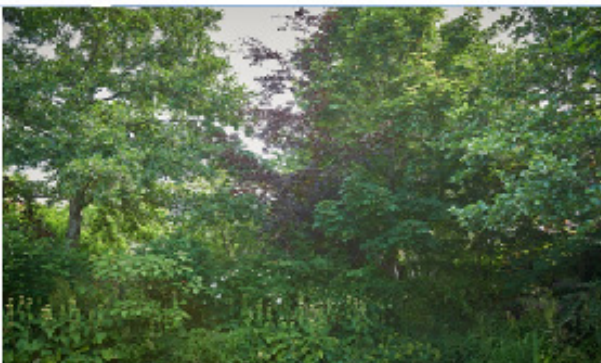
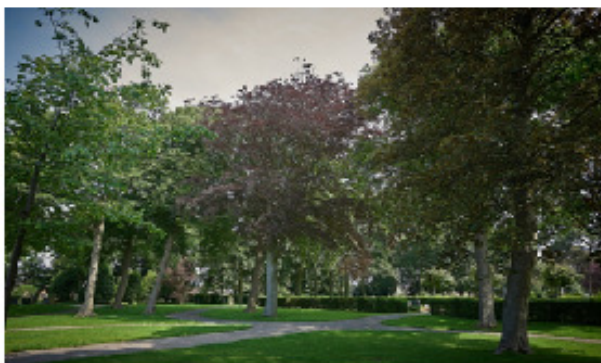
2. Houtige begroeiingen

Onder houtige begroeiing vallen onder andere houtwallen, griend, (sier)heesters, hagen en blokhagen, solitaire bomen, boomgroepen, boomweides, lanen, straatbeplantingen en rijbeplantingen, singels, (park) bos, bosplantsoen.

Soortgroepen

- Vogels (nesten, roest- en slaappleatsen, holten)
- Vleermuizen (holten en spleten, vliegroute)
- Planten (groeiplaatsen)
- Insecten
- Amfibieën (slaappleats)
- Zoogdieren (holten van o.a. egels, muizen, konijnen, hazen, bunzings, hermelijnen, vossenbouw)
- Planten (groeiplaatsen)

Impressie

foto's: Bron, Aqua-Terra Nova BV.

Boven: (R) Laanbeplanting met vleermuisvliegroute. (L) Parkbomen en sierhagen.

Onder: (R) Opstand van dennen met reigerkolonie. (L) Bosplantsoen.

3. Kruidige begroeiingen

In kruidige begroeiingen kan een onderscheid gemaakt worden tussen intensief en extensief onderhouden begroeiingen.

3.1 Intensief onderhouden begroeiingen

Onder intensief onderhouden kruidige begroeiingen vallen gazon, sportvelden, ligweides, éénjarige beplanting, perkplanten, vaste planten, borders, enz.

Soortgroepen

In intensief onderhouden kruidige begroeiingen komen over het algemeen weinig beschermden soorten voor.

Houdt wel aandacht voor migratie van amfibieën (paddentrek) en niet specifiek beschermden soorten zoals muizen en egels.

Impressie

foto's: Bron, Aqua-Terra Nova BV

Boven links: borders, boven rechts: sportveld, onder: ligweide park

3.2 Extensief onderhouden begroeiingen

Onder extensief onderhouden begroeiingen vallen bloemrijk gras, ruigte, plas-draszones, enz.

Soortgroepen

- Vogels (nesten)
- Vleermuizen (foerageergebied)
- Planten (groeiplaatsen)
- Amfibieën (rustplaatsen, migratieroute)
- Zoogdieren (holen van o.a. egels, muizen, konijnen, hazen, bunzings, hermelijnen)
- Insecten

Impressie

foto's: Bron, Aqua-Terra Nova BV.

Links: bloemrijk gras, rechtsboven: ruw bermgras, rechtsonder: Paddenpoel.

4. (Half-) verhardingen

Wegen, fietspaden, voetpaden, parkeerplaatsen, kades, enz.

Soortgroepen

Voor verharding en terreinmeubilair is door intensief gebruik meestal geen specifiek beheer noodzakelijk gericht op de instandhouding van beschermde flora en fauna.

Houdt wel aandacht voor migratie van amfibieën (paddentrek).

Bij niet in gebruik zijnde (half-)verhardingen zoals afgelegen parkeerplaatsen, kan sprake zijn van de aanwezigheid van broedende vogels zoals visdiefjes en scholeksters. Ook kunnen op plaatsen die zelden betreden worden beschermde muurplanten groeien.

Impressie

foto's: Bron, Aqua-Terra Nova BV.

Links boven: kademuur met muurplanten, rechtsboven: laanbeplanting

Links onder: voetpad, rechtstonder: fietspad met kruidige begroeiing in berm

5. Water en oevers

Onder water vallen sloten, grachten, parkvijvers, enz.

Onder over vallen oeverbegroeiing, (onder-)waterbegroeiing, rietland. Moeras, poelen

Soortgroepen

Vogels (nesten)

Vissen (voortplantingswater)

Amfibieën (voortplantingswater)

Zoogdieren (o.a. muizenholen)

Insecten

Planten (groeiplaatsen)

Impressie

foto's: Bron, Aqua-Terra Nova BV.

Linksboven: vaart met natuurvriendelijke oever, rechtsboven: vaart met rietkragen.

Linksonder: waterlelies , rechtsonder: beschoeide sloot.

Bijlage 7: Veel voorkomende werkzaamheden bestendig beheer

Maaien van korte grazige vegetaties (Gazon)

Omschrijving werkzaamheid

Machinaal of handmatig maaien of klepelen van korte grazige vegetaties zoals bermen, recreatiegraslanden en gazons. Het gaat om soortenarme vaak voedselrijke graslanden, die ten minste vijf maal per jaar kort worden gemaaid vanwege de gebruiksfunctie. Het maaien van bermen met hoog gras of kruidenrijke vegetaties valt hier niet onder.

Kalender

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Amfibieën												
Vleermuizen												
Zoogdieren												
Vogels												
Ongewervelden												
	Geen beperkingen											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtssoorten

Amfibieën (Rugstreeppad, Zandhagedis), (broed)vogels, beschermde vaatplanten

Aandachtspunten

- Flora: Groeiplaatsen van beschermde soorten sparen gedurende het groeiseizoen.
 Amfibieën: Niet maaien als jonge amfibieën massaal op het land aanwezig zijn.
 Broedvogels: Geen nesten vernielen of ernstig verstoren; ook niet in de hogere zoomvegetatie rondom de te maaien percelen of in en aan het water.

Maatregelen in de oranje periode

Planten

- Beschermde vaatplanten pas na de zaadzetting maaien

Amfibieën (rugstreeppad)

- Langs sloten en wateren waar rugstreeppad voorkomt, ontziet u zandhopen, molshopen e.d. van 15 maart tot en met augustus.

Vogels

- Voorkom het vernielen of verstoren van nesten van broedende vogels. Bij kortdurende verstoring als gevolg van maaien is het treffen van maatregelen voor in bomen en struiken en langs watergangen broedende vogels op of rond het perceel niet nodig.
- Als grondbroedende vogels (bijvoorbeeld Kievit en scholekster) of in en aan het water broedende vogels (bijvoorbeeld wilde eend, meerkoet) aanwezig zijn op of direct rond het te maaien perceel, vraagt u aan een deskundige advies gevraagd over de te nemen maatregelen. U volgt het advies op.

Maaien van lange grazige of kruidige vegetaties (ruig gras)

Omschrijving werkzaamheid

Het machinaal of handmatig maaien of klepelen van lange grazige vegetaties, kruidenrijke graslanden en kruidenvegetaties. Hieronder vallen bijvoorbeeld bermen en dijkwalen met lang gras en veel kruiden en ruigtestroken langs poelen en in parken. Het maaieregime betreft een- tot maximaal viermaal per jaar. Het maaien van natte gebieden zoals moerasvegetaties, oevers en wilgen en rietvelden valt hier niet onder vanwege het voorkomen van andere beschermde soorten

Kalender

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Amfibieën												
Vleermuizen												
Zoogdieren												
Vogels												
Ongewervelden												
	Geen beperkingen											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtssoorten

Amfibieën(rugstreepad), (broed)vogels, beschermde vaatplanten

Aandachtspunten

- Planten: Groeiplaatsen van beschermde soorten sparen gedurende het groeiseizoen. Pas na de zaadzetting maaien.
- Amfibieën: Niet maaien als jonge amfibieën massaal op het land aanwezig zijn.
- Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring van nesten van broedende vogels.

Maatregelen in de **oranje** en **rode** perioden

Planten

- U klepelt geen percelen die deel uitmaken van het leefgebied van beschermde planten; op dergelijke percelen wordt alleen gemaaid en/of gehooid met een maaihoogte van minimaal 10 cm.
- U markeert de plaatsen waar beschermde planten voorkomen en maait deze plaatsen na zaadzetting van de betreffende soorten.
- U maait percelen met groeiplaatsen van beschermde soorten met licht materieel om te voorkomen dat de grond aangereden wordt.
- U voert het maaisel af om verstikking van de bodem te voorkomen en verschraving te bevorderen. U laat het maaisel twee tot vier dagen liggen om zaadval mogelijk te maken en om insecten de mogelijkheid te geven te vluchten.

Amfibieën (rugstreepad)

- Langs sloten en wateren waar rugstreepad voorkomt, ontziet u zandhopen, molshopen e.d. van 15 maart tot en met augustus in verband met het belang als rustplek.
- Jonge amfibieën kunnen in de zomer in grote aantallen tegelijkertijd uit de voortplantingswateren komen. Dit is vaak het geval op warme maar vochtige dagen tijdens en na regenbuien. Een hele generatie kan dan in één keer worden weggemaaid. Langs wateren die van relatief groot belang zijn voor de voortplanting van amfibieën wordt in de periode vanaf 15 maart tot en met augustus binnen een zone van 3 meter van voortplantingswateren niet geklepeld en wordt de maaihoogte op minimaal 15 cm. afgesteld

Vogels

- Voorafgaand aan de werkzaamheden spoort u nesten op en markeert deze voor de duur van de werkzaamheden. U houdt minimaal 10 m afstand tot nesten om vernieling en verstering van nesten te voorkomen.
- Als kuikens van weidevogels aanwezig zijn, maait u van binnen naar buiten en met gebruik van een 'wildredder'.
- Als bij controle blijkt dat geen nesten of kuikens aanwezig zijn kunnen de werkzaamheden ook binnen de rode en oranje periode uitgevoerd worden.
- Voor bermen smaller dan 3 meter langs de drukke wegen is het niet nodig van tevoren te controleren op nesten.

Zoogdieren

- Voor het maaien van kruidige vegetaties en het snoeien of rooien van struiken en kreupelhout, doorzoekt u het terrein op de aanwezigheid van egels. Deze vluchten bij naderende verstering namelijk niet weg. Eventueel aangetroffen egels worden (voorzichtig!) verplaatst naar een nabijgelegen locatie waar voldoende dekking aanwezig is en geen werkzaamheden plaatsvinden.

Maaien van oevers en moerasvegetaties

Omschrijving werkzaamheid

Maaien van vegetatie op natte gronden. Hieronder vallen oever- en moerasvegetaties. Bijvoorbeeld rietlanden, wilgenopslag en natte ruigte op braakliggende terreinen.

Maaiwerkzaamheden vinden handmatig plaats of met open maaibak. Werkzaamheden in het natte profiel, bijvoorbeeld het schonen van sloten of het maaien van watervegetatie vallen hier niet onder.

Kalender

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Amfibieën												
Vleermuizen												
Zoogdieren												
Vogels												
Ongewervelden												
	Geen beperkingen											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtssoorten

Broedvogels, Amfibieën (Rugstreeppad), beschermde vaatplanten

Aandachtspunten

- Planten: Voorkom vernieling van groeiplaatsen van beschermde planten. Voer werkzaamheden uit na zaadsetting. Voer maaisel altijd af.
- Amfibieën: Niet maaien als jonge amfibieën massaal op het land aanwezig zijn.
- Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring van nesten van broedende vogels.

Maatregelen in de oranje en rode perioden

Algemeen

- U klepelt geen percelen die deel uitmaken van het leefgebied van beschermde planten of dieren.

Planten

- U markeert de groeiplaatsen van beschermde soorten.
- U werkt met licht materieel om verdichting van de bodem te voorkomen.
- U voert het maaisel af om verstikking van de bodem te voorkomen en verschraling te bevorderen. U laat het maaisel twee tot vier dagen liggen om zaadval mogelijk te maken.

Amfibieën

- Langs sloten en wateren waar rugstreeppad voorkomt worden zandhopen, molshopen e.d. van 15 maart tot en met augustus ontzien bij maaien.
- Maaiwerkzaamheden langs oevers in essentieel leefgebied van amfibieën vinden buiten de actieve periode maximaal 1 keer per jaar plaats.
- Er wordt een minimale maaihoogte van 10cm aangehouden.
- Er wordt gefaseerd gemaaid waarbij minimaal 25% van de vegetatie jaarlijks gehandhaafd blijft.
- De voorkeursperiode om te maaien is van oktober tot en met februari.

Vogels

- Maaien van ruigte, land- en waterriet waarin sprake is van essentieel leefgebied van vogels dient gefaseerd te worden uitgevoerd, waarbij maximaal 30% per jaar wordt gemaaid zodat er ook meerjarige vegetatie behouden blijft.
- Voorafgaand aan de werkzaamheden spoort u nesten op en markeert deze voor de duur van de werkzaamheden. U houdt minimaal 10 meter afstand tot nesten om vernieling en wezenlijke verstoring van nesten te voorkomen.

Onderhoud van (haag) beplanting

Omschrijving werkzaamheid

Verwijderen van onkruid uit beplanting (schoffelen), snoeien van (overhangende) beplanting, verwijderen van opschot

Kalender

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow
Vissen	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green
Amfibieën	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green
Vleermuizen	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green
Zoogdieren	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green
Vogels	Green	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow
Steenuil	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green
Ongewervelden	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green
	Geen beperkingen											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtssoorten

(broed) vogels

Aandachtspunten

Planten: Groeiplaatsen van beschermde soorten niet beschadigen tijdens de werkzaamheden.

Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring van nesten van broedende vogels. Let vooral op spechtengaten, holen en nesten van uilen en nesten van roofvogels in bomen want die zijn jaarrond beschermd. Sommige vogelsoorten starten vroeg met broeden (begin februari), anderen gaan lang door (bijv. houtduif).

Maatregelen in de **oranje** en **rode** perioden

Planten

- U voorkomt dat groeiplaatsen van beschermde soorten worden vernield door vertrapping en het rijden met materieel.
- Indien het hout wordt versnipperd dient dit afgevoerd te worden om verdichting en verstikking van de bodem te voorkomen. Indien mogelijk blijft snoeihout liggen.

Vogels

- U controleert de bomen, struiken en heesters op de aanwezigheid van in gebruik zijnde of vaste nesten. Bomen, struiken en heesters met in gebruik zijnde nesten snoeit u pas nadat de eieren uitgebroed zijn en de vogels, inclusief de jongen, het nest verlaten hebben.
- U houdt bij het snoeien voldoende afstand tot bewoonde of vaste nesten. Aangezien de vereiste afstand afhankelijk is van de soort, volgt u het advies van een deskundige over de wijze waarop u verstoring kunt voorkomen op.

Snoeien van bomen, struiken en heesters

Omschrijving werkzaamheid

Snoeiwerkzaamheden aan bomen, struiken en heesters en het knotten van knotbomen. Het kappen van bomen (het weghalen van een boom in het kader van dunnen) valt hier niet onder. Het tijdstip van uitvoering is doorgaans afgestemd op de eisen en behoeften van de te snoeien beplanting en zal vaak in de winterperiode vallen.

Kalender

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Amfibieën												
Vleermuizen												
Zoogdieren												
Vogels												
Steenuil												
Ongewervelden												
	Geen beperkingen Uitvoeren met maatregelen Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtssoorten

(broed)vogels en vleermuizen

Aandachtspunten

- Planten:** Groeiplaatsen van beschermde soorten niet beschadigen tijdens de werkzaamheden.
- Vleermuizen:** Aangezien snoei en kap vaak in de winterperiode uitgevoerd wordt dient extra aandacht besteed te worden aan het opsporen van bomen met holle ruimten bijvoorbeeld oude specht gaten. Overwinterende vleermuizen kunnen hier gebruik van maken.
- Broedvogels:** Voorkom vernieling en verstoring van nesten van broedende vogels. Let vooral op spechtengaten, hollen en nesten van uilen en nesten van roofvogels in bomen want die zijn jaarrond beschermd. Sommige vogelsoorten starten vroeg met broeden (begin februari), anderen gaan lang door (bijv. houtduif tot september).

Maatregelen in de oranje en rode perioden

Planten

- U voorkomt dat groeiplaatsen van beschermde soorten worden vernield door vertrapping en het rijden met materieel.
- Indien het hout wordt versnipperd dient dit afgevoerd te worden om verdichting en verstikking van de bodem te voorkomen. Indien mogelijk blijft snoeihout liggen.

Vleermuizen

- U snoeit bomen met verblijfplaatsen onder begeleiding van een deskundige.
- U snoeit geen bomen met holten die gebruikt worden als kraamkolonie of waarin vleermuizen overwinteren. Indien gesnoeid moet worden aan bomen binnen een straal van 10 meter overlegt u met een ecologisch deskundige.
- Snoeien van bomen met rust- en voortplantingsplaatsen van vleermuizen wordt uitgevoerd buiten de kwetsbare gebruikperiode. Als dit niet mogelijk blijkt, dienen de werkzaamheden plaats te vinden in de periode van half augustus tot en met oktober.

Vogels

- U controleert de bomen, struiken en heesters op de aanwezigheid van in gebruik zijnde

nesten. Bomen, struiken en heesters met in gebruik zijnde nesten snoeit u pas nadat de eieren uitgebroed zijn en de vogels, inclusief de jongen, het nest verlaten hebben.

- U houdt bij het snoeien voldoende afstand tot bewoonde of vaste nesten. Aangezien de vereiste afstand afhankelijk is van de soort, volgt u het advies van een deskundige over de wijze waarop u verstoring kunt voorkomen op.
- Knot- en fruitbomen die deel uitmaken van essentieel leefgebied worden gefaseerd gesnoeid, waarbij per jaar in een bomenrij maximaal 50% van de bomen wordt geknot en oude fruitbomen behouden blijven.
- U voert werkzaamheden aan knotbomen, waarin vaste nesten voorkomen, uit tussen 15 september en 31 januari.

Dunnen van houtopstanden, rooien van bomen en struiken

Omschrijving werkzaamheid

Het gaat om het dunnen van bosplantsoen, bosschages, verwijderen van één of enkele bomen uit een laan, rooien van enkele struiken en dergelijke. De werkzaamheden zijn gericht op het toegankelijk en veilig houden van dergelijke groenstructuren. Grootschalige kap valt niet onder deze Leidraad.

Kalender

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Amfibieën												
Vleermuizen												
Zoogdieren												
Vogels												
Ongewervelden												
	Geen beperkingen											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtsoorten

(broed)vogels en vleermuizen

Aandachtspunten

- Planten:** Groeiplaatsen van beschermde soorten niet beschadigen tijdens de werkzaamheden.
- Vleermuizen:** Bomen met bewoonde holten niet kappen in de kraamperiode en tijdens de winterslaap. Lijnvormige vegetatie-elementen zoals bomenlanen en heggen kunnen door vleermuizen gebruikt worden als vliegroute.
- Broedvogels:** Voorkom vernieling en verstoring van nesten van broedende vogels. Let vooral op spechtengaten, hollen en nesten van uilen en nesten van roofvogels in bomen want die zijn jaarrond beschermd. Sommige vogelsoorten starten vroeg met broeden (begin februari), anderen gaan lang door (bijv. houtduif tot september).

Maatregelen in de oranje en rode perioden

Planten

- U voorkomt dat groeiplaatsen van (middel)zwaar beschermde soorten worden vernield, door vertrapping en het rijden met materieel.
- Indien het hout wordt versnipperd dient dit afgevoerd te worden om verdichting en verstikking van de bodem te voorkomen. Bij voorkeur blijven de takken in de (bosplantsoen)beplanting liggen.

Vleermuizen

- U kapt in geen geval bomen op het moment dat er vleermuizen aanwezig zijn. U vraagt een deskundige om dat vast te stellen.
- Bij het kappen van bomen zorgt u dat de bomen niet in de richting van een door vleermuizen bewoonde boom vallen. Indien het noodzakelijk is te werken binnen 10 m afstand tot door vleermuizen bewoonde bomen overlegt u met een ecologisch deskundige.
- Als de te rooien bomen en/of struiken een doorgaande, lijnvormige structuur vormen (bomenlaan, haag, heg, singel, houtwal), laat u een ecologisch deskundige onderzoeken of vleermuizen hiervan gebruik maken als vliegroute.
- Het dunnen en/of afzetten een lijnvormige structuur bij een essentiële vliegroute en/of foerageerlocatie dient gefaseerd te worden uitgevoerd. Maximaal 30% per jaar verwijderen

waarbij er geen gaten ontstaan groter dan 7m tussen opgaande begroeiing hoger dan 2m.

- Dunnen van bomen met rust- en voortplantingsplaatsen van vleermuizen wordt uitgevoerd buiten de kwetsbare gebruikperiode. Als dit niet mogelijk blijkt, dienen de werkzaamheden plaats te vinden in de periode van half augustus tot en met oktober.

Vogels

- U controleert de bomen op de aanwezigheid van in gebruik zijnde nesten. Bomen met in gebruik zijnde nesten kapt u pas nadat de vogels zijn uitgebroed en de jongen de nesten hebben verlaten.
- U houdt bij het snoeien voldoende afstand tot bewoonde en vaste nesten. Aangezien de vereiste afstand afhankelijk is van de soort, volgt u het advies van een ecologisch deskundige over de wijze waarop u verstoring kunt voorkomen op.

Schonen van wateren (krozen)

Omschrijving werkzaamheid

Vanaf de oever of met behulp van een maaiboot met open maaibak maaien van drijvende en ondergedoken waterplanten in sloten, rivieren, kanalen, poelen en vijvers. Het verwijderen van de baggerlaag valt niet onder deze werkzaamheden, de vegetatie wordt boven de bodem afgeknipt.

Kalender

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Amfibieën												
Vleermuizen												
Zoogdieren												
Vogels												
Ongewervelden												
	Geen beperkingen											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtsoorten

Amfibieën, grote modderkruiper, (broed)vogels en vaatplanten

Aandachtspunten

- Planten: Voorkom vernieling van groeiplaatsen van beschermde planten.
- Vissen: Watervegetaties zijn belangrijk voor de voortplanting en als leefgebied (paaieren, eiafzet, schuilplaats voor jongen).
- Amfibieën: Watervegetaties zijn belangrijk voor de voortplanting en als leefgebied (eiafzet, schuilplaats, foerageergebied).
- Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring van nesten van broedende vogels. Oevers zijn vaak rijk aan broedvogels, meerkoet en fuut broeden op het water.

Maatregelen in de oranje en rode perioden

Algemeen

- Indien vermoed wordt dat er beschermde soorten voorkomen inspecteert u het schoonsel op de aanwezigheid hiervan. Aangetroffen dieren worden zo veel mogelijk terug gezet in het water op een locatie van de watergang waar geen werkzaamheden (gaan) plaatsvinden of waar de werkzaamheden al zijn afgerond. De werkzaamheden worden uitgevoerd door een deskundige.
- U laat minimaal 25% van de aanwezige aquatische en oevervegetatie ongemoeid.
- Bij schonen wordt de bodem in zijn geheel ongemoeid gelaten.
- Schoonsel dat op de kant wordt gedeponeerd, blijft minimaal 48 uur liggen zodat amfibieën nog kunnen vluchten.
- Er wordt stapvoets gereden en 1 kant op gewerkt zodat dieren kunnen vluchten. Indien aan de orde, wordt van de dichte zijde naar het open water gewerkt.
- Werkzaamheden vinden in eerste instantie overdag plaats
- Schoningswerkzaamheden kunnen het beste worden uitgevoerd in de maanden september en oktober.
- In overleg met het Hoogheemraadschap van Delfland schoont u brede (8 m en meer) watergangen pas na 15 juli.

Planten

- U schoont (delen van) wateren met beschermde soorten niet van april tot en met augustus, uitgezonderd die plaatsen waar het voor de waterhuishouding noodzakelijk is deze te verwijderen.
- U rijdt niet met materieel over groeiplaatsen van beschermde planten.
- U zet geen materiaal af op groeiplaatsen van beschermde soorten in verband met verdichting en verrijking van de groeiplaats. U markeert groeiplaatsen van beschermde soorten vooraf.

Vissen

- U schoont wateren met beschermde vissen alleen als de watertemperatuur tussen 5 en 20 graden Celsius bedraagt.
- Wanneer wordt gewerkt met een maaikorf dient deze voor de oever te worden omhooggehaald zodat vissen kunnen vluchten.

Amfibieën

- In geval van aantoonbare noodzaak (bv. schonen om de doorstroming veilig te stellen) in essentieel leefgebied van amfibieën in de kwetsbare periode werkzaamheden gefaseerd uitvoeren waarbij maximaal 50% per jaar wordt bewerkt met behoud van voortplantingsplaatsen

Vogels

- U spoort nesten van vogels op direct voorafgaande aan de schoning. In overleg met een ecologisch deskundige wordt bepaald welke maatregelen getroffen moeten worden om verstoring van broedende vogels te voorkomen.

Baggeren van wateren

Omschrijving werkzaamheid

Verwijderen van de baggerlaag met behulp van een baggerschip of vanaf de oever met een kraan in het kader van onderhoud van watergangen, vijvers, poelen en plassen. Baggerwerkzaamheden met een frequentie langer dan 8 jaar vallen hier niet onder, dergelijke ingrepen vallen onder ruimtelijke ingrepen.

Kalender

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Amfibieën												
Vleermuizen												
Zoogdieren												
Vogels												
Ongewervelden												
	Geen beperkingen											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtssoorten

Amfibieën, grote modderkruiper, (broed)vogels en beschermde vaatplanten.

Aandachtspunten

Planten: Voorkom vernieling van groeiplaatsen van beschermde planten in de waterzone en op de oever.

Vissen: Watervegetaties zijn belangrijk voor de voortplanting en als leefgebied (paaieren, eiafzet, schuilplaats voor jongen).

Amfibieën: Watervegetaties zijn belangrijk voor de voortplanting en als leefgebied (eiafzet, schuilplaats, foerageergebied).

Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring van nesten van broedende vogels. Oevers zijn vaak rijk aan broedvogels, meerkoet en fuut broeden op het water.

Maatregelen in de oranje en rode perioden

Algemeen

- Baggeren met behulp van een baggerzuiger zonder vleugels heeft de voorkeur, aangezien u daarmee gericht kan werken en het (natuurlijk) profiel van de sloot kunt behouden.
- Baggerwerkzaamheden worden altijd uitgevoerd in de richting van open water of het gedeelte waar geen baggerwerkzaamheden worden uitgevoerd.
- Indien de baggerspecie op de kant verwerkt wordt en vermoed wordt dat er beschermde soorten voorkomen inspecteert u de bagger op de aanwezigheid hiervan. U loopt de bagger geheel na en aangetroffen dieren worden zo veel mogelijk terug gezet in het water op een locatie van de watergang waar geen werkzaamheden (gaan) plaatsvinden of waar de werkzaamheden al zijn afgerond. De werkzaamheden worden uitgevoerd door een deskundige.
- U baggert wateren zo dat minimaal 25% van de bodem ongemoeid blijft.

Planten

- Rijdt niet met materieel over groeiplaatsen van beschermde planten om verdichting te voorkomen.
- Deponeer de bagger niet op de oever waar groeiplaatsen van beschermde soorten aanwezig zijn.

Vissen

- Er worden geen werkzaamheden uitgevoerd in de voortplantingsperiode. Deze periode loopt globaal van maart tot en met augustus en dient te worden bepaald door een ecologisch deskundige.
- U baggert wateren met beschermde vissen alleen als de watertemperatuur tussen 5 en 20 graden Celsius bedraagt.
- Wanneer wordt gewerkt met een baggerbak dient de bak voor de oever te worden omhooggehaald zodat vissen kunnen vluchten.
- In de oeverzone van grote wateren (meren, plassen) en wateren met stortsteen of puin houdt u rekening met het voorkomen van de rivierdonderpad. Zones met stortsteen, puin en ander vast materiaal op de bodem worden bij baggerwerkzaamheden ontzien.

Amfibieën

- Geen werkzaamheden uitvoeren in de kwetsbare voortplantingsperiode van april tot en met augustus.
- Voor soorten die in het water overwinteren werkzaamheden uitvoeren buiten kwetsbare overwinteringsperiode van november tot en met april.
- De voorkeursperiode om te baggeren en schonen is september en oktober. De exacte periode dient te worden bepaald door een ecologisch deskundige.
- Minimaal 25% van de onderwatervegetatie en de bodem ongemoeid laten.
- Bagger dat op de kant wordt gedeponerd, blijft minimaal 48 uur liggen zodat amfibieën nog kunnen vluchten.

Vogels

- U spoort nesten van vogels op direct voorafgaande aan de baggerwerkzaamheden. In overleg met een deskundige wordt bepaald welke maatregelen getroffen moeten worden om verstoring van broedende vogels te voorkomen.

Platte schijfhoren

- Bij werkzaamheden de locaties met waterplanten met eieren of individuen van platte schijfhoren ontzien.
- Als werkzaamheden noodzakelijk zijn voor de waterkwaliteit dienen werkzaamheden gefaseerd te worden uitgevoerd waarbij minimaal 50% per jaar van de watervegetatie en waterbodem gespaard blijft. Hierbij ook de waardevolle locaties (waterplanten met eieren of individuen) ontzien.

Onderhoud van oeververdedigingen en kunstwerken

Omschrijving werkzaamheid

Onderhoudswerkzaamheden aan oeververdedigingen en andere kunstwerken in het water, zoals kademuren, dijken, sluizen en oeverbeschoeiingen. Groot onderhoud, zoals het opnieuw voegen, zandstralen, afdichten en andere werkzaamheden waarbij de wezenlijke kenmerken van de biotoop en daarmee de voorwaarden voor voorkomen van beschermde soorten worden aangetast, vallen onder ruimtelijke ingrepen.

Kalender

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Amfibieën												
Vleermuizen												
Zoogdieren												
Vogels												
Ongewervelden												
	Geen beperkingen											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtssoorten

(broed)vogels, vissen, Vaatplanten

Aandachtspunten

- Planten: Voorkom vernieling van groeiplaatsen van beschermde planten. Voer werkzaamheden uit na zaadsetting.
- Vissen: Watervegetaties zijn belangrijk voor de voortplanting en als leefgebied (paaieren, eiafzet, schuilplaats voor jongen).
- Amfibieën: Watervegetaties zijn belangrijk voor de voortplanting en als leefgebied (eiafzet, schuilplaats, foerageergebied).
- Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring van nesten van broedende vogels.

Maatregelen in de **oranje** en **rode** perioden

Planten

- Bij werkzaamheden ontziet u de plaatsen waar beschermde planten groeien.

Vissen

- Water- en oevervegetaties dienen zoveel mogelijk te worden gespaard in verband met het belang als eiafzet en opgroeiplek voor jonge vissen.

Amfibieën

- U inspecteert de oever op de aanwezigheid van eieren of larven van amfibieën. In overleg met een deskundige wordt bepaald welke maatregelen getroffen moeten worden

Vogels

- U spoort nesten van vogels op direct voorafgaande aan de werkzaamheden. In overleg met een deskundige wordt bepaald welke maatregelen getroffen moeten worden om verstoring van broedende vogels te voorkomen.

Onderhoud van verhardingen

Omschrijving werkzaamheid

Het gaat om het onderhoud van wegen, fietspaden, voetpaden, parkeerplaatsen, kades, pieren en dergelijke. Werkzaamheden omvatten het openbreken en asfalteren, verwijderen en storten van grind en beton en het verlagen van de berm in verband met waterafvoer. Ook bestrijding van onkruid valt hieronder. Onkruidbestrijding wordt alleen toegepast waar dit wettelijk is toegestaan. Bij verharding binnen de beschermingsgebieden (Kapittelduinen en provinciale ecologische hoofdstructuur) wordt geen chemische bestrijding toegepast.

Kalender

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Amfibieën												
Vleermuizen												
Zoogdieren												
Vogels												
Ongewervelden												
	Geen beperkingen											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtssoorten

Zandhagedis, rugstreepad

Aandachtspunten

- Planten: Let op groeiplaatsen van beschermde planten langs de verhardingen; voorkom betreding met machines en opslag van materieel en materialen.
- Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring van nesten van broedende vogels.
- Amfibieën: Dek tijdelijke zandhopen af in/nabij de duinen om te voorkomen dat zandhagedis en/of rugstreepad in de zandhoop kruipen.

Maatregelen in de oranje perioden

Planten

- Voorkom betreding en aantasting van groeiplaatsen van beschermde planten. Markeer groeiplaatsen in het veld en houd afstand.
- Onkruidbestrijding in de nabijheid van beschermde soorten vindt mechanisch of thermisch plaats.
- Onkruidbestrijding binnen de beschermingsgebieden vindt mechanisch of thermisch plaats.

Vogels

- U spoort nesten van vogels op direct voorafgaande aan de werkzaamheden. In overleg met deskundige wordt bepaald welke maatregelen getroffen moeten worden om verstoring van broedende vogels te voorkomen.

Verwijderen van zwerfvuil en drijfhout

Omschrijving werkzaamheid

Het periodiek verwijderen van zwerfvuil en drijfhout met behulp van machines, prikstokken en bladblazers in stedelijk en landelijk gebied.

Kalender

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Amfibieën												
Vleermuizen												
Zoogdieren												
Vogels												
Ongewervelden												
	Geen beperkingen											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtsoorten

(broed) vogels en amfibieën.

Aandachtspunten

Vissen: Oevervegetaties zijn zeer belangrijk voor de voortplanting en als leefgebied (paaien, eiafzet, schuilplaats voor jongen), voorkom aantasting van de oevervegetatie in het voortplantingsseizoen.

Amfibieën: Oevervegetaties zijn zeer belangrijk voor de voortplanting en als leefgebied (eiafzet, schuilplaats, foerageergebied). Voorkom aantasting van de oevervegetatie in het voortplantingsseizoen.

Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring van nesten.

Maatregelen in de **oranje** perioden

Algemeen

- U voorkomt aantasting van waterplantenvegetatie.

Vogels

- U voorkomt verstoring en vernietiging van nesten van broedende vogels.

Amfibieën

- U ontziet broedhopen en dagen waarop amfibieën massaal trekken

Begrazingsbeheer

Omschrijving werkzaamheid

Het periodiek of continu begrazen van grasachtige vegetaties.

Er worden begrazers ingezet bij het beheer van grasachtige vegetaties in enkele grotere groengebieden en percelen.

Kalender

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Vissen			■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Amfibieën	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Vleermuizen	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Zoogdieren	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Vogels	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Ongewervelden	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
	■ Geen beperkingen											
	■ Uitvoeren met maatregelen											
	■ Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtsoorten

Amfibieën(rugstreeppad) en (broed)vogels

Aandachtspunten

Planten:

- Groeiplaatsen van beschermde soorten beschermen gedurende het groeiseizoen.

Broedvogels:

- Voorkom vernieling en verstoring van nesten van grondbroedende vogels (bijvoorbeeld Kievit en scholekster) of in en aan het water broedende vogels (bijvoorbeeld wilde eend, meerkoet) die aanwezig zijn op of direct rond het perceel
- Vraag aan een deskundige advies gevraagd over de te nemen maatregelen. U volgt het advies op.

Bijlage 8 Format Ecologisch werkprotocol

Ecologisch werkprotocol

... (project)

Inhoudsopgave

1. Werkbeschrijving
2. Risicoanalyse
3. Risicomanagement
4. Verzamelen en uitwisselen gegevens
5. Communicatie
6. Ondertekening

1. Werkbeschrijving

Dit ecologisch werkprotocol hoort bij het project ...(*projectnaam*).

Het betreft ...(*type activiteit*).

2. Risicoanalyse

Voor realisatie van dit bestek is informatie beschikbaar over de werklocatie, werkzaamheden, planning en soorten.

Werklocatie

Ligging: ... (*Locatie of adres*)

Werkzaamheden, planning en noodzaak

Periode van uitvoering: van ... tot en met ...

Startdatum: ...

De volgende periode van uitvoering zijn gewenst:

Werkzaamheden	Periode van uitvoering

Het betreft *bestendig beheer of onderhoud / ruimtelijke ontwikkeling of inrichting*.

Noodzaak gekoppeld aan wettelijke belangen: flora en fauna (ecologisch belang) / veiligheid van de openbare ruimte/ volksgezondheid / groot maatschappelijk belang.

Soorten

Literatuurstudie beschikbare verspreidingsgegevens

Uitgevoerd door: ...

Datum: ...

Bronnen: NDFF/ eerdere soortenonderzoeken/ provinciale verspreidingsatlassen/ andere databases

Veldbezoek

Uitgevoerd door: ...

Datum: ...

Resultaten

De volgende soorten komen voor:

- ...
(ingedeeld naar type rust- en voortplantingslocaties en essentiële leefgebieden).

Bepaling functionaliteitszone en voor Europese beschermde soorten de eventuele verstoringgevoeligheid en noodzakelijke verstoringvrije afstanden.

Uitwerking risicoanalyse

Combinatie van gegevens uit de vorige paragraaf levert de volgende tabel op:

Soort	Status	Type verblijfplaats	Risico	Aanpak
Werkzaamheid 1				
Soort 1				
Soort 2				
Werkzaamheid 2				
Soort 1				
Soort 2				

Conclusies

Voorkomen of beperken van schade mogelijk?

Onderbouwing GO/NO GO. Inzet gedragscode mogelijk?

3. Risicomanagement

Deskundigheid

Voor dit werk geldt de volgende borging van deskundigheid:

Wie doet wat en wanneer toelichten.

Werkvoorbereiding opdrachtnemer:

- ...
- ...

Uitvoering:

- ...
- ...

Zorgvuldig handelen

Algemeen zorgvuldig handelen

Hoe om te gaan met:

- *Controle van soortinformatie*
- *Planning en werkperioden*
- *Werkrichting/werktechniek/fasering*
- *Geluid*
- *Aanwezigheid*
- *Vrijkomend materiaal*

Specifiek zorgvuldig handelen

Uitwerking van de maatregelen uit de maatregelencatalogus van de Gedragscode soortenbescherming.

4. Verzamelen en uitwisselen gegevens

Soortinformatie

wie, wanneer en hoe ...

Overdrachtsmoment

wie, wanneer en hoe ...

5. Communicatie

Contactpersoon

Naam: ...

Telefoonnummer: ...

E-mailadres: ...

Overlegmomenten

Startoverleg: ...

Bouwvergadering: ...

Oplevering: ...

6. Ondertekening

Overdracht opdrachtgever

Dit ecologisch werkprotocol is aan de opdrachtgever overgedragen:

Namens opdrachtnemer	Firma ...
Handtekening werkvoorbereider	...
Plaats	...
Datum	...

Instructie medewerkers

De instructie over dit ecologisch werkprotocol heeft plaatsgevonden:

Aan wie	Wanneer (datum)	Door wie
...	...	(uitvoerder)
...	...	(uitvoerder)